

Rangaistuksen mittaaminen törkeissä huumausainerikoksissa

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Maisteritutkielma
Tiia Nyman
Rikosoikeus
2019

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Rangaistuksen mittaaminen törkeissä huumausainerikoksissa

Tekijä: Tiia Nyman

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Rikosoikeus

Työn laji: Tutkielma Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__ Kirjallinen työ__

Sivumäärä: XIII + 79

Vuosi: 2019

Tiivistelmä:

Tutkielma käsittelee rangaistuksen mittaamista törkeissä huumausainerikoksissa. Rangaistuksen mittaaminen on vakiintuneesti perustunut rikoksen kohteena olevan huumausaineen määrään ja laatuun, ja rangaistuksen mittaamisessa on nojaututtu rangaistussuosituksesta ilmenevään laadun ja määrän mukaiseen rangaistukseen. Korkein oikeus puuttui ratkaisullaan KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 huumausainerikosten kaavamaiseen ja yksioikoisen ankaraksi muodostuneeseen rangaistuskäytäntöön ja linjasi, ettei huumausainerikoksista tuomittavan rangaistuksen tule perustua ainoastaan huumausaineen määrään ja laatuun, vaan rangaistuksen mittaamisessa tulee ottaa huomioon kaikki rikoslain 6 luvun 4 §:ssä mainitut seikat, erityisesti tekijän syyllisyys. Ratkaisuissa oli kyse huumausainekuriirille mitattavasta rangaistuksesta, jonka korkeimman oikeuden kannanoton mukaan tulee olla huomattavasti alempi kuin vastaavansuuruisen huumausaine-erän maahantuonnista tulisi tavallisesti tuomita.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää erityisesti se, millä tavalla korkeimman oikeuden tekemä linjaus on otettu huomioon rangaistuksen mittaamisessa ja millä tavalla se on vaikuttanut rangaistuskäytäntöön. Tutkimuksessa yhdistyy lainopillinen ja empiirinen metodi. Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu Helsingin hovioikeuden ja hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien törkeää huumausainerikosta koskevista ratkaisuista aikavälillä 1.7.2017–30.6.2018.

Tutkimuksen johtopäätöksenä on se, että rangaistuksen mittaamisessa on selkeästi menty enemmän rikosentekijän yksilöllistä syyllisyyttä ja osallisuuden astetta painottavaan suuntaan huumausaineen määrän ja laadun toimiessa ainoastaan suuntaa antavana lähtökohtana ja kiintopisteenä rangaistuksen mittaamisessa. Empiirinen aineisto vahvistaa sitä näkökohtaa, että kuriirin rangaistuksen tulee olla noin kolmasosan alempi verrattuna rangaistussuosituksen mukaiseen määrään ja laatuun perustuvaan rangaistukseen. Toisaalta empiirisen aineiston perusteella voidaan puoltaa myös näkemystä siitä, että mikäli tekijän rooliin ei liity minkäänlaisia syyllisyyttä lisääviä piirteitä, kuten kuriirin välttämättömään rooliin rikoksen onnistumisessa liittyy, rangaistus voi olla jopa kaksi kolmasosaa suosituksen rangaistusta alempi. Lisäksi empiirisen aineiston perusteella voidaan todeta, että suosituksen mukaisen määrään ja laatuun perustuvan rangaistuksen tuomitseminen on perusteltua tekijälle, jonka rooli ja osuus rikoksen tekemisessä ovat keskeisiä ja olennaisia.

Avainsanat: rikosoikeus, huumausainerikos, törkeä huumausainerikos, rangaistuksen mittaaminen, lajivalinta

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi
(vain Lappia koskeva)

Sisällys

Lähteet	IV
Lyhenteet	XIII
1 Johdanto	1
1.1 Johdatus aiheeseen	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajausta	2
1.3 Tutkimuksen menetelmät, lähteet ja rakenne	4
2 Huumausainerikokset.....	7
2.1 Lainsäädäntö ja sen kehitys	7
2.2 Tunnusmerkistöt	8
2.2.1 Huumausainerikos.....	8
2.2.2 Törkeä huumausainerikos.....	12
3 Rangaistuksen mittaaminen.....	20
3.1 Lainsäädäntö ja sen kehitys	20
3.2 Mittaamisperiaatteet.....	26
3.2.1 Suhteellisuusperiaate.....	26
3.2.2 Yhdenvertaisuusperiaate.....	34
3.3 Mittaamisperusteet.....	37
3.3.1 Rangaistuksen koventamisperusteet	37
3.3.2 Rangaistuksen lieventämisperusteet	41
3.3.3 Rangaistuksen kohtuullistamisperusteet	44
3.3.4 Rangaistusasteikon lieventäminen	45
3.4 Lajivalinta	47
4 Helsingin hovioikeuden oikeuskäytäntöä	51
4.1 Aineistosta.....	51
4.2 Huomioita mittaamiseen vaikuttavista tekijöistä.....	52
4.2.1 Huumausaineen määrä ja laatu	52
4.2.2 Pitoisuus.....	54
4.2.3 Rikoksentehtäjän asema ja osallisuus.....	56
4.2.4 Lieventävät tekijät.....	66
4.2.5 Korottavat tekijät	67
4.2.6 Kohtuullistavat tekijät.....	69
4.3 Huomioita lajivalinnasta	70
5 Johtopäätökset	73
Liitteet	75

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. Juva 1989.

Asp, Petter: Högsta domstolen revolutionerar narkotikabrotten. Svensk Juristtidning 2011/7, s. 659–666.

Borgeke, Martin: Påföljdsbestämning i narkotikamål. Svensk Juristtidning 2013/1, s. 1–70.

Ervasti, Kaijus: Empiirinen oikeustutkimus. Teoksessa: Empiirinen tutkimus oikeustieteessä, toim. Lindfors, Heidi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 64. Helsinki 2004, s. 9–15.

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. Helsinki 2012.

Frände, Dan: HD:s straffrätts- och straffprocessrättspraxis år 2017. JFT 3–4/2018, s. 195–240.

Helminen, Johanna: Huomioita rangaistuksen mittaamisesta huumausainerikoksissa. Teoksessa: Valittuja kysymyksiä rikos- ja rikosprosessioikeudesta I, toim. Koponen, Pekka – Lahti, Raimo – Elo, Elina. Helsingin hovioikeus. Helsinki 2018, s. 61–76.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.

Kainulainen, Heini: Seuraamuskäytäntö huumausaineen käyttörikoksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 219. Helsinki 2006.

Kainulainen, Heini: Rangaistuskäytäntö törkeissä huumausainerikoksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 79. Helsinki 2007.

Kainulainen, Heini: Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 245. Helsinki 2009.

Kaskenmäki, Marjatta: Rangaistuksen määräämisen perustelevinen. Teoksessa Rikostuomion perustelevinen, toim. Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo, s. 328–351. Helsingin hovioikeuden julkaisuja. Helsinki 2005.

Keinänen, Anssi – Vääänen, Ulla: Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? Julkaistu Edilexissä 3.3.2015. www.edilex.fi/artikkelit/14917.

Kemppinen, Heikki: Korkeimman oikeuden ratkaisujen vaikutus rangaistuksen mittaamisen perustelemiseen alemmissa oikeusasteissa. Defensor Legis 6/2017, s. 852–866.

Kemppinen, Heikki: Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset rangaistuksen määräämisen oikeuslähteinä. Defensor Legis 6/2018, s. 869–890.

Koponen, Pekka: Ylimääräinen muutoksenhaku. Helsinki 2017.

Korkea-aho, Emilia: Empiirisen oikeustutkimuksen käytäntö. Teoksessa: Empiirinen tutkimus oikeustieteessä, toim. Lindfors, Heidi, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 64. Helsinki 2004, s. 81–90.

- Kulmala, Maija:* Ankaramman rangaistuksen tuomitseminen tekijän aikaisemman rikollisuuden perusteella. Teoksessa: Valittuja kysymyksiä rikos- ja rikosprosessioikeudesta I, toim. Koponen, Pekka – Lahti, Raimo – Elo, Elina. Helsingin hovioikeus. Helsinki 2018, s. 137–156.
- Kultalahti, Jukka:* Empiirinen metodi oikeudellisen tulkinnan apuvälineenä. Teoksessa: Empiirisen oikeustutkimuksen kokemukset, haasteet ja tulevaisuus, toim. Keinänen, Anssi – Kilpeläinen, Mia – Väättänen, Ulla. Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja N:o 26. Joensuu 2010.
- Kuuliala, Matti:* Tekijän aikaisempi rikollisuus rangaistuksen koventamisperusteena. Teoksessa: Oikeutta oikeudenkäynnistä täytäntöönpanoon, toim. Riekkinen, Juhana. Helsinki 2017, s. 172–193.
- Kääriäinen, Juha:* Seitsemän rikostapausta: käräjätuomareiden arvioima rangaistuskäytäntö ja väestön rangaistusvalinnat. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 21/2017. Helsinki 2017.
- Lappi-Seppälä, Tapio:* Rangaistuksen määräämisestä I: Teoria ja yleinen osa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 173. Vammala 1987.
- Lappi-Seppälä, Tapio:* Rangaistuksen määrääminen. Teoksessa: Rikosoikeus, toim. Heinonen, Olavi – Koskinen, Pekka – Lappi-Seppälä, Tapio – Majanen, Martti – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Rautio Ilkka. Toinen, uudistettu painos. Helsinki 2002.
- Leinonen, Sanna:* Rangaistusarvon määrittämisestä – erityisesti törkeissä huumausainerikoksissa. Julkaistu Edilexissä 26.3.2014. www.edilex.fi/opinnaytetyot/12431.
- Matikkala, Jussi:* Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Helsinki 2010.
- Melander, Sakari:* Yhdenvertaisuus rikosoikeudessa. Oikeus 2/2011, s. 175–198.
- Metsäpelto, Leena:* Oikeustapauskommentti (KKO 2005:56). Teoksessa: KKO:n ratkaisut kommentein 2005:I, toim. Timonen, Pekka. Helsinki 2005, s. 439–445.
- Nuotio, Kimmo:* Mitä törkeämpi rikos, sen ankarampi rangaistus – suhteellisuusperiaatteesta rikosoikeudessa. Oikeus 2/2005, s. 178–184.
- Nuutila, Ari-Matti:* ”Law in Books ja ”Law in Action” – seuraamusharkintaa lainkäytössä. Teoksessa: Rikos, rangaistus ja prosessi. Juhlajulkaisu Eero Backman 1945 – 14/5 – 2005, toim. Nuutila, Ari-Matti – Pirjatanniemi, Elina. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, A. juhla-julkaisut N:o 15. Turku 2005, s. 245–259.
- Nuutila, Ari-Matti – Melander, Sakari:* Huumausainerikokset. Teoksessa: Rikosoikeus, toim. Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio Ilkka. Neljäs, muuttamaton painos. Helsinki 2013.
- Perklev, Anders:* Straffmätning i narkotikamål – fyra domar från Högsta domstolen. Svensk Juristtidning 2012/2 s. 131–143.
- Siro, Jukka:* Huumausainerikokset. Helsinki 2017.

- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti:* Rikosoikeus – Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki 2016.
- Tapani, Jussi:* Oikeustapauskommentti (KKO 2017:9). Teoksessa: KKO:n ratkaisut kommenttein 2017:I, toim. Timonen, Pekka. Helsinki 2017, s. 77–82. (Tapani 2017a)
- Tapani, Jussi:* Oikeustapauskommentti (KKO 2017:23). Teoksessa: KKO:n ratkaisut kommenttein 2017:I, toim. Timonen, Pekka. Helsinki 2017, s. 193–197. (Tapani 2017b)
- Tolvanen, Matti:* Huumausainerikokset, lääkerikos, dopingrikokset ja alkoholirikokset. Teoksessa: Keskeiset rikokset, toim. Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus. 4. laitos. Helsinki 2018.
- Ulväng, Magnus:* Mefedrondomen och HD:s nya straffmättningspraxis. Svensk Juristtidning, 6/2015 s. 440–451.
- Uusitalo, Kirsti:* Korkeimman oikeuden ratkaisujen merkitys normaalirangaistuksen arvioinnissa alemmissa oikeusasteissa – määritteleekö korkein oikeus normaalirangaistustason? Teoksessa: Rangaistuksen määrääminen, toim. Lappi-Seppälä, Tapio – Kankaanrinta, Veera. Helsinki 2013, s. 13–40.
- Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri:* Tuomion perusteleminen. Helsinki 2010.
- Wersäll, Fredrik:* En offensiv Högsta domstol. Några reflektioner kring HD:s rättsbildning. Svensk Juristtidning 2014/1, s. 1–8.
- Wiklund, Ola:* Om Högsta domstolens rättsskapande verksamhet – löper domstolen amok? Svensk Juristtidning 2014/4, s. 335–347.

Internetlähteet

- Huumausainerikosten rangaistussuositus. Huumausainetyöryhmä raportin Liite 1. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 4.12.2006.¹
- Rangaistuskäytännön yhtenäisyys koskien huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksia. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 4.12.2006. (Huumetyöryhmä 2006)
- Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankkeen työryhmäraportteja I–II. Saarijärvi 2003. (Laatuhanke 2003)

Virallislähteet

- HE 125/1975 II vp Hallituksen esitys eduskunnalle Rikoslain 6 luvun ja siihen liittyvien säännösten muuttamisesta.
- HE 180/1992 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä.

¹ Rangaistussuositus on tutkielman liitteenä 1.

HE 177/2000 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ehdollista vankeutta koskeviksi rikoslain säännöksiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 213/2000 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain ja pakkokeinolain 5 luvun 11 §:n muuttamisesta.

HE 44/2002 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 17/2010 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 263/2014 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi.

HE 108/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi huumausainelain muuttamisesta.

HE 120/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain 6 luvun 10 §:n ja yhdyskuntaseuraimusten täytäntöönpanosta annetun lain sekä eräisen muiden lakien muuttamisesta.

LaVM 35/2014 vp Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi.

Prop. 2015/16:111: Regeringens proposition on synnerligen grova narkotikabrott.

SOU 2014:43: Synnerligen grova narkotikabrott. Betänkande av Narkotikastraffutredningen. Statens offentliga utredningar. Tukholma 2014.

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 1994:64

KKO 1998:162

KKO 1999:89

KKO 2001:91

KKO 2002:5

KKO 2003:94

KKO 2003:100

KKO 2004:72

KKO 2004:73

KKO 2004:127

KKO 2005:56

KKO 2006:58

KKO 2006:82

KKO 2008:85

KKO 2009:53

KKO 2011:41

KKO 2011:66

KKO 2011:93

KKO 2011:102

KKO 2011:108

KKO 2013:90
KKO 2014:34
KKO 2014:85
KKO 2014:87
KKO 2015:18
KKO 2015:69
KKO 2017:9
KKO 2017:12
KKO 2017:23
KKO 2017:33
KKO 2017:88
KKO 2017:93
KKO 2018:3
KKO 2018:7
KKO 2018:35
KKO 2018:45
KKO 2018:63
KKO 2018:76
KKO 2018:89
KKO 2018:91
KKO 2019:2

Högsta domstolen

B 2521–11
NJA 2011 s. 357
NJA 2011 s. 675 I
NJA 2011 s. 675 II
NJA 2011 s. 799
NJA 2012 s. 70
NJA 2012 s. 115
NJA 2012 s. 144
NJA 2012 s. 510

Empiirinen aineisto

Helsingin hovioikeus 7.7.2017 nro 127333 asiassa R 16/2047 (Helsingin käräjäoikeus 24.8.2016 nro 133328 asiassa R 16/3668)

Helsingin hovioikeus 7.7.2017 nro 127686 asiassa R 17/884 (Helsingin käräjäoikeus 7.4.2017 nro 114774 asiassa R 10/6438)

Helsingin hovioikeus 9.8.2017 nro 129739 asiassa R 16/697 (Espoon käräjäoikeus 1.3.2016 nro 109289 asiassa R 15/2270)

Helsingin hovioikeus 18.8.2017 nro 131039 asiassa R 17/191 (Helsingin käräjäoikeus 9.12.2016 nro 147479 asiassa R 16/8212)

Helsingin hovioikeus 31.8.2017 nro 133213 asiassa R 16/2018 (Helsingin käräjäoikeus 22.7.2016 nro 130324 R 07/5241)

Helsingin hovioikeus 1.9.2017 nro 132314 asiassa R 17/498 (Helsingin käräjäoikeus 1.2.2017 nro 104352 asiassa R 16/9444)

Helsingin hovioikeus 5.9.2017 nro 133796 asiassa R 16/2420 (Helsingin käräjäoikeus 4.10.2016 nro 140488 asiassa R 16/4534)

Helsingin hovioikeus 7.9.2017 nro 134383 asiassa R 17/1257 (Helsingin käräjäoikeus 19.4.2017 nro 115883 asiassa R 17/2778)

Helsingin hovioikeus 13.9.2017 nro 17/135099 asiassa R 16/2201 (Helsingin käräjäoikeus 6.9.2016 nro 135518 asiassa R 16/5455)

Helsingin hovioikeus 29.9.2017 nro 138166 asiassa R 16/2548 (Helsingin käräjäoikeus 25.10.2016 nro 144095 asiassa R 16/7114)

Helsingin hovioikeus 3.10.2017 nro 138434 asiassa R 16/2526 (Vantaan käräjäoikeus 11.10.2016 nro 141839 asiassa R 16/1974)

Helsingin hovioikeus 5.10.2017 nro 139073 asiassa R 17/356 (Espoon käräjäoikeus 21.12.2016 nro 153945 asiassa R 16/1815)

Helsingin hovioikeus 6.10.2017 nro 139587 asiassa R 16/2402 (Helsingin käräjäoikeus 19.10.2016 nro 143280 asiassa R 16/6272)

Helsingin hovioikeus 6.10.2017 nro 139844 asiassa R 17/780 (Helsingin käräjäoikeus 20.2.2017 nro 107182 asiassa R 17/756)

Helsingin hovioikeus 11.10.2017 nro 140061 asiassa R 17/578 (Espoon käräjäoikeus 14.2.2017 nro 106374 asiassa R 16/2327)

Helsingin hovioikeus 11.10.2017 nro 140080 asiassa R 17/2770 (Helsingin käräjäoikeus 10.11.2016 nro 146957 asiassa R 16/7605)

Helsingin hovioikeus 18.10.2017 nro 141164 asiassa R 17/627 (Vantaan käräjäoikeus 27.1.2017 nro 102933 asiassa R 16/2197)

Helsingin hovioikeus 18.10.2017 nro 141342 asiassa R 17/3 (Helsingin käräjäoikeus 22.12.2016 nro 153976 asiassa R 16/8784)

Helsingin hovioikeus 18.10.2017 nro 141363 asiassa R 17/541 (Helsingin käräjäoikeus 3.2.2017 nro 104827 asiassa R 17/618)

Helsingin hovioikeus 18.10.2017 nro 141351 asiassa R 17/1831 (Helsingin käräjäoikeus 22.12.2016 nro 154171 asiassa R 16/8784)

Helsingin hovioikeus 19.10.2017 nro 141337 asiassa R 17/2773 (Helsingin käräjäoikeus 1.9.2016 nro 134975 asiassa R 16/3010)

Helsingin hovioikeus 26.10.2017 nro 142559 asiassa R 17/112 (Vantaan käräjäoikeus 16.11.2016 nro 146057 asiassa R 16/1676)

Helsingin hovioikeus 30.10.2017 nro 143055 asiassa R 17/175 (Vantaan käräjäoikeus 29.11.2016 nro 150021 asiassa R 16/1777)

Helsingin hovioikeus 3.11.2017 nro 144240 asiassa R 17/302 (Vantaan käräjäoikeus 16.12.2016 nro 151841 asiassa R 16/2609)

Helsingin hovioikeus 7.11.2017 nro 144497 asiassa R 17/1 (Helsingin käräjäoikeus 14.11.2016 nro 147498 asiassa R 16/8550)

Helsingin hovioikeus 9.11.2017 nro 145271 asiassa R 17/974 (Helsingin käräjäoikeus 9.3.2017 nro 110082 asiassa R 17/1608)

Helsingin hovioikeus 13.11.2017 nro 145576 asiassa R 16/1838 (Vantaan käräjäoikeus 29.6.2016 nro 128324 asiassa R 16/1528)

Helsingin hovioikeus 17.11.2017 nro 146811 asiassa R 17/226 (Helsingin käräjäoikeus 14.12.2016 nro 152569 asiassa R 16/7365)

Helsingin hovioikeus 24.11.2017 nro 147462 asiassa R 17/713 (Helsingin käräjäoikeus 23.1.2017 nro 102945 asiassa R 16/9136)

Helsingin hovioikeus 1.12.2017 nro 148990 asiassa R 17/1234 (Tuusulan käräjäoikeus 13.4.2017 nro 115607 asiassa R 16/1201)

Helsingin hovioikeus 4.12.2017 nro 149107 asiassa R 16/2442 (Helsingin käräjäoikeus 6.10.2016 nro 141140 asiassa R 16/2058)

Helsingin hovioikeus 21.12.2017 nro 152779 asiassa R 17/1341 (Helsingin käräjäoikeus 4.5.2017 nro 118333 asiassa R 17/3273)

Helsingin hovioikeus 22.12.2017 nro 152605 asiassa R 16/301 (Vantaan käräjäoikeus 25.11.2015 nro 150435 asiassa R 15/1776)

Helsingin hovioikeus 29.12.2017 nro 153324 asiassa R 17/1033 (Vantaan käräjäoikeus 20.3.2017 nro 111592 asiassa R 16/2456)

Helsingin hovioikeus 9.1.2018 nro 100538 asiassa R 17/1187 (Vantaan käräjäoikeus 31.3.2017 nro 113732 asiassa R 16/1793)

Helsingin hovioikeus 18.1.2018 nro 101984 asiassa R 17/406 (Vantaan käräjäoikeus 30.12.2016 nro 154292 asiassa R 16/3140)

Helsingin hovioikeus 23.1.2018 nro 102916 asiassa R 17/949 (Helsingin käräjäoikeus 31.3.2017 nro 113735 asiassa R 17/1399)

Helsingin hovioikeus 26.1.2018 nro 102629 asiassa R 17/1609 (Helsingin käräjäoikeus 20.6.2017 nro 125457 asiassa R 17/4644)

Helsingin hovioikeus 26.1.2018 nro 103345 asiassa R 16/2632 (Vantaan käräjäoikeus 13.10.2016 nro 142549 asiassa R 16/756)

Helsingin hovioikeus 26.1.2018 nro 103617 asiassa R 17/802 (Helsingin käräjäoikeus 17.3.2017 nro 111055 asiassa 16/9263)

Helsingin hovioikeus 31.1.2018 nro 103762 asiassa R 17/1874 (Helsingin käräjäoikeus 6.7.2017 nro 127628 asiassa R 16/5096)

Helsingin hovioikeus 8.2.2018 nro 105343 asiassa R 17/1792 (Helsingin käräjäoikeus 4.7.2017 nro 127051 asiassa R 17/4998)

Helsingin hovioikeus 16.2.2018 nro 107047 asiassa R 17/1407 (Helsingin käräjäoikeus 4.5.2017 nro 117854 asiassa R 17/2814)

Helsingin hovioikeus 19.2.2018 nro 107055 asiassa R 17/636 (Vantaan käräjäoikeus 19.1.2017 nro 102264 asiassa R 16/3077)

Helsingin hovioikeus 21.2.2018 nro 107459 asiassa R 17/891, vailla lainvoimaa (Vantaan käräjäoikeus 23.2.2017 nro 107971 asiassa R 16/2900)

Helsingin hovioikeus 28.2.2018 nro 108745 asiassa R 17/1432 (Helsingin käräjäoikeus 9.5.2017 nro 118904 asiassa R 17/2649)

Helsingin hovioikeus 2.3.2018 nro 109094 asiassa R 17/21 (Espoo käräjäoikeus 16.11.2016 nro 148022 asiassa R 16/1460)

Helsingin hovioikeus 19.3.2018 nro 112007 asiassa R 17/678 (Espoon käräjäoikeus 2.3.2017 nro 109017 asiassa R 17/57)

Helsingin hovioikeus 21.3.2018 nro 112117 asiassa R 17/1768 (Helsingin käräjäoikeus 7.6.2017 nro 123291 asiassa R 17/3522)

Helsingin hovioikeus 21.3.2018 nro 112685 asiassa R 17/2153 (Vantaan käräjäoikeus 1.9.2017 nro 132955 asiassa R 17/2049)

Helsingin hovioikeus 22.3.2018 nro 112436 asiassa R 17/1623 (Tuusulan käräjäoikeus 29.5.2017 nro 121066 asiassa R 16/1158)

Helsingin hovioikeus 23.3.2018 nro 112572 asiassa R 17/2310 (Vantaan käräjäoikeus 20.9.2017 nro 136871 asiassa R 17/939)

Helsingin hovioikeus 23.3.2018 nro 113289 asiassa R 17/1885 (Helsingin käräjäoikeus 8.6.2017 nro 123591 asiassa R 17/3494)

Helsingin hovioikeus 27.3.2018 nro 112046 asiassa R 17/869 (Helsingin käräjäoikeus 3.3.2017 nro 109180 asiassa R 17/1118)

Helsingin hovioikeus 27.3.2018 nro 112702 asiassa R 17/2097, vailla lainvoimaa (Helsingin käräjäoikeus 15.9.2017 nro 136156 asiassa R 17/6842)

Helsingin hovioikeus 29.3.2018 nro 113909 asiassa R 17/1805 (Helsingin käräjäoikeus 7.7.2017 nro 127751 asiassa R 17/4995)

Helsingin hovioikeus 12.4.2018 nro 115728 asiassa R 17/1850 (Helsingin käräjäoikeus 29.6.2017 nro 126331 asiassa R 17/2681)

Helsingin hovioikeus 12.4.2018 nro 115735 asiassa R 17/1323 (Helsingin käräjäoikeus 17.5.2017 nro 120017 asiassa R 17/1160)

Helsingin hovioikeus 23.4.2018 nro 117203 asiassa R 17/1883 (Vantaan käräjäoikeus 14.6.2017 nro 124654 asiassa R 17/918)

Helsingin hovioikeus 23.4.2018 nro 117300 asiassa R 17/1587 (Helsingin kärjäoikeus 31.5.2017 nro 122050 asiassa R 17/3311)

Helsingin hovioikeus 27.4.2018 nro 118225 asiassa R 17/1899 (Vantaan kärjäoikeus 14.7.2017 nro 128128 asiassa R 17/1510)

Helsingin hovioikeus 4.5.2018 nro 119108 asiassa R 17/1791 (Helsingin kärjäoikeus 21.7.2017 nro 128564 asiassa R 17/5165)

Helsingin hovioikeus 9.5.2018 nro 119873 asiassa R 17/1291 (Tuusulan kärjäoikeus 21.4.2017 nro 116405 asiassa R 17/335)

Helsingin hovioikeus 11.5.2018 nro 119730 asiassa R 18/443, vailla lainvoimaa (Espoon kärjäoikeus 15.12.2017 nro 152096 asiassa R 17/2294)

Helsingin hovioikeus 15.5.2018 nro 120217 asiassa R 17/1409 (Vantaan kärjäoikeus 24.4.2017 nro 116717 asiassa R 17/917)

Helsingin hovioikeus 15.5.2018 nro 120435 asiassa R 17/2366 (Helsingin kärjäoikeus 22.9.2017 nro 137008 asiassa R 17/6990)

Helsingin hovioikeus 15.6.2018 nro 126279 asiassa R 17/1894 (Helsingin kärjäoikeus 3.7.2017 nro 127071 asiassa R 17/3837)

Helsingin hovioikeus 15.6.2018 nro 126337 asiassa R 17/2424 (Helsingin kärjäoikeus 11.10.2017 nro 140601 asiassa R 17/8062)

Helsingin hovioikeus 19.6.2018 nro 126534 asiassa R 17/2614 (Helsingin kärjäoikeus 25.10.2017 nro 142696 asiassa R 17/8093)

Helsingin hovioikeus 21.6.2018 nro 127327 asiassa R 17/2697 (Helsingin kärjäoikeus 13.11.2017 nro 145950 asiassa R 17/9347)

Lyhenteet

alfa-PVP	α -pyrrolidinopentiofenoni
EU	Euroopan unioni
GHB	gammahydroksibutyraatti, gamma
HD	Högsta domstolen
HE	hallituksen esitys
HelHO	Helsingin hovioikeus
HelKO	Helsingin kärjäoikeus
HO	hovioikeus
KKO	korkein oikeus
KO	kärjäoikeus
MDMA	metyleenidioksimetamfetamiini
MDPV	metyleenidioksipyrovaleroni
NJA	nytt juridiskt arkiv
Prop.	regeringens proposition
RL	rikoslaki (39/1889)
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
SOU	statens offentliga utredningar
TuuKO	Tuusulan kärjäoikeus
VL	valituslupa-asia
vp	valtiopäivät
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

1.1 Johdatus aiheeseen

Eri rikostyyppien rangaistuskäytäntö on noussut usein keskustelun kohteeksi. Jos seksuaalirikoksissa on puhuttanut se, että rangaistukset ovat liian lieviä, huumausainerikoksissa on juuri päinvastoin. Tutkimusten mukaan väestön käsitys törkeiden huumausainerikosten rangaistuksista poikkeaa rangaistuskäytännössä tuomituista rangaistuksista siten, että väestö tuomitsisi törkeästä huumausainerikoksesta huomattavasti lievemmän rangaistuksen kuin oikeuskäytännössä todellisuudessa tuomitaan.² Törkeät huumausainerikokset ovat siinä mielessä poikkeuksellinen rikostyyppi, että niissä rangaistusasteikko on käytössä kokonaisuudessaan asteikon yläpää.³

Rikoslain (39/1889, RL) 6 luvun 3 § (515/2003) ilmentää rangaistuksen määräämisen lähtökohtia. Lainkohdan mukaisesti rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. RL 6:4 (515/2003) puolestaan asettaa suuntaviivat rangaistuksen mittaamiselle. Sen mukaisesti rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Huumausainerikokset on nähty rikostyyppiksi, jossa rangaistussuosituksilla on erityinen tarve.⁴ Tärkein lainsoveltajan apuväline on Helsingin hovioikeuden käräjäoikeuspainotteisessa laatuhankeessa vuonna 2006 laadittu rangaistustaulukko⁵, jossa on määritelty suuntaa antavia seuraamustasoja lähinnä huumausaineen määrän ja laadun perusteella.

Rangaistuksen mittaaminen huumausainerikoksissa on vakiintuneesti perustunut lähinnä huumausaineen määrään ja laatuun eli siihen, mistä huumausaineesta tapauksessa on ollut kysymys ja kuinka paljon tätä ainetta on ollut. Karkeasti sanottuna mitä vaarallisemmasta huumausaineesta on ollut kysymys ja mitä suurempi määrä ainetta on ollut, sitä pidempi rangaistus vastaajalle on tuomittu. Rangaistuksen mittaamisessa on nojaututtu lähinnä huumausaineen määrään ja laatuun perustuviin rangaistussuositustaulukoihin, ja tapauskohtainen tekijän teon moitittavuuden arviointi on jäänyt vähemmälle huomiolle.⁶ Huumausainerikosten kohteena on ollut

² Kääriäinen 2017, s. 20.

³ Usitalo 2013, s. 32. Ks. myös Kaskenmäki 2005, s. 335.

⁴ Huumetyöryhmä 2006, s. 5.

⁵ Rangaistustaulukko on tutkielman liitteenä 1. Vuoden 2006 rangaistussuositus perustuu pitkälti edeltäjäänsä vuodelta 1999.

⁶ Koponen 2017, s. 295.

yhä suurempia määriä uusia, erittäin vaarallisia huumausaineita, ja yksipuolinen huomion kiinnittäminen huumausaineen määrään ja laatuun on johtanut huumausainerikoksista tuomittavien rangaistusten painottumiseen rangaistusasteikon yläpäähän ja rangaistuskäytännön vinoutumiseen verrattuna muihin rikostyyppihin. Vakiintuneen käytännön mukaisesti saman määrän huumausainetta maahan tuonut kuriiri ja saman määrän maahantuonnin organisoinut keskeinen tekijä saivat saman rangaistuksen.

Korkein oikeus puuttui huumausainerikosten kaavamaiseen ja yksioikoisen ankaraksi muodostuneeseen rangaistuskäytäntöön ratkaisullaan KKO 2017:9 ja KKO 2017:23, joissa oli kyse huumausainekuriirille mitattavasta rangaistuksesta. Ratkaisuisaan korkein oikeus linjasi, että huumausainerikoksista tuomittavan rangaistuksen ei tule perustua ainoastaan rikoksen kohteena olevan huumausaineen määrään ja laatuun, vaan rangaistuksen mittaamisessa tulee ottaa huomioon kaikki RL 6:4:ssä mainitut seikat, eli rikoksen vahingollisuuden ja vaarallisuuden ohella teon vaikuttimet ja rikoksesta ilmenevä muu tekijän syyllisyys. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti tekijän syyllisyyteen, joka voi vaihdella rikokseen osallistuneiden henkilöiden tehtävien, asemien ja osuuksien perusteella merkittävästi.

Ratkaisu KKO 2017:9 oli korkeimman oikeuden antama ensimmäinen ennakkopäätös, jossa se pyrki linjaamaan uudelleen tiettyä rikostyyppiä koskevaa rangaistuskäytäntöä.⁷ Huumausainerikokset ovat muutoinkin olleet korkeimman oikeuden prejudikaattien kohteena, ja korkein oikeus on pyrkinyt viitoittamaan tietä myös huumausainerikosten näytön arvioinnin suhteen.⁸

1.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus

Tarkastelen tutkielmassani rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia perusteita törkeiden huumausainerikosten näkökulmasta. Tavoitteeni on selvittää, mihin tekijöihin lainsoveltaja kiinnittää huomiota mitatessaan rangaistusta törkeästä huumausainerikoksesta. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni on:

1. Mitkä seikat vaikuttavat rangaistuksen mittaamiseen törkeissä huumausainerikoksissa?

⁷ *Kemppinen* 2018, s. 887.

⁸ Ks. ratkaisut KKO 2017:12 ja KKO 2017:93. Tätä kirjoitettaessa KKO on myöntänyt myös neljä valituslupaa näytön arviointiin liittyen, VL:2018–36, VL:2018–37, VL:2018–38 ja VL:2018–39. Näytön arviointiin liittyviä kysymyksiä ei kuitenkaan tämän tutkielman puitteissa ole mahdollista käsitellä.

Tarkastelen törkeiden huumausainerikosten rangaistuksiin vaikuttavia seikkoja sekä lainopillisesta että empiirisestä näkökulmasta. Aluksi selvitän lainopillisin keinoin sitä, millä perusteilla voimassa olevan oikeuden mukaan törkeän huumausainerikoksen rangaistus määrätään. Kun ensimmäiseen tutkimuskysymykseen on vastattu, toisena ja kolmantena tutkimuskysymyksenä on:

2. Miten näitä perusteita on tulkittu ja sovellettu hovioikeuskäytännössä?
3. Millä tavalla rangaistuksen mittaamisessa on hovioikeuskäytännössä huomioitu ratkaisuisissa KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 linjaamat seikat ja millä tavalla ne ovat vaikuttaneet rangaistuskäytäntöön?

Kolmanteen ja osittain toiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen tapahtuu empiirisin keinoin. Tavoitteeni on tarkastella, millä tavalla törkeiden huumausainerikosten rangaistuksiin vaikuttavia perusteita on sovellettu hovioikeuskäytännössä. Empiirisen aineiston avulla selvitän, ovatko rikoksen vahingollisuus ja vaarallisuus edelleen hallitsevia rangaistuksen mittaamisperusteita, vai korostuuko rangaistuksen mittaamisessa enemmän myös tekijän syyllisyyden aste. Tavoitteeni on lisäksi selvittää, mikä on tärkein lajivalintaa ohjaava peruste ja sovelletuin lieventämis-, koventamis- ja kohtuullistamisperuste juuri törkeissä huumausainerikoksissa. Korkeimman oikeuden linjamuutoksen tärkeimpänä oikeusohjeena voidaan pitää sitä, että huumausaineen määrä ja laatu eivät saa olla hallitsevia, ainoita tekijöitä mitattaessa rangaistusta törkeästä huumausainerikoksesta, vaan huomiota tulee kiinnittää myös rikosentekijän rooliin ja osallisuuteen. Tämän vuoksi rangaistuksen pituuteen on kiinnitetty huomiota erityisesti tilanteissa, joissa vastaajan rooli on ollut jollain tapaa vähäisempi tai rajoitetumpi.

Tarkoitan tutkielmassani rangaistuksen mittaamisella termiä sen laajassa merkityksessä, jolloin rangaistuksen mittaaminen käsittää rangaistuksen määrän lisäksi myös rangaistusasteikkoa ja lajivalintaa koskevat ratkaisut.⁹ Vaikka huumausainerikoksissa rikosentekijä voi saada mittaavaakin rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä, tutkielman rajallisuuden vuoksi käsittelyn ulkopuolelle on rajattu menettämisseuraamuksia koskevat kysymykset.¹⁰ Rajaan käsittelyn ulkopuolelle myös aiemman ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanoon ja aiemman ehdottoman rangaistuksen jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvät kysymykset, sillä tutkielman

⁹ Lain esitöissä ilmaistulla tavalla rangaistuksen mittaaminen voidaan ymmärtää suppeassa tai laajassa merkityksessä, jolloin rangaistuksen mittaaminen viittaa rangaistuksen määrään tai tämän lisäksi myös sovellettavaa rangaistuslajia koskevaan ratkaisuun. Ks. HE 44/2002 vp, s. 12.

¹⁰ Ks. esim. KKO 2018:63, jossa oli kyse siitä, voitiinko kannabiskasvien kasvattamiseen käytetyn kiinteistön arvo tuomita menetettäväksi valtiolle.

keskiössä ei ole rangaistuksen lopullinen pituus, vaan ne perusteet, joilla siihen juuri törkeissä huumausainerikoksissa on päästy.

1.3 Tutkimuksen metodit, lähteet ja rakenne

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni vastatessani tutkimusmenetelmäni on oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Lainopin perinteisenä tehtävänä pidetään oikeussäännösten tulkintaa ja systematisointia.¹¹ Tavoitteeni on lainopillisin keinoin vastata siihen, mikä on rangaistuksen mittaamista koskevien säännösten merkityssisältö törkeissä huumausainerikoksissa. Pyrkimykseni on jäsentää rangaistuksen mittaamista koskevia säännöksiä törkeiden huumausainerikosten näkökulmasta. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni vastatessani käytän lähteinä lakeja, lain esitöitä, oikeuskäytäntöä ja oikeuskirjallisuutta. Erityisen painoarvon tutkielmassani saavat rikoslaki ja sen rangaistuksen määräämistä koskevat säännökset sekä lain esitöistä hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 44/2002 vp). Selvennän ja havainnollistan rangaistuksen mittaamista korkeimman oikeuden ja hovioikeuden ratkaisuilla sekä käytän tulkinnan ja systematisoinnin apuna myös oikeuskirjallisuutta. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen oikeudellisin lähtein muodostaa tutkielmani viitekehyksen¹².

Lainopin ydinalueella ei perinteisesti ole nähty empiiriselle tutkimusotteelle juuri käyttöä.¹³ Toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen vastaaminen kuitenkin edellyttää tietoa siitä, millaisia ratkaisuja hovioikeudet tekevät, jolloin empiiriselle tutkimukselle on tarvetta.¹⁴ Korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 jälkeen on perusteltua arvioida linjajäykkyyden vaikutuksia rangaistuskäytäntöön samalla tavoin kuin empiirisiin menetelmin voidaan arvioida lainsäädännön muutosten vaikutuksia.¹⁵ Samassa tutkimuksessa voidaan yhdistää sekä lainopillisia tutkimusmenetelmiä että empiiristä lähestymistapaa. Pystyäkseen vastaamaan toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen empiirisiin menetelmin, on ensin selvitettävä voimassa olevan oikeuden sisältö ja tulkittava rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia oikeussäännöksiä lainopillisin keinoin.¹⁶ Empiirinen tutkimusmenetelmäni voidaan luonnehtia pääosin kvalitatiiviseksi, sillä tutkimuksen keskiössä on rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavien teki-

¹¹ Aarnio 1989, s. 288 ja Hirvonen 2011, s. 22.

¹² Ks. Keinänen – Väättänen 2015, s. 16.

¹³ Kultalahti 2010, s. 22.

¹⁴ Ks. Ervasti 2004, s. 12.

¹⁵ Ks. Keinänen – Väättänen 2015, s. 5.

¹⁶ Ks. Ervasti 2004, s. 14–15.

jöiden syvälinen tarkastelu ja KKO:n linjamuutoksen vaikutus rangaistuskäytäntöön, eikä tutkimuksessa hyödynnetä tilastollisia menetelmiä esimerkiksi selvittämällä sitä, kuinka usein mikäkin mittaamiseen vaikuttava seikka aineistossa esiintyy.¹⁷

Huumausainerikollisuuden keskittyessä Etelä-Suomeen ja Helsingin hovioikeuden antaessa vuosittain huomattavan määrän ratkaisuja valitsin aineistopyynnön kohteekseni Helsingin hovioikeuden. Tutkimukseni empiirinen aineisto koostuu Helsingin hovioikeuden ja hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien törkeää huumausainerikosta koskevista ratkaisuista aikavälillä 1.7.2017–30.6.2018. Aineisto on rajattu mainittuun ajanjaksoon, sillä korkein oikeus antoi törkeiden huumausainerikosten rangaistuskäytännön linjamuutosta koskevat ratkaisunsa vuoden 2017 alkupuolella. Vuoden ajanjaksolta tuomioita kertyi yhteensä 78 kappaletta. Tutkimusaineiston ulkopuolelle on rajattu aineistopyyntöä vastaamattomat tapaukset¹⁸, jotka liittyivät esimerkiksi ainoastaan menettämisseuraamukseen tai puolustajan määräyksen peruuttamiseen. Koska tutkimuksen keskiössä on nimenomaan hovioikeuden soveltamiskäytäntö, aineiston ulkopuolelle on rajattu myös tapaukset, joissa hovioikeuteen tehty valitus on peruutettu.¹⁹ Lopullinen tutkimusaineisto koostuu 68 tapauksesta. Tapausten määrää voidaan pitää riittävänä aineiston laajuutena vähintäänkin suuntaa antavien havaintojen tekemiseksi. Koska tarkastelussa ovat ainoastaan Helsingin hovioikeuden ratkaisut, alueellisista eroista ei voida tämän tutkimuksen perusteella kertoa mitään. Rajaan tarkasteluni pääasiallisesti hovioikeuden tuomioihin oikeusastejärjestyksen ja ratkaisujen merkityksen vuoksi²⁰. Käräjäoikeuden ratkaisuja on tarkasteltu ainoastaan niissä tapauksissa, joissa hovioikeus ei ole muuttanut käräjäoikeuden tuomiota ja on viitannut ratkaisussaan käräjäoikeuden tuomion perusteluihin oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 24 luvun 16 §:n (165/1998) mukaisesti.²¹

Tutkielma jakaantuu johdantoluvun lisäksi kolmeen päälukuun sekä johtopäätösosioon. Toisessa luvussa käsittelen ensiksi lyhyesti huumausainerikoksen ja törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkitöjä, sillä samat seikat, joka otetaan huomioon rikoksen törkeysarvioinnissa, vaikuttavat myös rangaistuksen mittaamiseen²². Toinen luku käsittelee rangaistuksen mittaamista ja se on rakennettu siten, että rangaistuksen mittaamisperiaatteita ja -perusteita peilataan törkeisiin huumausainerikoksiin. Luvun 2 ja 3 alussa luodaan lyhyt katsaus lukujen tärkeimpiin

¹⁷ Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen eroista esim. *Keinänen – Väättänen* 2015, s. 11–14 ja *Korkea-aho* 2004, s. 84–85.

¹⁸ Aineistopyyntöä vastaamattomia tapauksia kertyi neljä kappaletta.

¹⁹ Valitus peruutettiin kuudessa tapauksessa.

²⁰ Samoin *Kemppinen* 2017, s. 858.

²¹ Näissä tapauksissa hovioikeus on yleensä todennut, että ”aihetta käräjäoikeuden tuomion muuttamiseen ei ole” tai ”hovioikeus hyväksyy käräjäoikeuden ratkaisun perusteluineen”.

²² Esim. KKO 2015:18 kohta 17 ja KKO 2014:85 kohta 7.

lain säännöksiin ja lainsäädännön kehitykseen. Tarkoitin tutkielmassani lajivalinnalla valintaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä, jota käsitellään tarkemmin luvussa 3.4. Valintaa sakon ja vankeuden välillä ei käsitellä, sillä törkeästä huumausainerikoksesta on mahdollista tuomita ainoastaan vankeutta.

Käytän vähäisissä määrin vertailumaana Ruotsia, jonka rikosoikeudellinen järjestelmä vastaa pitkälti suomalaista järjestelmää ja jossa myös toteutettiin vastaavanlainen törkeiden huumausainerikosten rangaistuskäytännön uudelleenarviointi. Suomessa ja Ruotsissa tapahtunutta rangaistuskäytännön muutosta käsitellään tarkemmin luvussa 3.1.

Empiirisen aineiston käsittely tapahtuu siten, että empiirisen aineiston tapauksia on hyödynnetty luvuissa 2–3 selventämään, miten säännöksiä on korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön lisäksi hovioikeuskäytännössä tulkittu ja sovellettu. Tutkimusaineiston tapauksia on käytetty mainituissa luvuissa myös havainnollistavina esimerkkeinä. Luvussa 4 käsitellään tarkemmin empiirisen aineiston piirteitä: valittajia, valitusperusteita, sovelletuimpia mittaamisperusteita ja tärkeimpiä lajivalintaa ohjaavia tekijöitä. Luvun 4 on tarkoitus vastata kolmanteen tutkimuskysymykseen eli siihen, millä tavalla korkeimman oikeuden ratkaisuisa KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 linjaamat seikat on otettu huomioon rangaistuksen mittaamisessa ja millä tavalla ne ovat vaikuttaneet rangaistuskäytäntöön.

2 Huumausainerikokset

2.1 Lainsäädäntö ja sen kehitys

Kansallinen huumausaineita koskeva sääntely, erityisesti huumausainelaki (373/2008) ja RL 50 luku (1304/1993), perustuu pitkälti kansainvälisiin huumausainesopimuksiin. Nämä kolme kansallisen sääntelyn kulmakiveä ovat Yhdistyneiden kansakuntien (YK) huumausaineyleissopimus vuodelta 1961 (SopS 43/1965), psykotrooppisia aineita koskeva yleissopimus vuodelta 1971 (SopS 60/1976) sekä vuoden 1988 yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan (SopS 44/1994) eli niin sanottu Wienin yleissopimus. Huumausaineyleissopimusta täydennettiin lisäpöytäkirjalla (SopS 42/1975) vuonna 1972. Kaikki kolme yleissopimusta perustuvat täyskiellon periaatteelle, jonka mukaan ainoastaan huumausaineiden käsittely ja käyttö lääkinällisiin tarkoituksiin on hyväksyttävää. Huomionarvoista kuitenkin on, ettei yleissopimuksissa edellytetä säädettyjen rangaistavaksi aivan kaikkea huumausaineiden käsittelyä. Huumausaineen käyttö ja muut kuin tahalliset teot kuuluvat näihin.²³ Keskeisin huumausainerikollisuutta koskeva Euroopan unionin (EU) säädös on vuoden 2004 neuvoston puitepäätös laittoman huumausainekaupan rikostunnusmerkistöjä ja seuraamuksia koskevien vähimmäissääntöjen vahvistamisesta eli niin sanottu huumausainepuitepäätös (2004/757/YOS). Puitepäätöksessä on määritelty vähimmäissäännöt huumausaineiden laittomaan kauppaan liittyvistä rikoksista ja niistä määrättävistä seuraamuksista.²⁴

RL 50:5.1:n (1304/1993) mukaan huumausaineena pidetään huumausainelaisissa (373/2008) tarkoitettua huumausainetta. Huumausainelaisissa viitataan YK:n yleissopimukseen ja EU:n säädöksiin sekä näiden lisäksi Suomessa on erikseen määritelty tietyt aineet huumausaineiksi. Huumausainelain 3 §:n (934/2018) 1 momentin 5 kohta sisältää huumausaineen määritelmän, jonka mukaan huumausaineella tarkoitetaan:

- a) vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksen listoihin I–IV kuuluvia aineita ja valmisteita,
- b) psykotrooppisia aineita koskevan vuoden 1971 yleissopimuksen listoihin I–IV kuuluvia aineita ja valmisteita,
- c) aineita, joiden sisällyttämisestä huumausaineen määritelmään on päätetty neuvoston puitepäätöksen 2004/757/YOS, sellaisena kuin se on muutettuna neuvoston puitepäätöksen 2004/757/YOS muuttamisesta uusien psykoaktiivisten aineiden sisällyttämisestä huumausaineen

²³ Ks. tarkemmin kansainvälisistä yleissopimuksista esim. *Siro* 2017, s. 11–15.

²⁴ Tarkemmin EU:n huumausainekontrollista esim. *Siro* 2017, s. 15–19.

määritelmään ja neuvoston päätöksen 2005/387/YOS kumoamisesta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2017/2103, mukaisesti,²⁵

d) kat-kasvia (*Catha edulis*), meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja ja Psilosybe-sieniä sekä

e) sellaisia huumaantumistarkoituksessa käytettäviä aineita, jotka ovat terveydelle vaarallisia ja joista on toimitettu tieto uusia psykoaktiivisia aineita koskevassa tiedonvaihdossa ja varhaisen varoituksen järjestelmässä Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1920/2006, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksen (EY) N:o 1920/2006 muuttamisesta uusia psykoaktiivisia aineita koskevan tiedonvaihdon, varhaisen varoituksen järjestelmän ja riskinarviointimenettelyn osalta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) 2017/2101, mukaisesti tai jotka ovat tällaisen aineen paikkaisomeereja taikka jotka ovat farmakologisilta ominaisuuksiltaan huumausaineeksi rinnastettavissa olevia lääkeaineita.

YK:n toimesta huumausaineiksi määritellyt aineet ja valmisteet on lueteltu huumausaineena pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista annetun valtioneuvoston asetuksen (543/2008) liitteissä I ja II. EU:n toimesta huumausaineiksi määritellyt aineet ja valmisteet on lueteltu mainitun valtioneuvoston asetuksen liitteessä III ja kansallisesti huumausaineiksi määritellyt aineet ja valmisteet liitteessä IV.²⁶

Huumausaineita koskevat rikosoikeudelliset säännökset olivat aluksi huumausainelaisissa. Ne kuitenkin siirrettiin vuonna 1994 rikoslakiin lisäämällä siihen huumausainerikoksia koskeva 50 luku. Uudistus oli osa rikoslain kokonaisuudistusta, ja tunnusmerkistöt kirjoitettiin rikoslain kokonaisuudistukselle ominaisen tavan mukaan entistä täsmällisemmiksi.²⁷ Huumausainerikoksen ja sen törkeän tekemuodon lisäksi rikoslaisissa on kriminalisoitu huumausaineen käyttörikos (RL 50:2a, 2001/654), huumausainerikoksen valmistelu (RL 50:3, 1993/1304), huumausainerikoksen edistäminen (RL 50:4, 1993/1304) sekä törkeän huumausainerikoksen edistäminen (RL 50:4a, 928/2006).

2.2 Tunnusmerkistöt

2.2.1 Huumausainerikos

RL 50:1:n mukaan huumausainerikokseen syyllistyy se, joka laittomasti

1) valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee tai yrittää viljellä kokapensasta, kat-kasvia (*Catha edulis*) tai Psilosybe-sieniä,

²⁵ Neuvoston puitepäätös 2005/387/OYS kumottiin vuoden 2017 lopussa, jonka vuoksi huumausainelakia muutettiin siten, että c) kohdassa viitataan uusiin säännöksiin.

²⁶ HE 108/2018 vp, s. 2–3.

²⁷ HE 213/2000 vp, s. 4–5.

- 2) viljelee tai yrittää viljellä oopiumiunikkoa, hampua tai meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena taikka käytettäväksi huumausaineen valmistuksessa tai tuotannossa,
- 3) tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa tai yrittää kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta,
- 4) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta, tai
- 5) pitää hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta.

Rikoslain 50 luvun periaatteena on täyskielto: kaikenlainen huumausaineisiin liittyvä toiminta eli valmistaminen ja viljely, salakuljetus, levittäminen ja muu luovuttaminen, hallussapito sekä hankkiminen on säädetty rangaistavaksi. Rangaistavuutta ei ole myöskään liitetty laittomien aineiden omistus-, käyttö- tai muuhun juridiseen oikeuteen. Esimerkiksi toisen henkilön omistaman huumausaineen käsittely, hallinta tai säilytys toteuttaa huumausainerikoksen.²⁸ Merkitystä ei anneta myöskään esimerkiksi huumausaineiden hallussapidon ajalliselle kestolle.²⁹ Rangaistusasteikkona perusmuotoisessa huumausainerikoksessa on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Rangaistavaa on ensinnäkin huumausaineen valmistaminen ja viljely tai näiden yrittäminen. Valmistamisena pidetään esimerkiksi huumausaineen puhdistamista ja muuntamista toiseksi aineeksi.³⁰ Rangaistavaa on myös kokapensaana, kat-kasvin tai Psilositybe-sientien viljely tai sen yrittäminen tilanteesta riippumatta. Sitä vastoin oopiumunikon, hampun tai meskaliinia sisältävien kaktuskasvien viljely tai sen yritys on säädetty rangaistavaksi ainoastaan, jos tarkoituksena on käyttää niitä huumausaineena tai sen raaka-aineena taikka huumausaineen valmistuksessa tai tuotannossa. Viljely alkaa jo siemenen kylvämisestä tai kasvin istuttamisesta. Viljelyn tarkoituksen osoittaminen on ongelmattomaa silloin, kun kasvista on jo ehditty valmistaa huumausainetta, tai kasvia on käytetty sellaisenaan huumausaineena. Ajoittain tuomioistuimissa on esiintynyt väitteitä oopiumunikon tai hampun kasvatuksesta koristekasvina. Tätä ei kuitenkaan voida pitää uskottavana, mikäli kasvia on kasvatettu esimerkiksi kylpyhuoneessa.³¹

²⁸ TuuKO 13.4.2017 R 16/1201, s. 7. Hovioikeus hyväksyi kärjäoikeuden ratkaisun perusteluineen.

²⁹ HelHO 18.1.2018 R 17/406, s. 6. Vaikka huumausaineen hallussapidon ajallisella kestolla ei ole merkitystä huumausainerikoksen täyttymisen suhteen, sillä on kuitenkin merkitystä rangaistuksen mittaamisessa. Tästä jäljempänä luvussa 3.2.1.

³⁰ Nuutila – Melander 2013, s. 1377.

³¹ Tolvanen 2018, s. 959–960.

Toiseksi huumausainerikoksena rangaistaan huumausaineen maahantuonti, maastavienti ja näiden yritys sekä kuljettaminen ja kuljetuttaminen sekä näiden yritys. Erityisesti tässä kohtaa korostuu huumausainerikollisuuden kansainvälinen ulottuvuus. Lain esitöissä on painotettu, että salakuljetus on perusteltua mainita tunnusmerkistössä erikseen sen vuoksi, että kyse on yhdestä merkittävimmästä laittoman huumausaineiden liikkumisen ilmiöstä.³² Laittomana maahantuontina pidetään myös huumausaineiden tilaamista postitse. Huumausaineiden tilaamista internetin välityksellä ja tilauksen jäämistä tullin takavarikkoon eli postihuumetapauksia, voidaan kutsua jo niin sanotuiksi massajutuiksi³³. Näissä tapauksissa sekä lähettäjä että vastaanottaja syyllistyvät salakuljetukseen.³⁴ Huumausaineiden tilaamiseen postitse liittyy myös hankalia näyttöongelmia.³⁵

Kolmanneksi huumausainerikoksena pidetään huumausaineen levittämistä tai muuta luovuttamista sekä näiden yritystä. Levittämisen tyypillinen tekemuoto on huumausaineen myynti ja pelkkä myyntitarjouksen tekeminen on rangaistavaa, mikäli myyjällä on aito mahdollisuus huumausaineen myyntiin. Myymisen lisäksi levittämiseksi katsotaan huumausaineen välittäminen. Välittämisenä pidetään jo huumausaineen myyjän tarkkojen osoite- tai henkilötietojen kertomista.³⁶

Huumausaineen hallussapidolla puolestaan tarkoitetaan aineen fyysistä hallussapitoa sekä sitä, että tekijällä ei ole konkreettisesti aineita hallussaan, mutta hän pystyy käyttämään niitä koskevaa tosiasiallista määräysvaltaa. Huumausaineen katsotaan olevan tekijän hallussa, kun aine on esimerkiksi kätkeytynä maahan (KKO 1994:64) tai muuhun paikkaan.

Tapauksessa KKO 2001:91 A oli puhelimessa pyytänyt B:tä noutamaan huoltoasemalta sinne kätkeytyn kokaiinipaketin ja toimittamaan sen eteenpäin myöhemmin ilmoitettavaan paikkaan. A oli tiennyt kokaiinierän kätköpaikan sijainnin ja että aine oli noudettavissa. A oli saamansa toimeksiannon tai asemansa perusteella voinut tosiasiallisesti määrätä siitä, milloin aine haetaan kätköstä ja kuka sen hakee. A oli siten pitänyt mainittua huumausaine-erää hallussaan.

³² HE 180/1992 vp, s. 20.

³³ *Helminen* 2018, s. 61.

³⁴ *Tolvanen* 2018, s. 962.

³⁵ Näytön arviointiin liittyviin ongelmiin ei kuitenkaan tässä tutkielmassa sen syvemmin paneuduta. Ks. esim. ratkaisut KKO 2018:3 ja KKO 2019:2.

³⁶ *Nuutila – Melander* 2013, s. 1381. Vrt. *Tolvanen* 2018, s. 965 ja *Siro* 2017, 77–78.

Postitse tilatun huumausaineen määräysvallan alkamisesta on oikeuskirjallisuudessa esitetty hieman poikkeavia näkemyksiä. *Tolvanen* on katsonut, että postitse tilattu aine on tekijän määräysvallassa viimeistään silloin, kun tekijä on hakenut paketin postista.³⁷ *Siron* mukaan huumausaine on tekijän hallussa jo silloin, kun tekijällä on mahdollisuus noutaa paketti postista eli hän ei ole sitä vielä konkreettisesti hakenut. Ero on kuitenkin hiuksenhieno eikä niin merkityksellinen, sillä myös huumausaineen hankkimisen yritys on rangaistavaa huumausainerikoksena.³⁸

Huumausaineen hallussapidon tunnusmerkistö ei täyty, mikäli tekijän menettely rajoittuu ainoastaan huumausaineiden säilytyksen sallimiseen. Korkein oikeus on ottanut tähän kantaa ratkaisussaan KKO 2017:88.

Tapauksessa C:n menettely oli rajoittunut ainoastaan siihen, että hän oli sallinut avopuolionsa käyttävän heidän yhteistä kotiaan huumausaineen säilyttämiseen. Korkein oikeus totesi, ettei pelkästään tällainen salliva toiminta merkitse huumausaineen hallussapitoa. C:n ei katsottu syyllistyneen huumausainerikokseen tekijäkumppanina ja C vapautettiin hovioikeuden hänelle tuomitsemasta rangaistuksesta.

Seuraavassa hovioikeuden ratkaisussa tiivistyy hyvin hallussapidon tunnusmerkistön täyttävä toiminta ja toisaalta menettely, mikä ei riitä täyttämään hallussapidon tunnusmerkistöä.

HelHO 18.1.2018 R 17/406: Tapauksessa A oli sallinut alaikäisen poikansa B:n varastoida ja käsitellä A:n autotallissa 4.300 grammaa amfetamiinia, 50 grammaa MDMA-rouhetta ja 3.500 kappaletta Xanor 2 mg -tabletteja. A oli epäillyt, että B:llä oli ollut jotain tekemistä huumausaineiden kanssa A:n autotallista käsin. A oli myöhemmin nähnyt kämmenselän kokoisen paketin, jossa oli B:n kertoman mukaan ollut amfetamiinia. A oli tuolloin käskenyt B:tä lopettamaan huumausaineisiin liittyvän toiminnan. B:llä oli ollut lupa käyttää A:n autotallia myös muun muassa painojen nosteluun. Hovioikeus totesi ratkaisuun KKO 2017:88 viitaten, ettei pelkästään se, että A oli sallinut B:n säilyttävän ja käsittelevän huumausaineita hänen autotallissaan, jota B:llä oli ollut lupa muutoinkin käyttää, merkitse huumausaineen hallussapitoa. A:n menettely ei ollut myöskään edistänyt B:n tekemiä huumausainerikoksia, minkä vuoksi kysymys ei ollut osallistumisesta rikoksen tekemiseen tai avunannosta siihen. Syyte hylättiin A:n osalta tältä osin.

Kuitenkin saatuaan tietää poikansa B:n kiinniotosta A oli siirtänyt autotallistaan yhteensä 3.198,7 grammaa amfetamiinia sekä huumausaineiden säilytys- ja pakkausvälineitä kellarikomeroon, siivonnut autotallin huumausainejäämistä sekä hävittänyt huumausainerekvisiittaa heittämällä niitä jäteastiaan. A oli lisäksi pitänyt muutaman päivän hallussaan autotallin lattialta pari päivää ennen B:n kiinniotta löytämäänsä amfetamiinipussia. Hovioikeus totesi, että hyvinkin lyhyt huumausaineen hallussapito riittää täyttämään hallussapidon tunnusmerkistön. Kun A oli voinut tosiasiallisesti määrätä siirtämästään 3.198,7 gramman amfetamiinierästä, hän oli pitänyt huumausainettä hallussaan autotallin lattialta löytämänsä 1,3 gramman amfetamiinipussin lisäksi.

³⁷ *Tolvanen* 2018, s. 967.

³⁸ Ks. *Siro* 2017, s. 80.

Hallussapito on sellainen tunnusmerkistö, joka täyttyy joka tapauksessa esimerkiksi silloin, kun salakuljetus epäonnistuu tekijän jäädessä kiinni lentokentällä. Tällöin tekijä syyllistyy joka tapauksessa huumausaineen hallussapitoon.³⁹ Huumausaineen hallussapidon lisäksi myös huumausaineen hankkiminen tai sen yritys on säädetty rangaistavaksi. Jos hankkimisen yritys epäonnistuu vain sen vuoksi, ettei myyjällä sillä hetkellä olekaan huumausainetta myytävänä, yritystä pidetään kelvollisena ja ostaja syyllistyy huumausainerikokseen. Kelvottomaksi yritykseksi katsotaan sen sijaan tilanne, jossa ostaja yrittää hankkia huumausaineita henkilöltä, joka ei myy niitä ollenkaan.⁴⁰ Huumausaineiden hankkimisen alarajana on oikeuskirjallisuudessa pidetty sitä, että huumausaine-erän voidaan osoittaa olevan olemassa tai voidaan kertoa sen henkilön nimi, jolta ainetta oli tarkoitus hankkia.⁴¹

2.2.2 Törkeä huumausainerikos

RL 50:2:ssä (1304/1993) säädetään törkeän huumausainerikoksen ankaroittamisperusteista. Lainkohdan mukaisesti huumausainerikos katsotaan törkeäksi tekemuodoksi, jos

- 1) rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausainetta,
- 2) rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,
- 3) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua, huumausainerikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa,
- 4) rikoksella aiheutetaan usealle ihmiselle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa, tai
- 5) huumausainetta levitetään alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla.

Kvalifiointiperusteet on rikoslain säännöksissä lueteltu tyhjentävästi. Ankaroittamisperusteita on yhteensä viisi ja samaan tapaukseen voi soveltua useampikin kvalifiointiperuste. Törkeän huumausainerikoksen rangaistusasteikko ulottuu yhdestä kymmeneen vuoteen vankeutta. Lain esitöiden mukaan kymmenen vuoden enimmäisrangaistus on tarkoitettu kaikkein törkeimmille ja vaarallisimmille rikoksille.⁴²

Oikeuskäytännössä useimmin sovellettavaksi tuleva ankaroittamisperuste on ensimmäinen kohta eli se, että kyseessä on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä ainetta. Määrä

³⁹ Tolvanen 2018, s. 961.

⁴⁰ Nuutila – Melander 2013, s. 1383.

⁴¹ Tolvanen 2018, s. 970.

⁴² HE 180/1992 vp, s. 14.

vaikuttaa ensinnäkin tunnusmerkistön valintaan eli siihen, onko kyseessä perusmuotoinen vai törkeä huumausainerikos sekä tämän lisäksi myös rangaistuksen mittaamiseen. RL 50:5.2 (1304/1993) sisältää erittäin vaarallisen huumausaineen määritelmän. Sen mukaisesti kyseessä on erittäin vaarallinen huumausaine, jos sen käyttöön liittyy virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara, lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakavan terveydellisen vaurion vaara tai voimakkaat vieroitusoireet.

Lain esitöissä erittäin vaarallisena huumausaineena pidetään heroïinia, amfetamiinia, kokaiinia, crackia, LSD:tä ja oopiumista tehtyjä huumausaineita.⁴³ Myös KKO:n oikeuskäytännössä on määritelty erittäin vaaralliseksi tietyt huumausaineet. Luokittelussa ovat keskeisessä roolissa asiantuntijalausunnot, joissa arvioidaan muun muassa aineen ominaisuuksia, yleisimpiä käyttö- ja annostelutapoja sekä tyypillisiä käyttöannoksia. Oikeuskäytännössä asiantuntijalausuntoja ovat antaneet muun muassa Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. Oikeuskäytännössä Subutexin, ekstaasin, gammahydroksibutyyraatin (GHB) ja fentanyylin (1-fenetyyli-4-N-propionyylianiilinopiperidiinin) on katsottu olevan erittäin vaarallisia huumausaineita.⁴⁴ Sen sijaan Psilosybe-sieniä ei voida pitää erittäin vaarallisena huumausaineena.⁴⁵

Kun jokin huumausaine on oikeuskäytännössä luokiteltu erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi, tämä ei kerro paljoakaan aineen vahingollisuudesta ja vaarallisuudesta. Keskeistä on vertailla eri aineita ja niiden määriä suhteessa toisiin huumausaineisiin ja niiden määriin. Esimerkiksi khat on luokiteltu ratkaisussa KKO 2011:108 hasista vaarattomammaksi ja selvästi miedommaksi aineeksi. Ratkaisussa KKO 2018:76 muuntohuume α -pyrrolidinopentiofenonin (alfa-PVP) puolestaan on todettu olevan yhtä vaarallinen huumausaine kuin amfetamiinin, metamfetamiinin ja metyleenidioksyprovaleronin (MDPV). Korkein oikeus totesi mainitussa ratkaisussaan, ettei alfa-PVP:n vaarallisuuteen vaikuta aineen lyhyt vaikutusaika tai se, että ainetta on mahdollisesti tämän vuoksi käytettävä tiheämmin.

Ensimmäisenä huumausainerikoksen kvalifiointiperusteena on erittäin vaarallisen huumausaineen ohella suuri määrä huumausainetta. Lain esitöissä on todettu, ettei suurta määrää ole mahdollista määritellä esimerkiksi painoyksiköissä. Arviointiin vaikuttavat huumausaineen laji ja pitoisuus eli se, mikä huumausaine on kyseessä ja kuinka vahvaa tämä aine on.⁴⁶ Huumausaineen määrä painoyksiköissä, grammoissa tai kilogrammoissa, ei kerro suoraan, onko kyseessä

⁴³ HE 180/1992 vp, s. 26.

⁴⁴ Ks. ratkaisut KKO 2004:127, KKO 2005:56, KKO 2009:53 ja KKO 2014:34.

⁴⁵ KKO 2017:33 kohta 13.

⁴⁶ HE 180/1992 vp, s. 22.

suuri määrä huumausainetta. Esimerkiksi pienikin määrä heroinia voi olla hengenvaarallista toisin kuin melko suuri määrä kannabista ei ole. Huumausaineen määrän arviointiin on kehitetty tavanomaisen käyttöannoksen käsite. Tavanomaisen käyttöannoksen avulla huumausaineiden määriä on myös helpompi vertailla keskenään.⁴⁷ Tavanomaisella käyttöannoksella tarkoitetaan sellaista kerta-annosta, jonka voidaan katsoa olevan keskimääräinen tai tyypillinen kyseessä olevan huumausaineen käytössä. Käyttöannoksen suuruuteen vaikuttavat myös aineen käyttäjän sietokyky sekä huumausaineen käyttötapa. Pääsääntönä on, ettei arvioinnissa oteta huomioon käyttäjäkohtaisia eroja, vaan arviointi perustuu aineen tyypilliseen käyttöannokseen. Tavanomainen käyttöannos lasketaan aineen tyypillisen käyttötavan perusteella, tai mikäli käyttötapoja on useita, eikä mikään ole selvästi tyypillisin tapa, käyttöannos lasketaan jokaisen eri käyttötavan perusteella.⁴⁸ Oikeuskäytännössä khatin tavanomaisena käyttöannoksena pidetään 200 grammaa kasvin lehtiä tai 100 milligrammaa katinonia. Marihuanan osalta vastaavana annoksena voidaan pitää 0,2 grammaa.⁴⁹ Huumausainerikosten rangaistussuosituksessa esimerkiksi amfetamiinin osalta yleisenä käyttöannoksena pidetään 0,2 grammaa ja ekstaasin (3,4-methylenendioksimetkatinoni, MDMA) osalta yhtä tablettia.

KKO:n oikeuskäytännössä on arvioitu aineiden erittäin vaarallisen luonteen lisäksi sitä, mitä määrää mitäkin ainetta pidetään suurena määränä. Esimerkiksi amfetamiinin osalta suurena määränä pidetään 100 grammaa.⁵⁰ Rangaistussuosituksessa mainittua amfetamiinin määrää pidetään myös törkeän huumausainerikoksen täyttymisen määrällisenä alarajana. Oikeuskäytännössä muodostuneet, rangaistussuosituksesta katsotut kaavamaiset mallit siitä, millainen määrä mitäkin huumausainetta täyttää suuren määrän määritelmän, aiheuttivat huumausainerikosten rangaistuskäytännön kaavamaisuuden. Tähän pulmalliseen kaavamaisuuteen korkein oikeus puuttui ratkaisuillaan KKO 2017:9 ja KKO 2017:23.

Usein huumausaineen suuri määrä on yhteydessä myös toiseen kvalifiointiperusteeseen, taloudellisen hyödyn tavoitteluun. Tämä peruste esiintyy harvoin yksinään. Kvalifiointiperusteelle voidaan antaa itsenäistä merkitystä esimerkiksi silloin, kun laajamittaista toimintaa tavoittelut henkilö saadaan kiinni toimintansa alkuvaiheessa ja henkilö ei ole vielä ehtinyt käsitellä suurta määrää huumausainetta.⁵¹

⁴⁷ HE 180/1992 vp, s. 22.

⁴⁸ KKO 2014:34 kohta 10.

⁴⁹ Ks. KKO 2011:108 ja KKO 2018:7.

⁵⁰ Ks. KKO 2002:5.

⁵¹ HE 180/1992 vp, s. 22. Ks. myös *Nuutila – Melander* 2013, s. 1395.

Kolmas kvalifiointiperuste koskee huumausainerikoksen tekemistä osana RL 6:5.2:ssa tarkoitettua huumausainerikoksen laajamittaiseen toteuttamiseen erityisesti järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Kvalifiointiperusteen sanamuotoa muutettiin vuonna 2015 voimaan tulleella lainmuutoksella (564/2015), jolloin yhtenäistettiin rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevia säännöksiä.⁵² Rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan järjestäytyntä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä (511/2011) tai 15 luvun 9 §:ssä (563/1998) tarkoitettuja rikoksia.⁵³ Kvalifiointiperusteen soveltaminen edellyttää, että kyseessä edellä mainitun määritelmän mukainen rikollisryhmä ja että rikos tehdään osana tällaisen ryhmän toimintaa.⁵⁴ Rikos katsotaan tehdyksi osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa silloin, kun ryhmän katsotaan hyväksyneen rikoksen, rikos on tehty ryhmän puolesta, hyväksi tai nimissä ja rikoksella on yhteys ryhmän toimintakokonaisuuteen.⁵⁵

Lain esitöissä ankaroittamisperusteen soveltumiselle on asetettu tietyt reunaehdot: tekijöiden on tullut etukäteen organisoitua ryhmäksi, työnjaon tulee olla eriytyntä ja tekijöillä täytyy olla suunnitelma laajamittaisen rikollisuuden toteuttamiseksi. Kvalifiointiperusteen soveltaminen edellyttää lisäksi tietoisuutta siitä, että oma osuus on osallistumista järjestäytyneen ryhmän toimintaan. Oman osuuden ei kuitenkaan tarvitse olla törkeää tekemuotoa eikä ryhmätoiminnan vielä toteutunut laajamittaisena. Riittävää on, että toiminta on organisoitu huumausainerikosten laajamittaiseen tekemiseen.⁵⁶

Neljänneksi huumausainerikos katsotaan törkeäksi tekemuodoksi, jos rikoksella aiheutetaan usealle ihmiselle vakava hengen tai terveyden vaara. Peruste täydentää 1 kohdan kvalifiointiperustetta, sillä erittäin vaarallinen huumausaine on tyypillisesti omiaan aiheuttamaan myös vakavaa terveyden tai hengen vaaraa.⁵⁷ Näin ollen perusteella on harvoin itsenäistä merkitystä. Kvalifiointiperuste edellyttää soveltuakseen usealle ihmiselle aiheutetun konkreettisen hengen tai terveyden vaaran olemassaolon. Lain esitöissä on painotettu, ettei pelkän abstraktin vaaran

⁵² Aiemman sanamuodon mukaisesti kvalifiointiperusteena oli se, että huumausainerikoksessa rikoksentekijä toimi sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä.

⁵³ RL 11:10:ssä säädetään kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja RL 15:9:ssä oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta.

⁵⁴ HE 263/2014 vp, s. 39.

⁵⁵ HE 263/2014 vp, s. 29–30.

⁵⁶ HE 180/1992 vp, s. 23 ja HE 263/2014 vp, s. 39–41.

⁵⁷ *Tolvanen* 2018, s. 985.

aiheutuminen voi olla riittävää perusteen soveltumiselle rikoksessa, jonka enimmäisrangaistuksena on 10 vuoden vankeusrangaistus.⁵⁸ Ankaroitamisperuste voi aktualisoitua esimerkiksi tilanteessa, jossa usealle ihmiselle on luovutettu epäpuhdasta huumausainetta.⁵⁹

Viimeisenä kvalifiointiperusteena lainkohdassa on mainittu huumausaineiden levittäminen alaikäisille tai muutoin häikäilemättömällä tavalla. Ensimmäisellä kohdalla viitataan nimenomaan tilanteisiin, jossa aikuinen levittää huumausainetta alaikäisille eikä kvalifiointiperuste siten sovellu nuorien keskinäisiin huumausaineiden luovutustilanteisiin.⁶⁰ Häikäilemättömyyttä puolestaan on esimerkiksi huumausaineen levittäminen uusien asiakkaiden hankkimiseksi tai aineen levittäminen sen vaikutuksia tuntemattomalle henkilölle siten, että virheellinen annostelu voi johtaa kohtalokkaisiin seurauksiin.⁶¹

Jotta huumausainerikosta voidaan pitää törkeänä, tulee kvalifiointiperusteen lisäksi täyttyä kokonaisarvostelulauseke eli rikoksen tulee olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Huumausainerikoksissa kokonaistörkeysvaatimuksen täyttymisessä merkitystä tulee antaa ensinnäkin sille, onko rikoksentekijän hallussa olevat huumausaineet tarkoitettu vain hänen omaan käyttöön vai onko tapauksessa kyse aineen levittämisestä. Lisäksi useamman kuin yhden kvalifiointiperusteen käsillä olo tyypillisesti puoltaa rikoksen arvioimista myös kokonaisuutena arvostellen törkeäksi. Merkitystä voidaan antaa myös sille, onko tapauksessa ollut kyse taloudellisen hyödyn tavoittelusta. Nämä seikat käyvät hyvin ilmi esimerkiksi ratkaisusta KKO 2015:18.

Tapauksessa oli kyse muun ohella kokonaisarvostelukriteerin täyttymisestä. Tapauksessa A oli usealla eri kerralla luovuttanut B:lle 400 grammaa amfetamiinia ja vuorostaan ostanut B:ltä 30–40 grammaa amfetamiinia kerrallaan. Luovuttaminen ja hankkiminen olivat tapahtuneet vajaan vuoden ajanjakson aikana, ja luovutetut tai hankitut kerta-erät olivat olleet muutamia kymmeniä grammoja. Kokonaistörkeys-kriteerin täyttymistä puolsi se, että kyse oli kahdesta kvalifiointiperusteesta: sekä erittäin vaarallisesta huumausaineesta että suuresta määrästä huumausainetta. Moitittavuutta puolestaan vähensi se, että huumausaineen käyttöön ja hankintaan oli liittynyt omaan käyttöön verrattavia piirteitä ja se, ettei A:n tavoitteena ollut taloudellisen hyödyn saaminen. Lisäksi huumausaineen suuri määrä oli johtunut pääosin rikoksen yksiköinnistä yhdeksi rikokseksi. Moitittavuutta vähentävistä seikoista huolimatta korkein oikeus päätyi pitämään huumausainerikosta myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä.⁶²

⁵⁸ HE 180/1992 vp, s. 23. Lain esitöissä on myös korostettu, että vaaran aiheuttamista koskevat muut rikoslain säännökset syrjäytyvät, jos kyseessä on huumausaineilla aiheutettu hengen tai terveyden vaara.

⁵⁹ Nuutila – Melander 2013, s. 1397.

⁶⁰ Nuutila – Melander 2013, s. 1397.

⁶¹ HE 180/1992 vp, s. 23.

⁶² Ks. ratkaisusta myös Tolvanen 2018, s. 986.

Teon kokonaistörkeyttä arvioitaessa on olennaista punnita törkeyden puolesta ja sitä vastaan puhuvia seikkoja. Tämä käy ilmi esimerkiksi seuraavasta ratkaisusta.

HelHO 15.10.2017 R 17/356: Tapauksessa vastaaja oli viljellyt sekä yrittänyt viljellä hamppua käytettäväksi huumausaineena sekä laittomasti pitänyt hallussaan marihuanaa. Vastaajan kasvatamien kannabiskasvien tuottoarvio⁶³ oli 1.500 grammaa marihuanaa, ja oikeuskäytännössä haksien ja marihuanan suurena määränä on pidetty vähintään 1.000 grammaa. Hovioikeus totesi ratkaisussaan, ettei kokonaistörkeyttä voitu perustaa ainoastaan aineen määrään, sillä 1.500 gramman tuottoarvio ei ollut niin paljon suurempi kuin törkeässä huumausainerikoksessa marihuanan suurena määränä pidetty 1.000 grammaa huumausainetta. Hovioikeus otti rikoksen kokonaistörkeyden puolesta puhuvana seikkana huomioon teosta ilmenevän suunnitelmällisuuden ja järjestelmällisyyden, sillä vastaaja oli rakentanut asuntoonsa erillisen kasvattamon ja siten pyrkinyt mahdollistamaan kasveille hyvät kasvuolosuhteet. Tämän lisäksi kokonaistörkeyden puolesta puhuvana tekijänä otettiin huomioon, ettei huumausaine ollut ainoastaan vastaajan omaan käyttöön, vaan siitä oli tarkoitus antaa osa korvaukseksi kasvatusvälineistä. Teon kokonaistörkeyden vastaan puhuvana seikkana otettiin huomioon, että vastaajalla ei ollut edes väitetty olevan tarkoitus levittää marihuanaa tai välittää sitä laajemmin. Johtopäätöksensä hovioikeus katsoi, että kokonaistörkeyden puolesta puhuvat tekijät olivat painavampia kuin sitä vastaan olevat tekijät.

Käytännössä törkeän huumausainerikoksen kokonaistörkeyttä punnitessaan lainsoveltajalla on apuvälineenään huumausainerikosten rangaistussuositus, jossa on määritelty määrälliset rajat siitä, milloin olisi sovellettava törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistöä. Oikeuskirjallisuudessa tällaiset määrälliset rajat on arvioitu erityisen ongelmallisiksi, sillä tällöin kokonaistörkeys-kriteeri voi jäädä liian vähälle huomiolle tai kokonaan huomiotta. Kokonaisarvostelulausekkeen on myös katsottu täyttyvän liian helposti, vaikka tämä ei ole lausekkeen tarkoitus.⁶⁴ Törkeän huumausainerikoksen kokonaistörkeysvaatimus täyttyy lähes poikkeuksetta silloin, kun kyseessä on suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta. Tätä voidaan pitää törkeiden huumausainerikosten eräänlaisena epäkohtana. Kun suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta ilmentää yleensä myös levitystarkoitusta⁶⁵, rikoksen arviointi kokonaisuutena arvostellen törkeäksi on varsin helppoa. Olettama levitystarkoituksesta voi syntyä siitä huolimatta, että huumausaineiden levittäjä ei ole se, joka pitää huumausaineita hallussaan tai käyttää niihin kohdistuvaa määräsvaltaa. Tästä esimerkkinä voidaan mainita seuraava tapaus.

HelHO 18.1.2018 R 17/406: Ratkaisussa A:n syyksi luettiin törkeä huumausainerikos sillä perusteella, että hän oli siirtänyt autotallista 3.198,7 grammaa amfetamiinia sekä huumausaineiden säilytys- ja pakkausvälineistä kellarikomeroon, siivonnut autotallin huumausainejäämistä sekä hävittänyt huumausainerekvisiittaa heittämällä niitä jäteastiaan. Huumausaineet olivat olleet A:n pojan B:n, ja B oli säilyttänyt aineita A:n autotallissa. A oli lisäksi pitänyt muutaman päivän hallussaan pari päivää ennen poikansa B:n kiinniottoa autotallin lattialta löytämänsä amfetamiinipussia. Hovioikeus totesi A:n rangaistuksen perusteluissa, että ottaen huomioon huumausaineiden määrän, kysymykseen voi tulla ainoastaan levitystarkoitus. Kokonaistörkeyttä perustelles-

⁶³ Tuottoarviolla tarkoitetaan kannabiskasvista odotettavissa olevaa marihuanan määrää. Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti käytetty tällaisena määränä 25 grammaa kasvia kohden. Ks. KKO 2018:7.

⁶⁴ *Melander* 2011, s. 191.

⁶⁵ Ratkaisujen KKO 2003:94 ja KKO 2003:100 mukaisesti mitä suurempi määrä huumausainetta tekijän hallussa on, sitä vahvemmin se viittaa siihen, ettei ainetta ole tarkoitettu vain omaan käyttöön.

saan hovioikeus otti huomioon myös sen, että A oli ollut tietoinen huumausaineiden säilyttämisestä autotallissaan (vaikka A:n syyksi ei siis luettukaan huumausaineiden hallussapitoa sallimalla aineiden säilyttämisen autotallissaan) ja pian poikansa kiinnioton jälkeen A oli siirtänyt aineet kellarikomeroon, jolloin A:lla oli tosiasiallisesti ollut määräysvalta huumausaineisiin.

Nähdäkseni olisi perusteltua, että näyttönä levitystarkoituksesta ja tätä kautta kokonaistörkeysvaatimuksen perusteluna olisi muutakin kuin pelkkä huumausaineen määrä ja erittäin vaarallinen luonne. Levitystarkoitusta voivat osoittaa esimerkiksi huumausaineen jatkaminen muilla aineilla⁶⁶ tai kirjan pitäminen huumausainemääristä sekä aineen jakaminen ja pakkaaminen pienempiin eriin.⁶⁷

Eräs mielenkiintoinen ratkaisu kokonaistörkeysvaatimuksesta on HelHO:n 21.2.2018 tuomio asiassa R 17/891, jossa otettiin huomioon myös se, ettei näyttöä vastaajan huumausaineen myynti- ja levittämistarkoituksesta ollut. Ratkaisu ei ole lainvoimainen, sillä korkein oikeus on myöntänyt asiassa valitusluvan VL:2018-63. Asiassa on korkeimmassa oikeudessa kyse siitä, onko seuraavaa menettelyä pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Tapauksessa A oli tilannut internetin kautta postitse 1 gramman fentanyyliä. Tilauksen johdosta A:lle oli lähetetty 0,9 grammaa 86,8-prosenttista fentanyyliä. Lähetys oli kuitenkin takavarikoitua tullissa, eikä A ollut saanut lähetystä haltuunsa. 0,9 gramman määrästä puhdasta fentanyyliä oli ollut 0,78 grammaa eli aine oli ollut varsin puhdasta. Fentanyylin käyttöannoksen ollessa 300 mikrogrammaa⁶⁸ 0,9 gramman määrästä olisi ollut saatavissa noin 2.600 käyttöannosta. Käräjäoikeus oli lukenut A:n syyksi törkeän huumausainerikoksen, sillä kyse oli erittäin vaarallisesta huumausaineesta, jota oli ollut käyttöannosten perusteella myös suuri määrä. Käräjäoikeus katsoi ratkaisussaan, että vaikka asiassa oli jäänyt näyttämättä, että A olisi hankkinut huumausaineen levitystarkoituksessa, oli asiassa suuren käyttöannosten määrän vuoksi joka tapauksessa ollut vaara siitä, että ainetta olisi päätyntä myös muiden käyttöön. Kun kyse oli poikkeuksellisen vaarallisesta huumausaineesta, joka väärin annosteltuna johtaa herkästi kuolemaan, käräjäoikeus katsoi, että tekoa oli pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

A valitti käräjäoikeuden ratkaisusta hovioikeuteen. Hovioikeus katsoi ratkaisussaan käräjäoikeuden tavoin, että kyse oli erittäin vaarallisesta huumausaineesta, jota oli käyttöannosten määrä huomioon ottaen ollut suuri määrä. A oli kertonut tilanneensa fentanyylin yksinomaan omaa käyttöä varten ja että hän ei tilausta tehdessään ollut mieltänyt, kuinka suuren määrän käyttöannoksia fentanyylistä oli ollut mahdollista saada. Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että huumausaineesta saatavissa olevien käyttöannosten suuri määrä ei ole kyseistä ainetta entuudestaan tuntemattomalle havaittavissa tai pääteltävissä suoraan aineen määrästä. Hovioikeus korosti, että fentanyylin hinta, 175 euroa, oli ollut varsin alhainen ja se ei antanut viitteitä siitä, että huumausaine olisi tilattu muuta kuin omaa käyttöä varten tai että aineen hankinta olisi täytyntä rahoittaa huumausaineiden myynnistä saaduilla tai saatavilla varoilla. Hovioikeus katsoi, ettei asiassa ollut tullut ilmi, että A:lla olisi ollut fentanyylin levitys- tai myyntitarkoitusta. A:n teon voitiin katsoa vaarantaneen lähinnä vain hänen oman terveytensä, eikä vaaraa fentanyylin päätyemisestä muille käyttäjille juurikaan ollut. Hovioikeus painotti, että vaikka A:n menettely osoitti hänessä välinpitämättömyyden suhtautumisesta tilaamansa huumausaineen vaarallisuuden suhteen, kokonaisarvoste-

⁶⁶ HelKO 9.5.2017 R 17/2649. Syyttäjän rangaistusvaatimukseen syytekohdassa 13 on kirjattu, että ottaen huomioon huumausaineen määrä, sen jatkaminen vastaajien toimesta ja jakaminen pienempiin eriin, huumausaine on ollut tarkoitettu levitykseen kokonaan tai ainakin pääasiallisesti.

⁶⁷ Ks. ratkaisu HelHO 18.8.2017 R 17/191.

⁶⁸ KKO 2014:34 kohta 11.

lussa tuli ottaa huomioon se, että kyseessä oli ennemminkin hetken mielijohdeesta tehty harkitsematon yksittäinen teko kuin suunnitelmallinen huumausaineen maahantuonti levitystarkoituksessa. Teko-olosuhteita ja asiassa ilmi tulleita seikkoja kokonaisuutena arvioiden hovioikeus katsoi, ettei A:n menettely ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä ja luki A:n syyksi huumausainerikoksen.

Olen valmis hyväksymään hovioikeuden ratkaisun perusteluineen. Jos huumausaineen grammamäärä, hinta tai mikään muukaan seikka eivät anna viitteitä huumausaineen levitystarkoituksesta ja vastaaja pystyy uskottavasti kertomaan tietämättömyydestään huumausaineen vaarallisuuden suhteen, tekoa ei ole perusteltua katsoa kokonaisuutena arvostellen törkeäksi. Toisaalta, jos tapauksessa voitaisiin osoittaa, että vastaaja on ollut aiemminkin tekemisissä poikkeuksellisen vaarallisen aineen kanssa, jonka käyttöannos on mikrogrammoissa mitattavissa, tilanne voisi olla toinen.

3 Rangaistuksen mittaaminen

3.1 Lainsäädäntö ja sen kehitys

Ensimmäiset säännökset rangaistuksen mittaamisesta otettiin rikoslakiin vuonna 1976 (466/1976), jolloin rikoslain 6 luvun uusimissäännökset korvattiin yleisillä rangaistuksen mittaamista koskevilla säännöksillä.⁶⁹ Uudistuksen taustalla olivat oikeusturvasyyt, sillä rangaistuksen mittaamisen voidaan luonnehtia olevan yksi rikosoikeudenkäynnin tärkeimmistä asioista syytetyn näkökulmasta.⁷⁰ Rikoslain 6 luvun säännöksiä täsmennettiin myöhemmin rikoslain yleisten oppien uudistuksen yhteydessä (515/2003), sillä sääntelyn katsottiin olevan hajanaista ja osin puutteellista. Seuraamusjärjestelmää ja seuraamusten käyttöä koskevien säännösten järjestäminen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi olikin eräs rikoslain kokonaisuudistuksen päämääristä. Tämä tavoite toteutettiin sijoittamalla kaikki rangaistuksen määräämistä koskevat säännökset samaan rikoslain lukuun.⁷¹ Nykyisin RL 6 luku (515/2003) sisältää siis rangaistuksen määräämistä koskevat yleiset säännökset sekä rangaistuksen mittaamista, rangaistuslajin valintaa sekä tuomitusta rangaistuksesta tehtäviä vähennyksiä koskevat säännökset.

RL 6:3.1:n mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Rangaistuksen määrään vaikuttavilla perusteilla viitataan lain esitöiden mukaan yksittäisistä tunnusmerkistökiteijöistä ilmeneviin rikoksen törkeysarvostelussa vaikuttaviin seikkoihin. Erityiset mittaamisperusteet eli keskeisimmät rikostyyppikohtaiset perusteet löytyvät tunnusmerkistöä sekä kyseessä olevan rikoksen kvalifiointi- ja privilegiointiperusteita tulkitsemalla.⁷² RL 6:3.2:n mukaan rangaistuksen mittaamisessa vaikuttavia perusteita ovat saman luvun 4–8 §:ssä mainitut perusteet (rangaistuksen mittaamisen yleisperiaate, koventamisperusteet, lieventämisperusteet, kohtuullistamisperusteet ja rangaistusasteikon lieventäminen) niiden ohella, joista muualla laissa säädetään. Saman pykälän kolmannen momentin mukaan päätettäessä rangaistuksen lajista noudatetaan rangaistuksen mittaamisessa vaikuttavien perusteiden ohella, mitä rangaistuslajin valintaa koskevissa 6 luvun 9–12 §:ssä säädetään. Käsitellen jäljempänä tarkemmin rangaistuksen mittaamisperiaatteita, suhteellisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatetta, sekä rangaistuksen mittaamisessa vaikuttavia perusteita, koventamis-, lieventämis- ja kohtuullistamisperusteita sekä rangaistusasteikon lieventämistä. Lajivalintaa käsitellään omana lukunaan luvussa 3.4.

⁶⁹ HE 44/2002 vp, s. 11.

⁷⁰ HE 125/1975 II vp, s. 1.

⁷¹ HE 44/2002 vp, s. 7–8.

⁷² HE 44/2002 vp, s. 190.

RL 7 luku (697/1991) sääntelee yhteisen rangaistuksen määräämistä. RL 7:1 (985/2016) mukaan jos joku on tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeusrangaistukseen, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa toisin säädetä. Saman luvun 5 §:n (697/1991) mukaan yhteisen vankeusrangaistuksen mittaamisessa noudatetaan soveltuvien osin RL 6 luvun säännöksiä. Yhteistä rangaistusta mitattaessa lähtökohdaksi on otettava siitä rikoksesta tuomittava rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi tuleva ankarin rangaistus, sekä mitattava rikoksista yhteinen rangaistus siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa myös rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen. Jos jokin 6 luvussa tarkoitettu rangaistuksen koventamis- tai lieventämisperuste taikka luvussa mainittu muu seikka koskee vain jotakin tai joitakin samalla kertaa tuomittavista rikoksista, se on kohtuullisessa määrin otettava huomioon yhteistä rangaistusta mitattaessa. Vakiintunut tapa yhteisen rangaistuksen mittaamisessa on ottaa pohjaksi ankarammin tuomittava rangaistus ja lisätä siihen muista rikoksista kustakin noin kolmasosa. Oikeuskirjallisuudessa on arvioitu, että ratkaisun perusteluissa ankarimman yksikkörangaistuksen, pohjarangaistuksen ja muiden käsiteltävien rikosten vaikutuksen ilmoittaminen yhteisen rangaistuksen määrään olisi hyvin harvinaista.⁷³ Vastaavanlainen malli ja perustelutapa käy kuitenkin ilmi esimerkiksi seuraavasta käräjäoikeuden ratkaisusta, jonka hovioikeus hyväksyi.⁷⁴

HelKO 31.3.2017 R 16/1793 (HelHO 9.1.2018 R 17/1187): Tapauksessa A oli tuonut laittomasti maahan neljällä eri kerralla 17,9 grammaa alfa-PVP:tä (kohta 1), 25,9 grammaa 99-prosenttista alfa-PVP:tä (kohta 2), 50,7 grammaa 100-prosenttista alfa-PVP:tä (kohta 3) ja 10,4 grammaa 65-prosenttista MDPV:tä (kohta 4). A:n syyksi luettiin kohdassa 1 ja 4 huumausainerikos ja kohdassa 2 ja 3 törkeä huumausainerikos. Käräjäoikeus arvioi ratkaisussaan, että vakavin A:n syyksi luetuista rikoksista oli kohdan 3 rikos, jota vastaava rangaistus olisi yksinään yksi vuosi kaksi kuukautta vankeutta. Seuraavaksi vakavin oli kohdan 2 rikos, jota vastaava seuraamus olisi yksinään kahdeksan kuukautta vankeutta. Kolmanneksi vakavin oli kohdan 1 rikos, jota vastaava rangaistus olisi yksinään seitsemän kuukautta vankeutta ja kohdan 4 rikosta vastaava rangaistus olisi kolme kuukautta vankeutta. Käräjäoikeus lisäsi ankarammin rangaistavaan kohdan 3 rikokseen kolmasosan kustakin yksinään tuomittavasta kolmesta muusta rikoksesta, jolloin kolmen muun kohdan vaikutus A:n rangaistukseen oli kuusi kuukautta vankeutta. Näin ollen A:n yhteiseksi rangaistukseksi muodostui yksi vuosi kahdeksan kuukautta vankeutta.

Se, miten rangaistus konkreettisessa yksittäistapauksessa mitataan, perustuu mittaamislähteisiin eli rikoslain säännöksiin mittaamisperiaatteista ja -perusteista, lain esitöihin sekä oikeuskäytäntöön. Muuhun lainkäyttöön verrattuna oikeuskäytännöllä on keskeinen asema rangaistuksen mittaamisessa. Tähän velvoittaa jo RL 6:3.1, jonka mukaisesti rangaistusta määrätessä

⁷³ Tapani – Tolvanen 2016, s. 37.

⁷⁴ Vastaavasti HelKO:n 14.11.2016 ratkaisussa asiassa R 16/8550, jonka hovioikeus hyväksyi, käräjäoikeus katsoi yksin törkeästä huumausainerikoksesta määrättävän rangaistuksen olevan neljän ja viiden vuoden välillä ja että tapauksessa vastaajan syyksi luettujen huumausainerikoksen ja lievän ampuma-aserikoksen vaikutus yhteiseen rangaistukseen oli 30 päivää.

on otettava muun ohella huomioon rangaistuskäytännön yhtenäisyys.⁷⁵ Keskeisimpänä rangaistuksen mittaamista koskevana ennakkopäätöksenä pidetään ratkaisua KKO 2011:102.⁷⁶ Ratkaisun perustelukappale 19 kuuluu seuraavasti:

”Korkein oikeus toteaa, että rangaistuksen määrääminen perustuu edellä mainitut periaatteet huomioon ottamalla asianomaista rikosta koskevassa säännöksessä säädettyyn rangaistusasteikkoon. Sen pohjalta tapahtuvassa mittaamisharkinnassa ovat keskeisessä asemassa kysymyksessä olevaa rikosta koskevat rangaistuksen mittaamista ohjaavat Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut. Jos sellaisia ei ole, huomioon voidaan ottaa myös muut samaa rikosta koskevat Korkeimman oikeuden ratkaisut, joissa Korkeimmassa oikeudessa on ollut kysymys myös rangaistuksen mittaamisesta. Jos Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä ei ole jonkin rikoksen osalta laisinkaan tai jos se on niukkaa, huomiota voidaan kiinnittää myös rangaistuskäytäntöä kuvaaviin tilastollisiin tai muihin selvityksiin, mikäli niistä ilmenevää rangaistustasoa voidaan pitää edellä mainitut rangaistuksen mittaamisperusteet huomioon ottaen oikeudenmukaisena.”

Korkein oikeus painottaa siis ensisijaisesti omien julkaistujen ratkaisujensa tärkeyttä. Toisella sijalla ovat korkeimman oikeuden muut ratkaisut, kolmannella tilastot ja viimeisellä sijalla muut selvitykset rangaistuskäytännöstä. Korkeimman oikeuden mittaamisratkaisujen merkitys voidaan katsoa olevan suurimmillaan silloin, kun korkein oikeus päättää nimenomaisesti linjata uudelleen tiettyä rikostyyppiä koskevaa rangaistuskäytäntöä. Tällaisten ratkaisujen antaminen on poikkeuksellista, ja tällaisiin ratkaisuihin on oikeuskirjallisuudessa luettu ainoastaan ratkaisu KKO 2017:9.⁷⁷

Tapauksessa oli kyse huumausainekuriirille mitattavasta rangaistuksesta. Tapauksessa A oli tuonut Suomeen 7884 grammaa 38–45 -prosenttista amfetamiinia aineen edelleen levittämistä varten. A oli toiminut kuriirina ja kuljettanut saamiensa ohjeiden mukaan 500 euron palkkiota vastaan huumausainetta sisältäneen auton Virossa Suomeen. Asiassa oli korkeimmassa oikeudessa kyse siitä, miten rangaistuksen mittaamisessa tulee ottaa huomioon A:n osuus huumausaineiden maahantuonnissa eli se, että hänen tehtävänsä oli rajoittunut kuljettajana eli kuriirina toimimiseen. Arvioitavana oli se, millä tavalla vastaajan rajoitettu ja epäitsenäisempi osuus rikoksen toteuttamisessa vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen huumausaineen laadun ja määrän lisäksi.

Tapaus käsiteltiin 11 jäsenisessä vahvennetussa jaostossa, mikä osoittaa sitä, että kysymys oli periaatteellisesta hyvin tärkeästä ja merkittävästä asiasta.⁷⁸ Ratkaisussa korkein oikeus totesi, että vakiintuneesti noudatettu käytäntö, jonka mukaisesti rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa keskeisesti huumausaineen laatu ja määrä, edistää rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä ja enna-

⁷⁵ Ks. *Lappi-Seppälä* 1987, s. 47.

⁷⁶ *Kemppinen* 2018, s. 875.

⁷⁷ *Kemppinen* 2018, s. 881. Korkein oikeus on pyrkinyt ohjaamaan rangaistuksen mittaamista myös seksuaalirikoksissa. Ks. esim. KKO 2018:35 ja KKO 2018:91.

⁷⁸ Korkeimmasta oikeudesta annetun lain (665/2005) 7 §:n mukaan presidentti voi päättää lainkäyttöasian siirtämisestä käsiteltäväksi täysistunnossa tai vahvennetussa jaostossa, jossa on 11 jäsentä, jos asian tai sen osan ratkaisua harkittaessa osoittautuu, että jaosto on poikkeamassa korkeimman oikeuden aikaisemmin omaksumasta kannasta. Presidentti voi muutoinkin määrätä periaatteellisesti merkittävän tai muuten laajankantoisen lainkäyttöasian tai sen osan käsiteltäväksi täysistunnossa tai vahvennetussa jaostossa. Ks. myös *Kemppinen* 2018, s. 886–887.

koitavuutta. Ratkaisun tärkein oikeusohje on se, ettei huumausainerikoksesta tuomittavan rangaistuksen tule perustua ainoastaan rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatuun ja määrään, vaan rangaistuksen mittaamisessa on otettava huomioon kaikki RL 6:4:ssä mainitut seikat eli teon vahingollisuuden ja vaarallisuuden lisäksi teon vaikuttimet ja rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys. Korkein oikeus totesi johtopäätöksensä, että A:n osuuden rajoittuessa ainoastaan kuriirina toimimiseen tulee A:lle tuomittavan rangaistuksen olla merkittävästi alempi kuin vastaavan suuruisen huumausaine-erän maahantuonnista tulisi tavallisesti tuomita. Käräjäoikeus oli tuominnut A:n kahdeksan vuoden kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen, jota hovioikeus ei ollut muuttanut. Alioikeuksien tuomitsema rangaistus vastaa kiistattomasti rangaistustaulukoista ilmenevää määrään ja laatuun perustuvaa rangaistusta⁷⁹. Korkein oikeus puolestaan alensi A:n rangaistuksen viideksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi vankeutta. Rangaistus aleni siten hieman yli kolmasosalla verrattuna alioikeuksien tuomitsemaan rangaistussuosituksen mukaiseen rangaistukseen.

Korkein oikeus antoi edellä mainittua ratkaisua kaksi kuukautta myöhemmin tavallisessa viiden jäsenen jaostossa toisen vastaavanlaisen ratkaisun KKO 2017:23.

Tapauksessa oli kyse siitä, että A oli tuonut maahan 13,7 kilogrammaa 48-prosenttista amfetamiinia. A oli toiminut kuriirina ja kuljettanut saamiensa ohjeiden mukaan palkkiota vastaan huumausaine-erän sisältäneen auton Liettuasta Suomeen tarkoituksenaan jatkaa Norjaan.

Vastaavalla tavalla kuin ratkaisussa KKO 2017:9 korkein oikeus korosti ratkaisussaan sitä, että huumausaineen määrä ja laatu eivät voi olla ainoita huumausainerikoksissa rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia tekijöitä, ja määrättäessä rangaistusta huumausainekuriirille huomiota on kiinnitettävä määrän ja laadun lisäksi myös kuriirin osuuteen rikoksen tekemisessä ja muihin hänen syyllisyyttään lisääviin ja vähentäviin perusteisiin. Käräjäoikeus oli tuominnut A:n 10 vuoden enimmäisrangaistukseen, hovioikeus oli alentanut tämän yhdeksään vuoteen ja lopulta korkein oikeus alensi A:n rangaistuksen kuuteen vuoteen vankeutta. Rangaistus aleni kolmasosalla verrattuna hovioikeuden tuomitsemaan rangaistukseen.

Ratkaisut KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 merkitsevät merkittävää muutosta aiempaan oikeustilaan. Ratkaisuja voidaan pitää tärkeänä prejudikaattiparina, jolla korkein oikeus pyrkii ohjaamaan alempien oikeuksien mittaamista koskevaa harkintaa huumausainerikoksissa.⁸⁰ Ratkaisun KKO 2018:45 voidaan nähdä jatkavan samaa kehityskulkua.

⁷⁹ *Frände* 2018, s. 216.

⁸⁰ *Tapani* 2017b, s. 194.

Tapauksessa oli kyse huumausaineen kätäjälle mitattavasta rangaistuksesta. Tapauksessa A oli noin puolentoista kuukauden ajan pitänyt hallussaan 2,3 kilogrammaa 13-prosenttista amfetamiinia. A:n rooli oli ollut osa laajaa rikoskokonaisuutta, jossa A:n tehtävänä oli ollut kätkeä huumausaine-erä ja palauttaa se pyydettyään takaisin. A:n toiminnan rajoittuessa yksinomaan huumausaineen kätkemiseen, korkein oikeus katsoi, että A:lle tuomittavan rangaistuksen tulee olla huomattavasti alempi kuin tällaisen huumausaine-erän valmistamisesta tai levittämisestä yleensä tuomitaan.

Korkein oikeus on edellä mainituilla kolmella ratkaisullaan pyrkinyt vaikuttamaan suoraan ja voimakkaasti huumausainerikoksia koskeneeseen rangaistuskäytäntöön. Ratkaisut ohjaavat rangaistuskäytäntöä pois taulukkoihin perustuvasta kaavamaisesta rangaistuksen mittaamisesta, joissa hallitsevana tekijänä on aineen määrä ja laatu. Ratkaisut korostavat aivan uudella tavalla sitä, että huumausainerikoksissa on muiden rikostyyppien tapaan otettava huomioon myös tekijän osallisuus ja rooli. Ratkaisujen voidaan sanoa avaavan tien rangaistuksen mittauksen siirtymiselle samojen periaatteiden varaan kuin muissakin rikostyypeissä ja kauemmas miltei sitovasta taulukkorangaistusajattelusta.⁸¹

Suomen korkein oikeus ei ole ollut ainoa, joka on puuttunut ratkaisullaan yksioikoisen ankaraksi muodostuneeseen, pääasiallisesti huumausaineen määrään ja laatuun perustuvaan rangaistuskäytäntöön. Vastaavanlainen rangaistuskäytännön uudelleen arviointi toteutettiin Ruotsissa vuosina 2011–2012. Mainittuna ajanjaksona Ruotsin korkein oikeus, Högsta domstolen (HD) antoi useita ratkaisuja, joilla HD pyrki ohjaamaan erityisesti törkeimpien huumausainerikosten rangaistuksen mittaamista rikoksen vaarallisuuteen painottuneesta arvioinnista tekijän syyllisyyden suuntaan. Ratkaisua NJA 2011 s. 357 on pidetty alkupisteinä Ruotsissa tapahtuneelle muutokselle.⁸² Ratkaisullaan HD on pyrkinyt ohjaamaan rangaistuksen mittaamista tapahtuvaksi samoja periaatteita noudattaen kuin muissakin rikostyypeissä vastaavalla tavalla kuin KKO.⁸³ HD on korostanut ratkaisuissaan, että huomiota tulee kiinnittää huumausaineen määrän ja laadun ohella erityisesti tekijöiden järjestäytyneisyyteen, rikosentekijän motiiveihin ja toiminnan tarkoitukseen, toiminnan laajuuteen ja taloudellisen hyödyn tavoitteluun. Myös HD on painottanut tekijän osallisuuden astetta ja roolia samoin kuin KKO. HD on todennut myös, että rangaistusasteikon yläpää on tarkoitettu lähinnä kansainvälistä huumausainekauppaa varten.⁸⁴ HD on ottanut ratkaisullaan kantaa lisäksi rangaistustaulukoiden käyttöön ja painottanut, että

⁸¹ Ks. *Helminen* 2018, s. 72–73.

⁸² Ks. *Borgeke* 2011, s. 1 ja *Perklev* 2012, s. 131. Ks. muista ratkaisuista esim. NJA 2011 s. 675 I ja II, NJA 2011 s. 799, NJA 2012 s. 70, NJA 2012 s. 115, NJA 2012 s. 144 ja NJA 2012 s. 510.

⁸³ Ks. *Borgeke* 2013, s. 51 ja *Perklev* 2012, s. 136.

⁸⁴ Ks. erityisesti ratkaisut NJA 2011 s. 357, NJA 2011 s. 675 I ja II sekä B 2521–11. Ks. myös *Ulväng* 2015, s. 447 ja *Perklev* 2012, s. 136

taulukkoita voidaan käyttää etenkin lievemmissä tekemuodoissa, mutta törkeimmissä huumausainerikoksissa niiden käyttöön tulee suhtautua varovasti.⁸⁵

Vaikka Ruotsissa suhtauduttiin rangaistuskäytännön uudelleen arviointiin tervetulleena selvityksenä ja suhteellisen positiivisesti,⁸⁶ HD:n ratkaisut herättivät kuitenkin kritiikkiä lainsoveltajan astumisesta lainsäätäjän varpaille. Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on pidetty selvänä, ettei lainsäädännön kautta olisi hyväksytty niin voimakasta rangaistuskäytännön alentamisesta kuin HD ratkaisullaan teki.⁸⁷ Ratkaisussa NJA 2011 s. 357 HD alensi hovioikeuden tuomitseman 14 vuoden vankeusrangaistuksen neljään vuoteen vankeutta.

HD:n vuosina 2011–2012 annettujen tuomioiden jälkeen Ruotsin huumausainerikoksia koskevaan lainsäädäntöön tehtiin muutoksia. Hallituksen esityksessä tuotiin esiin huoli siitä, että HD:n ratkaisut olivat ohjanneet alioikeuksien rangaistuskäytäntöä liikaa. Esitöissä korostettiin myös sitä, että ankarampia rangaistuksia tulee edelleen tuomita tapauksissa, joissa on kyse pelkästään erittäin suuresta määrästä vaarallista huumausainetta.⁸⁸ 1.7.2016 voimaan tulleella lainmuutoksella huumausainerikoksen törkeä tekemuoto Ruotsin huumausainerikoslaissa (*narkotikastrafflag*, 1968:64) jaettiin törkeään (*grovt*) ja erityisen törkeään (*synnerligen grovt*) huumausainerikokseen. Mainitun lain 3 §:n mukaan törkeästä huumausainerikoksesta voidaan tuomita kahdesta seitsemään vuoteen vankeutta. Erityistä huomiota lainkohdan mukaan tulee tällöin kiinnittää siihen, onko rikos ollut osa laajempaa tai ammatillisesti toteutettua toimintaa, onko kyseessä ollut erittäin suuri määrä huumausainetta tai onko teko muutoin ollut erittäin vaarallinen tai häikäilemätön. Edelleen lain 3 §:n mukaan erityisen törkeästä huumausainerikoksesta puolestaan voidaan tuomita kuudesta kymmeneen vuoteen vankeutta. Arvioinnissa tulee tällöin huomioida varsinkin se, onko rikos liittynyt järjestäytyneeseen rikollisuuteen, joka on laajasti harjoittanut huumausainekauppaa, onko kyseessä ollut erityisen suuri määrä huumausainetta tai onko rikos muutoin ollut erityisen vaarallinen tai häikäilemätön.⁸⁹ Suomessa ei ole tapahtunut vastaavaa lainsäädännön muutosta. Oikeuskirjallisuudessa on pidetty hieman

⁸⁵ Ks. *Ulväng* 2015, s. 445–447.

⁸⁶ Näin esim. *Asp* 2011, s. 667 ja *Ulväng* 2015, s. 446.

⁸⁷ Näin *Wiklund* 2014, s. 337–338 ja *Wersäll* 2014, s. 6–7. *Wersäll* on korostanut sitä, että huumausainerikosten rangaistuskäytännön selvitystyöryhmä, jonka tarkoituksena oli tuoda esiin muutoksia rangaistuskäytännön suhteen, oli jo asetettu ennen HD:n ratkaisuja. Ks. myös *Koponen* 2017, s. 293.

⁸⁸ Prop. 2015/16:111, s. 1 ja SOU 2014:43, s. 239–241. Ks. myös *Helminen* 2018, s. 63–64.

⁸⁹ Ratkaisujen jälkeen myös Ruotsissa käytettyihin rangaistustaulukoihin tehtiin päivityksiä. Ks. *Borgeke* 2013, s. 70. Ks. myös *Leinonen* 2014, s. 62–64. *Leinonen* on myös vertaillut Ruotsin vanhoja ja uusia sekä Ruotsin ja Suomen rangaistustaulukoita toisiinsa.

epäselvänä sitä, onko korkeimman oikeuden toiminta rangaistuskäytännön yhtenäisyyden taakajana viimesijaisesti rangaistuskäytäntöä muuttamalla hyväksytty oikeusyhteisössä.⁹⁰ Nähdäkseni näin voitaisiin katsoa olevan ottaen huomioon sen, ettei suomalaisessa kirjallisuudessa ole esitetty vastaavanlaista kritiikkiä lainsoveltajan astumisesta lainsäätäjän varpaille kuin ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa.

3.2 Mittaamisperiaatteet

3.2.1 Suhteellisuusperiaate

Rikoksen konkreettinen rangaistusarvo vahvistetaan rangaistusasteikon puitteissa ja rikokselle mitataan rangaistusarvoa vastaava rangaistus. Rangaistusarvo-käsitteen sisältö on se, että mitä korkeampi rangaistusarvo on, sitä ankarampi rangaistus on. RL 6:4:ssä säädetään konkreettisen rangaistusarvon keskeisistä osatekijöistä.⁹¹ Rikoslain 6 luvun 4 § ilmentää suhteellisuusperiaatetta, joka asettaa rajat rangaistuksen määrälle. Sen mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Suhteellisuusperiaatetta voidaan pitää rangaistuksen mittaamisen johtavana periaatteena ja se voidaan jakaa absoluuttiseen ja relatiiviseen suhteellisuuteen. Absoluuttinen suhteellisuus viittaa rikoksen ja rangaistuksen väliseen suhteeseen, kun taas relatiivinen suhteellisuus määrittää eri rikoksia suhteessa muihin rikoksiin.⁹² Törkeä huumausainerikos on huumausainerikosta törkeämpi rikos ja siitä tuomittavan rangaistuksen tulee heijastaa näiden rikosten keskinäistä törkeyseroa (relatiivisuus). Siten törkeän huumausainerikoksen rangaistuksen tulee olla samassa suhteessa ankarampi kuin mitä törkeä huumausainerikos on perusmuotoista huumausainerikosta törkeämpi teko. On myös löydettävä se oikeudenmukainen rangaistustaso, jolle törkeän huumausainerikoksen katsotaan asettuvan (absoluuttisuus). Suhteellisuusperiaatetta voidaan pitää myös oikeusturvaperiaatteena, sillä se suojaa syylliseksi todettua rikoksentekijää ennakoimattoman ankaralta rangaistukselta⁹³.

Huumausainerikoksissa ongelmana on ollut sekä relatiivinen että absoluuttinen suhteellisuus. Korkein oikeus on ottanut ratkaisullaan KKO 2017:9 kantaa näihin ongelmiin ja todennut, että

⁹⁰ *Kemppinen* 2018, s. 887.

⁹¹ *Frände* 2012, s. 383

⁹² *Lappi-Seppälä* 2002, s. 364.

⁹³ *Nuotio* 2005, s. 181.

törkeiden huumausainerikosten rangaistukset ovat kohonneet lähelle 10 vuoden enimmäisrangaistusta myös tapauksissa, joiden tekotapa ei ole ollut kaikkein vahingollisin, vaarallisin ja suurinta syyllisyyttä osoittavin. Samalla törkeiden huumausainerikosten rangaistuskäytäntö on etäännyntynyt samaa rangaistusasteikkoa käyttävistä, muun tyyppisistä rikoksista. Törkeiden huumausainerikosten rangaistustaso suhteessa toisiin rikoksiin on ollut vinoutunut ja tätä vinoutumaa korkein oikeus on halunnut ratkaisuillaan KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 oikaista. Toisaalta myös absoluuttinen suhteellisuus on osoittautunut ongelmalliseksi, sillä kun rangaistus on perustunut lähinnä huumausaineen laatuun ja määrään, rangaistus on kohonnut törkeimmissä tekemuodoissa hyvin korkealle, lähelle maksimirangaistusta.

Teon moitittavuusarvostelun kulmakivinä toimivia teon vahingollisuutta ja vaarallisuutta, teon vaikuttimia sekä rikoksesta ilmenevää muuta tekijän syyllisyyttä arvioidaan huumausainerikoksissa tietyllä tapaa. Vahingollisuuden ja vaarallisuuden arvioinnin lähtökohtana toimii rikoksen tunnusmerkistö⁹⁴. Toisin sanoen kyse on aina tunnusmerkistön mukaisten seurausten arvottamisesta, jossa lähtökohtana on säännöksen suojeleobjekti ja suojaamistavoite.⁹⁵ Huumausainerikoksissa ensisijainen suojeltava oikeushyvä on henki ja terveys.⁹⁶ Koska huumausainerikoksissa ei ole asianomistajaa, vahingollisuutta ja vaarallisuutta ei voida arvioida esimerkiksi asianomistajalle aiheutettujen vammojen perusteella toisin kuin väkivaltarikoksissa. Huumausainerikoksissa teon vahingollisuutta ja vaarallisuutta ilmentävät huumausaineen määrä ja laatu⁹⁷. Rikosta pidetään sitä moitittavampana, mitä suuremmasta määrästä tapauksessa on ollut kysymys ja mitä vaarallisempi huumausaine on ollut rikoksen kohteena. Aineen määrää ja laatua pidetään mittaamisharkinnan lähtökohtana, ja yleisempien huumausaineiden osalta on syntynyt vakiintunutta rangaistuskäytäntöä, josta voidaan saada johtoa harkittaessa rikoksen kohteena olevan huumausaineen määrän ja laadun merkitystä.⁹⁸

Määrän ja laadun lisäksi vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen vaikuttavat aineen pitoisuus, tavanomainen käyttö- ja kerta-annos, käyttö- ja tekotapa sekä teon ajallinen kesto.⁹⁹ Pitoisuudeltaan vahvempi huumausaine on vaarallisempaa kuin suurempi määrä laimeampaa ainetta, koska tällöin yliannostuksen riski kasvaa. Lisäksi mitä puhtaampaa huumausaine on, sitä kor-

⁹⁴ *Matikkala* 2010, s. 122, *Frände* 2012, 2. 383 ja *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 46.

⁹⁵ HE 44/2002 vp, s.187.

⁹⁶ *Tolvanen* 2018, s. 949.

⁹⁷ KKO 2018:45 kohta 9, KKO 2017:23 kohta 9 ja KKO 2017:9 kohta 10.

⁹⁸ KKO 2017:9 kohta 10 ja KKO 2011:108 kohta 11. Ks. myös *Siro* 2017, s. 146–147.

⁹⁹ *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 49. Ks. myös *Kainulainen* 2009, s. 177.

keammalla hinnalla sitä on mahdollista myydä ja vahvempaa ainetta laimentamalla on mahdollisuus saada suurempi määrä ainetta myyntiin.¹⁰⁰ Pitoisuus vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen silloin, kun se poikkeaa tavanomaisesta katukauppapitoisuudesta. Pitoisuudeltaan laimeampi huumausaine vaikuttaa rangaistuksen määrään alentavasti, kun taas pitoisuudeltaan vahvempi aine ankaroittaa rangaistusta.¹⁰¹ Poikkeava pitoisuus huomioidaan rangaistuksen mittaamisessa siten, että huumausaineen määrä muunnetaan aineelle tyypilliseen käyttövahvuuteen ja asiaa arvioidaan tavallisen käyttövahvuisen aineen tavanomaisten käyttöannosten perusteella. Laskentakaava käy ilmi esimerkiksi ratkaisusta KKO 2006:82.

Tapauksessa oli kyse 184,1 grammasta 66–68-prosenttista amfetamiinia. Korkein oikeus muunsi amfetamiinin tavanomaiseen 25-prosenttiseen käyttövahvuuteen ja laski, että ainetta olisi saatu tällöin lähes 500 grammaa. Siitä taas olisi saatu noin 2.400 käyttöannosta amfetamiinin tavanomaisen käyttöannoksen ollessa 0,2 grammaa.

Mikäli pitoisuuden ja käyttöannosten määrä on jäänyt selvittämättä, pitoisuuden arvioinnin lähtökohtana pidetään vastaajan kannalta edullisinta vaihtoehtoa ja käyttöannosten määrää laskettaessa noudatetaan vastaajamyönteistä tulkintaa. Esimerkkinä tästä voidaan mainita seuraava hovioikeuden ratkaisu.

HelHO 23.3.2018 R 17/2310: A oli tilannut postitse maahan 2,3 grammaa jauhetta, jossa oli ollut huumausaineeksi luokiteltavaa okfentaniilia, parasetamolia ja kofeiinia. Käräjäoikeus oli ottanut arvioinnin lähtökohdaksi vastaajan kannalta edullisimman vaihtoehdon eli sen, että kyse oli käyttövalmiista aineesta. Nuuskaamalla käytettävien huumausaineiden käyttöannos on tyypillisesti noin 0,05–1 grammaa ja käyttöannoksia 2,3 gramman määrästä oli tällöin ollut saatavissa noin 2–50 kappaletta. Korkeimman oikeuden käyttämällä fentanyylin 300 mikrogramman käyttöannoksella¹⁰² ja hovioikeuden laatuhankeeseen fentanyylin 0,8 prosentin esimerkkipitoisuudella¹⁰³ laskettuna 2,3 grammasta okfentaniilia olisi puolestaan ollut saatavissa 61,3 käyttöannosta. Vähimmillään käyttöannoksia olisi mainitusta määrästä saatu muutama ja enimmillään joitakin kymmeniä. Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että pitoisuuden ja käyttöannosten määrä oli jäänyt selvittämättä, minkä vuoksi ei voida varmuudella arvioida, kuinka monta käyttöannosta 2,3 grammasta jauhetta olisi voitu saada. Asiassa oli jäänyt näyttämättä, että kysymys olisi ollut suuresta määrästä huumausainetta, eikä asiassa voitu poissulkea sitä, että okfentaniilia, parasetamolia ja kofeiini sisältänyt jauhe oli tarkoitettu vain A:n omaan käyttöön. A oli menettelyllään syyllistynyt huumausainerikokseen.

Kuitenkaan sillä seikalla, että postitilauksen johdosta toimitettu huumausaine on pitoisuudeltaan alhaisempaa kuin mitä vastaaja on tilannut, ei ole merkitystä rangaistusta alentavasti. Tämä käy ilmi esimerkiksi seuraavasta ratkaisusta.

HelHO 29.12.2017 R 17/1033: Tapauksessa A oli tuonut laittomasti maahan huumausainetta tilaamalla postitse 100 grammaa amfetamiinia, jonka oli mainostettu olevan pitoisuudeltaan 74-prosenttista, ja 5 grammaa kidemäistä MDMA:ta, jonka oli mainostettu olevan pitoisuudeltaan

¹⁰⁰ *Siro* 2017, s. 155.

¹⁰¹ Ks. esim. KKO 2002:5 ja KKO 2004:73.

¹⁰² Ks. ratkaisu KKO 2014:34.

¹⁰³ Huumetyöryhmä 2006, s. 25.

yli 80-prosenttista. A:lle oli tilauksen johdosta lähetetty 106 grammaa 25-prosenttista amfetamiinia ja 5,1 grammaa 93-prosenttista MDMA:ta. Hovioikeus totesi, että tässä tapauksessa amfetamiinin alhaisempi pitoisuus oli vastaajasta riippumaton satunnainen seikka ja että huumausaineerästä olisi saatu käyttöön tavanomista huomattavasti suurempi määrä kerta-annoksia, jos toimitus olisi vastannut tilausta. Hovioikeus otti ratkaisussaan huomioon tilatun amfetamiinin pitoisuuden, 74-prosenttia, rangaistusta ankaroittavana tekijänä.

Toisin kuin aineen pitoisuudelle huumausaineen huonolle vesiliukoisuudelle ei ole annettu merkitystä huumausaineen vaarallisuutta tai teon moitittavuutta arvioitaessa.¹⁰⁴

Ratkaisujen KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 oikeusohjeen mukaisesti huumausainerikoksesta tuomittavan rangaistuksen ei kuitenkaan tule perustua ainoastaan huumausaineen määrällisiin ja laadullisiin tekijöihin, vaan rangaistuksen mittaamisessa on otettava huomioon kaikki RL 6:4:ssä mainitut seikat. Merkityksellinen on tekijän syyllisyys, joka viittaa teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen¹⁰⁵. Korkein oikeus on rangaistuskäytännön linjamuutosta koskevassa ratkaisussa KKO 2017:9 todennut, että erityisesti laajamittaiseen huumausaineiden laittomaan maahantuontiin osallistuu yleensä useita henkilöitä selvästi erityyppisissä tehtävissä, ja tehtävän osoittama syyllisyys voi merkittävästi vaihdella rikokseen osallistuneiden kesken. Huumausainerikoksille onkin tyypillistä toiminnan ketjuttaminen: yksi toimii toiminnan rahoittajana, toinen aineen hankkijana ulkomailta, kolmas toimii maahantuojana ja neljäs aineen jakelun järjestäjänä¹⁰⁶. Maahantuonnin järjestäjällä ja rahoittajalla voidaan katsoa olevan keskeisempi osuus rikoksen tekemisessä kuin esimerkiksi aineen maahantuoneella kuriirilla. Kuriirin ja huumausaineen kätäjän lisäksi esimerkiksi autonkuljettajalla ja huumausaineiden säilyttäjällä voidaan katsoa olevan vähäisempi osuus rikoksen tekemisessä.¹⁰⁷

Korkein oikeus on määritellyt ratkaisussa KKO 2017:9 kuriirin syyllisyyttä puoltavia ja sitä vastaan puhuvia seikkoja, joihin on viitattu myös ratkaisun KKO 2017:23 perusteluissa. Kuriirin syyllisyyttä lisää ensinnäkin se, että kuriirin toimenkuva maahantuonnissa on olennainen ja ehdottoman tarpeellinen, jolloin tarkoituksena on minimoida kiinnijäämisriski. Kuriirin menetelyn moitittavuutta puolestaan vähentää kuriirin vähäpätöisempi ja epäitsenäisempi osuus työnjaossa sekä tehtävän rajoittuminen ainoastaan tiettyyn kuljetustehtävään. Moitittavuutta

¹⁰⁴ HelHO 18.10.2017 R 17/3, R 17/1831 ja R 17/541, s. 13. Asioissa on toimitettu yhteinen pääkäsittely ja laadittu yksi tuomioasiakirja. Tapauksessa oli kyse amfetamiiniöljystä, jota saostamalla on mahdollista saada jauheista amfetamiinia.

¹⁰⁵ KKO 2008:85 kohta 4.

¹⁰⁶ Nuutila – Melander 2013, s. 1396.

¹⁰⁷ Ks. ratkaisut HelHO 2.3.2018 R 17/21 ja HelHO 27.4.2018 R 17/1899. Erilaisia asemia ja osuuksia käsitellään ja vertaillaan tarkemmin jaksossa 4.2.3, jossa tarkastellaan myös erilaisten roolien ja osuuksien vaikutusta rangaistuksen pituuteen.

vähentää lisäksi tehtävän suorittaminen yksistään palkkiota vastaan, joka on vähäinen suhteessa huumausaineen edelleen levittämisessä tavoiteltuun taloudelliseen hyötyyn. Kolmantena moitittavuutta vähentää kuriirin korvauskelpoisuus: kuriirin tilalle usein on mahdollista järjestää toinen henkilö.¹⁰⁸ Korkein oikeus on korostanut ratkaisussaan, että ainakin jos kuriirin osuus rikoksen tekemisessä on rajattu tarkoin vain kuljetustehtävään eikä hän ole tavoitellut rikoksella muuta hyötyä kuin vähäisen palkkion määrän eikä rikoksen tekemiseen liity muita kuriirin syyllisyyttä lisääviä tekijöitä, kuriirille tuomittavan rangaistuksen on perusteltua olla huomattavasti alempi kuin rikoksen suunnitteleiden, sen keskeisten vaiheiden toteuttamisen järjestelleiden ja sen tuottamaa taloudellista hyötyä tavoitelleiden henkilöiden rangaistus.

Vastaavia syyllisyyttä vähentäviä ja sitä korostavia periaatteita tulee soveltaa myös huumausaineen kätäjän syyllisyyttä arvioitaessa. Tämä on todettu aiemmin käsitellyssä ratkaisussa KKO 2018:45, jonka perustelukappaleen 15 mukaan erityistä huomiota tulee kiinnittää kätäjän tehtävään ja sen keskeisyyteen, huumausaineisiin käytettävän määräysvallan muotoon, tehtävän itsenäisyyteen, kätäjän tavoittelemaan tai saamaan hyötyyn sekä siihen, onko huumausaineen kätäjä osallistunut myös jollain muulla tavoin rikoksen suunnitteluun tai toteuttamiseen. Ratkaisussa kätäjän syyllisyyttä ja siten teon moitittavuutta korosti se, että kätäjä A oli pitänyt huumausainetta hallussaan suhteellisen pitkän ajan ja A oli itsenäisesti vastannut aineen kätke misestä. Huumausaineen sijainti oli ollut vain A:n tiedossa. A:n tehtävä ei ollut ollut keskeinen, mutta se oli ollut tarpeellinen huumausaineiden myöhempää levitystä varten. A:n syyllisyyttä puolestaan vähensi se, ettei A ollut osallistunut muulla tavoin huumausainerikoksen suunnitteluun tai valmisteluun. Vaikka huumausaine-erä oli ollut A:n hallussa noin puolentoista kuukauden ajan, kyse oli ollut lähinnä passiivisesta säilyttämisestä. A:lle ei myöskään ollut luvattu palkkiota tehtävästään tai ainakaan A ei olisi voinut odottaa saavansa tehtävästään tavanomaista suurempaa palkkiota. Kuriirin ja kätäjän syyllisyyden arvioinnissa noudatettavia suuntaviivoja on perusteltua soveltaa myös muiden vähäisemmän osuuden ja aseman omaavien tekijöiden syyllisyyttä arvioitaessa.

Kuriirin rangaistukseen vaikuttavia seikkoja on sovellettu myös näytön arviointia koskevissa ratkaisuissa KKO 2017:12 ja KKO 2017:93.¹⁰⁹ Tapauksessa KKO 2017:12 huumausainekuriiri A:n osuus oli rajoittunut 28 kilogramman marihuanan kuljettamiseen maahan B:lle luovutettavaksi. A tuomittiin 3 vuoden vankeusrangaistukseen, mikä oli noin kolmasosan alempi verrattuna suosituksen mukaiseen rangaistukseen. Ratkaisussa KKO 2017:93 A oli viidellä eri kerralla tuonut laittomasti maahan kullakin kerralla vähintään 10 kilogrammaa marihuanaa. A:n

¹⁰⁸ Ks. myös *Tapani* 2017a, s. 77–78

¹⁰⁹ Ks. *Frände* 2018, s. 224–225.

syyllisyyttä vähensi A:n tehtävän rajoittuminen ainoastaan kuriirina toimimiseen, ja A:n ei ollut näytetty osallistuneen rikoksen suunnitteluun tai huumausaineiden hankintaan ja hänen tarkoituksenaan ei ollut hyötyä huumausaineiden levittämisestä luvattua palkkiota enempää. A:n syyllisyyttä lisäsi kuitenkin se, että A oli kuljetustehtävän lisäksi osallistunut myös huumausaineiden kuljetuksessa käytetyn ajoneuvon hankintaan ja se, että A:n menettely laittoman maahantuonnin suhteen oli ollut toistuvaa. Korkein oikeus katsoi, että A:lle tuomittavan rangaistuksen tulee olla hänen asemansa huomioon ottaen jonkin verran alempi kuin vastaavansuuruisen huumausaine-erän maahantuonnista tulisi tavallisesti tuomita. A tuomittiin neljän vuoden kuuden kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen. Todettakoon, että rangaistussuosituksen mukaan 50 kilogramman marihuanamäärästä tulisi tuomita viiden vuoden vankeusrangaistus, joten A:n rangaistus oli puoli vuotta suosituksen rangaistusta alempi.

Ratkaisujen KKO 2017:9, KKO 2017:23 ja KKO 2017:12 perusteella voidaan hahmotella suuntaviivoja siitä, että puhtaasti kuriirin tehtävään rajoittuneen tekijän rangaistuksen tulee olla noin kolmasosan alempi verrattuna rangaistustaulukosta ilmenevään rangaistukseen. Ratkaisun KKO 2017:93 perusteella kuitenkin näyttää selvältä, että mikäli kuriirin syyllisyyteen liittyy syyllisyyttä korottavia piirteitä, esimerkiksi osallistumista rikoksen tekemiseen muutoinkin, rangaistuksen tulee olla ainoastaan jonkin verran alempi. Tällöin ei kuitenkaan enää voida puhua rangaistuksen alentamisesta kolmasosalla, vaan alennus on jotakin sitä vähemmän.

Mikäli tekijän asema ja osuus rikoksen teossa ovat keskeisiä, tämä ankaroiittaa rangaistusta ja toisaalta myös puoltaa rangaistuksen mittaamista rangaistussuosituksesta ilmenevän määrän ja laadun mukaisen rangaistuksen mukaisesti. Edellä käsitellyssä ratkaisussa KKO 2017:12 yhteensä 70 kilogramman marihuanaa vastaanottaneen B:n osuus rikoksen tekemisessä oli ollut keskeinen. B tuomittiin yhteiseen viiden vuoden yhdeksän kuukauden rangaistukseen, mikä vastaa määrään ja laatuun perustuvaa taulukkorangaistusta.

Keskeistä asemaa ilmentää esimerkiksi ratkaisu KKO 2005:56, jossa otettiin huomioon se, että tekijä oli toiminut varsin pitkään tietyn huumausaineen levitysketjun yläpäässä motiivinaan taloudellisen hyödyn tavoittelu. Vastaavasti ratkaisussa KKO 2001:91 rangaistuksen mittaamisen vaikutti se, että tekijä oli toiminut eriytyneessä tehtävässä ja osaltaan määräysvaltaa käyttävässä asemassa organisaatiossa, jonka tavoitteena oli ollut välittää maahan salakuljetettu aine edelleen ja lopuksi käyttäjilleen. Keskeistä asemaa huumausaineen hankinta- ja levitysorganisaatiossa voi osoittaa esimerkiksi tekijän asema henkilönä, jolla on kontaktit eri kaupunkiin huumausaineiden hankkimiseksi ja jakelukanava aineiden myymiseksi, tai osallistuminen aineen

hakemiseen kätköltä, sen kuljettaminen asunnolle, huumausaineen jatkaminen suuremmaksi eräksi huumausainetta sekä jatkettun huumausaine-erän pakkaaminen eriin.¹¹⁰

Myös suunnitelmallisuus on teon moitittavuutta lisäävä tekijä. Suunnitelmallisuus kietoutuu yhteen teon motiivien, taloudellisen hyödyn tavoittelun ja tekijöiden järjestäytymisen kanssa. Suunnitelmallisuuden ankkuroitumisesta teon vahingollisuuden ja vaarallisuuden vai syyllisyyden alle on oikeuskirjallisuudessa esitetty hieman poikkeavia näkemyksiä. *Metsäpelto* on katsonut, että tekijän toiminta huumausaineiden levitysketjun yläpäässä motiivinaan taloudellisen hyödyn tavoittelu ilmentää rikollisen teon suunnitelmallisuutta.¹¹¹ *Tapani ja Tolvanen* ovat olleet Metsäpellon kanssa yhtä mieltä siitä, että teon suunnitelmallisuuden ja motiivien tulee vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen, mutta katsoneet kuitenkin, etteivät nämä seikat ankkuroidu teon vaarallisuuteen, vaan ennemminkin syyllisyyteen.¹¹² Rikoksentehtäjien organisoituminen liittyy myös suunnitelmallisuuteen.¹¹³ Kuriiritapauksissa KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 kuriirien teon moitittavuutta lisäsi maahantuonnin liittyminen organisoidun rikollisryhmän toimintaan.¹¹⁴

RL 6:4:ää koskevan hallituksen esityksen mukaan myös rikoksen tekotapa vaikuttaa teon törkeysarvosteluun, vaikkei sitä ole lainkohdassa erikseen mainittu. Tekotapojen erot heijastavat pääsääntöisesti teon vaihtelevaa vahingollisuutta tai vaarallisuutta taikka ne kertovat tekijän syyllisyyden asteesta. Tekotapaa määrittävien piirteiden kuten esimerkiksi teon keston tai tekijän aseman merkitys määräytyy sen mukaan, mitä ne kertovat teon vahingollisuudesta ja vaarallisuudesta tai rikoksentehtäjän syyllisyydestä.¹¹⁵ Huumausainerikoksissa tehdään selkeä ero sen välillä, onko tekotapana kyse aineiden hallussapidosta tai hankkimisesta omaa käyttöä varten vai niiden myymisestä ja muulla tavoin levittämisestä, jolloin huumausaineiden levittämistä pidetään moitittavampana tekona.¹¹⁶ Oikeuskäytännössä on muodostunut rajamääriä sen suhteen, voidaanko vielä pitää uskottavana, että aine on tarkoitettu pelkästään omaan käyttöön. Käytännössä nämä määrät ilmenevät rangaistussuosituksista, jossa on määritelty eri aineiden osalta rajamääriä, josta lähtien sovelletaan kertahallussapidosta yleensä vankeusrangaistusta. Esimerkiksi amfetamiinin osalta tällainen määrä on 10 grammaa. Tämän rajamäärän kohdalla tai sen ylittyessä pidetään lähtökohtaisesti epäuskottavana sitä, että aine olisi ollut tarkoitettu vain omaan käyttöön, eli toisin sanoen tällöin oletetaan huumausaineen määrän perusteella, että

¹¹⁰ Ks. HelHO:n ratkaisut 21.3.2018 R 17/1768 ja 28.2.2018 R 17/1432.

¹¹¹ *Metsäpelto* 2005, s. 442.

¹¹² *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 50.

¹¹³ *Siro* 2017, s. 154.

¹¹⁴ Näin myös näytön arviointia koskevassa ratkaisussa KKO 2017:93.

¹¹⁵ HE 44/2002 vp, s. 189–190.

¹¹⁶ Huumetyöryhmä 2006 ja Laatuhanke 2003, s. 63. Ks. myös Kainulainen 2009, s. 177.

kyseessä on huumausaineen levitystarkoitus. Arvioinnissa otetaan rangaistussuosituksen mukaan huomioon huumausaineen arvo, käyttöannosten lukumäärä sekä vastaajan taloudelliset ja muut olosuhteet.

Kuten edellä törkeää huumausainerikosta käsittelevässä jaksossa 2.2.2 on todettu, suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta ilmentää usein automaattisesti levitystarkoitusta oikeuskäytännössä, ja tekoa pidetään levitystarkoituksen perusteella moitittavampana. Oikeuskirjallisuudessa on korostettu, ettei rangaistuksen ankaruutta puoltavien tekijöiden tulisi perustua pelkkiin oletuksiin. Näkökohdan tulisi vaikuttaa yhtä lailla myös päinvastoin eli tekijän syyllisyyttä ja sitä kautta rangaistusta alentavana seikkana tulisi ottaa huomioon se, ettei tekijällä ole ollut huumausaineen myynti- ja levitystarkoitusta.¹¹⁷

Tekijää ei lähtökohtaisesti tuomita törkeästä huumausainerikoksesta silloin, kun huumausaineet on tarkoitettu vain rikoksentekijän omaan käyttöön. Tällöin on yleensä kyse pienistä määristä. On kuitenkin mahdollista, että huumausaineita on tietyissä tilanteissa hankittu suhteellisen suuriakin määriä omaan käyttöön. Merkittävästi tavanomaista suuremmalla oman käytön osuudella voi olla merkitystä rangaistuksen mittaamisessa. Tavanomaista suurempaa oman käytön osuutta on arvioitu esimerkiksi seuraavassa ratkaisussa.

HelHO 21.12.2017 R 17/1341: Tapauksessa A oli muun ohella pitänyt hallussaan 193,30 grammaa amfetamiinia, 40,1 grammaa kokaiinia, 108,0 grammaa alfa-PVP:tä, 36,7 grammaa alfa-PVP:n ja alfa-PHP:n sekoitusta, 518 kappaletta alpratsolaamia sisältäviä tabletteja ja 36 kappaletta midatsolaamia sisältäviä tabletteja. A vaati valituksessaan rangaistuksensa alentamista sillä perusteella, että mainitut huumausaineet oli hankittu omaa käyttöä varten. Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että huumausaineiden määrät olivat ylittäneet selvästi ne määrät, joita vakiintuneessa oikeuskäytännössä on vielä voitu katsoa hankituksi omaan käyttöön. A oli kertonut omasta tapahtuma-aikaisesta huumausaineiden käytöstään, mikä oli määrien perusteella arvioituna ollut huomattavaa. A:n kertomusta siitä, että osa huumausaineista oli hankittu omaa käyttöä varten, ei ollut syytä epäillä. Hovioikeus kuitenkin totesi, että rikoksen kohteena olevien huumausaineiden varsin suuret määrät ja niistä saatavien käyttöannosten lukumäärä huomioon ottaen kaikki huumausaineet eivät voineet olla vain A:n omaa käyttöä varten, vaan A oli pitänyt hallussaan suuria määriä huumausaineita myös levitys- ja myyntitarkoituksessa. Hovioikeus katsoi lisäksi, ettei A ollut voinut rahoittaa näin suuria huumausaine-erien ostoja ainoastaan kuukausituloillaan tai varkausrikoksillaan saaduilla varoilla. Siten myös A:n taloudelliset olosuhteet tukivat sitä, että A oli rahoittanut huumausaineiden hankintaa myös huumausaineiden myynnistä saaduilla varoilla. Koska asiassa oli jäänyt varteenotettava mahdollisuus, että osa A:n syyksi luetuista huumausaineista oli hankittu omaa käyttöä varten ja koska A:n oman käytön määrät olivat olleet tavanomaista suurempia, hovioikeus totesi, ettei teon vahingollisuutta ja vaarallisuutta voida arvioida pelkästään huumausaineiden määrien perusteella. Hovioikeus ei kuitenkaan muuttanut käräjäoikeuden tuomiota oman käytön perusteella, sillä A:n rangaistus oli mitattu varsin maltillisesti käräjäoikeudessa. A tuomittiin kolmesta törkeästä huumausainerikoksesta ja salakuljetuksesta neljän vuoden kuuden kuukauden yhteiseen vankeusrangaistukseen.

¹¹⁷ Helminen 2018, s. 74.

Huumausaineiden myynti ja tilaaminen internetin kautta on arkipäivää. Tekotapana ainakin seuraavan kaltainen huumausainekauppa internetin TOR-verkossa on katsottu hyvin vahingolliseksi ja vaaralliseksi.

Tapauksessa HelHO 8.2.2018 R 17/1792 A oli perustanut TOR-verkon Silkkitie-verkkokauppaan myyntitilin huumausaineiden myyntiä varten. A ja B olivat käyttäneet myyntitiliä huumausaineiden markkinointiin laajemman myynnin ja käyttäjäkunnan hankkimiseksi. A ja B olivat myyntitilin avulla myyneet suuria määriä huumausaineita suurelle käyttäjäjoukolle, jolloin oli ollut olemassa ilmeinen vaara siitä, että ostajien joukossa oli saattanut olla myös alaikäisiä. Hovioikeus katsoi, että huumausainekauppa internetin TOR-verkossa A:n ja B:n harjoittamalla tavalla oli katsottava hyvin vahingolliseksi ja vaaralliseksi.

Myös teon ajallinen kesto vaikuttaa vahingollisuuden ja vaarallisuuden sekä syyllisyyden arviointiin. Vaikka esimerkiksi lyhytaikainenkin huumausaineiden hallussapito riittää täyttämään huumausainerikoksen tai törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistön, hallussapidon kestolla on kuitenkin merkitystä rangaistusta mitattaessa. Mikäli tekijä on pitänyt huumausaineita hallussaan hyvin lyhyen aikaa, tämä voi vähentää teon moitittavuutta.¹¹⁸ Teon moitittavuutta, vahingollisuutta tai vaarallisuutta eivät kuitenkaan vähennä sattumanvaraiset seikat. Ratkaisun KKO 2018:76 mukaisesti se vastaajan kannalta satunnainen seikka, että huumausaineen levittäminen jää yritykseksi sen vuoksi, että lähetys takavarikoidaan tullissa, ei vaikuta rangaistuksen mittaamiseen.

3.2.2 Yhdenvertaisuusperiaate

Toinen rangaistuksen mittaamisen keskeisistä periaatteista on yhdenvertaisuusperiaate. Yhdenvertaisuusperiaate ilmenee ensinnäkin PL 6 §:stä, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Toisekseen periaate on ilmaistu RL 6:3.1:ssä, jonka mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Yhdenvertaisuusperiaate sitoo oikeudellisesti rangaistuksen mittaamisessa ja tuomari voi syyllistyä virkavirheeseen rikkoessaan periaatetta.¹¹⁹

Yhdenvertaisuusperiaatteen vaatimuksena on, että samanlaisia tapauksia kohdellaan samalla tavalla ja erilaisia tapauksia eri tavalla. Periaate on sinänsä sisällöltään selkeä. Sen sijaan tapauksien samankaltaisuuden arviointi voi kuitenkin aiheuttaa ongelmia. Yhdenvertaisuusperiaatteen ratkaisevana esikysymyksenä onkin se, mitkä ovat samankaltaisuuden ja erilaisuuden

¹¹⁸ Esim. HelHO 18.1.2018 R 17/406.

¹¹⁹ *Melander* 2011, s. 188. Ks. myös *Lappi-Seppälä* 2002, s. 368.

kriteerit. Tähän periaate ei kuitenkaan osaa vastata. Yhdenvertaisuusperiaatteen toisena haasteena on se, ettei kahta toisiaan täydellisesti vastaavaa rikosasiaa ole olemassa. Yhdenvertaisuusperiaatteen ahdas tulkinta ei olekaan tarkoituksenmukaista, vaan riittävää on tapausten olennainen vastaavuus täyden vastaavuuden sijaan.¹²⁰ Tällöin lainsoveltajan ammattitaito ja käytännön työssä saavutettu kokemus ovat suuressa roolissa.¹²¹

RL 6:3.1:ssa ilmaistu ”rangaistuskäytännön yhtenäisyys” viittaa yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamiseen.¹²² Rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä sekä yhdenvertaisuusperiaatteen toteutusta on huumausainerikoksissa pyritty turvaamaan normaalirangaistusajattelun nimellä tunnetun päätöksentekomallin kautta. Sen mukaisesti normaalirikoksesta tulee tuomita normaali-rangaistus, ellei ole olemassa perusteita lievemmälle tai ankarammalle seuraamukselle. Normaalirangaistusajattelun on tarkoitus toimia rangaistuksen mittaamisen lähtökohtana ja kiintopisteenä.¹²³ Keskeistä normaalirangaistusajattelussa on eräänlainen vertailu: tuomioistuimen tulee verrata käsiteltävänä olevaa tapausta sen tyypillisiin tekemuotoihin. Tämän jälkeen tuomioistuin tuomitsee teosta rangaistuksen, joka joko vastaa tyyppitapausta tai poikkeaa siitä, jolloin on tuomittava normaalirangaistusta ankarampi tai lievempi rangaistus.¹²⁴ Todellisuudessa normaalirikosta tai -rangaistusta ei ole olemassa, mutta voidaan kuitenkin hahmotella erilaisia tyyppitilanteita ja näitä vastaavia tyyppirangaistusvyöhykkeitä.¹²⁵ Osoitettua olisikin puhua tyyppirangaistusajattelusta lain esitöiden mukaisen normaalirangaistusajattelun sijaan.¹²⁶

Koska tuomioistuimilla ei välttämättä ole tietoa normaalirangaistusvyöhykkeistä eikä siitä, millainen rikos vastaa tyyppitapaustusvyöhykettä, rangaistuksen mittaamisen apuvälineeksi ja rangaistuskäytännön yhtenäisyyden turvaamiseksi on huumausainerikoksissa laadittu rangaistuksen mittaamista koskevia taulukoita.¹²⁷ Rangaistustaulukoita voidaan pitää korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:102 ilmaistuna ”rangaistuskäytäntöä kuvaavana muuna selvityksenä”.¹²⁸ Huomioitavaa kuitenkin on, että kuten edellä mainitussa korkeimman oikeuden rat-

¹²⁰ *Lappi-Seppälä* 2002, s. 367–368.

¹²¹ *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 20.

¹²² *Frände* 2012, s. 385. Ks. myös *Matikkala* 2010, s. 116.

¹²³ HE 44/2002 vp, s. 168.

¹²⁴ HE 44/2002 vp, s. 178. Ks. myös *Lappi-Seppälä* 1987, s. 103.

¹²⁵ *Lappi-Seppälä* 2002, s. 369.

¹²⁶ Samoin *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 22. *Tapani* ja *Tolvanen* ovat kuitenkin huomauttaneet, ettei valinta tyyppi- ja normaali-termin välillä ratkaise rangaistuksen mittaamiseen liittyviä hankaluksia.

¹²⁷ Ks. *Kaskenmäki* 2005, s. 333. Ks. myös *Nuutila* 2005, s. 247–248.

¹²⁸ *Siro* 2017, s. 147–148 ja *Kemppinen* 2018, s. 883.

kaisussa on todettu, rangaistustaulukot ja muut rangaistuskäytäntöä kuvaavat selvitykset voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa ainoastaan, jos niistä ilmenevä rangaistustaso on rangaistuksen mittaamisperusteet huomioon ottaen oikeudenmukainen.

Rangaistustaulukot määrittelevät eräänlaisia tyyppitapauksia ja -rangaistusvyöhykkeitä lähinnä aineen määrän ja laadun perusteella. Tyyppirangaistusajattelua eikä myöskään rangaistustaulukoita tule nähdä ehdottoman sitovina ja mekaanisesti ohjaavina malleina rangaistuksen mittaamisessa.¹²⁹ Rangaistustaulukot soveltuvat rangaistuksen mittaamisen ohjeelliseksi lähtökohdaksi ainoastaan kourallisessa tyyppitapauksia, joissa rangaistus perustuu yksistään huumausaineen määrään ja laatuun muiden seikkojen ollessa neutraaleja. Nämä muut seikat, esimerkiksi vastaajan vähäinen osuus teossa, voivat aiheuttaa sen, ettei suosituksen mukainen rangaistus sovellu tapaukseen. Tätä on erikseen painotettu myös rangaistussuosituksen laatineen työryhmän raportissa.¹³⁰

Vaikka taulukot oli alun perin ja on edelleen tarkoitettu vain mittaamisharkintaa koskeviksi suosituksiksi, niiden käytännön ohjaava vaikutus on ollut huomattava. Oikeuskirjallisuudessa on arvioitu, että rangaistustaulukot ovat ainakin jollain tapaa vaikuttaneet rangaistuskäytännön yhtenäistymiseen.¹³¹ Rangaistuskäytännön yhtenäistämisen ohella rangaistustaulukot ovat ankaroittaneet rangaistuskäytäntöä sekä vinouttaneet muiden RL 6:4:n mukaisten rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavien tekijöiden merkitystä rangaistuksen mittaamisessa.¹³²

Taulukoihin liittyvä liian kaavamaisen rangaistuskäytännön riski, mutta toisaalta suositusten tarpeellisuus yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen tavoitteiden toteutumiseksi, on tunnustettu myös oikeuskirjallisuudessa. Rangaistussuosituksia on pidetty ongelmallisina erityisesti sen vuoksi, että ne ovat omiaan vähentämään muiden rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavien tekijöiden merkitystä mittaamisharkinnassa.¹³³ Korkein oikeus pyrki ratkaisullaan KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 muistuttamaan muiden seikkojen merkityksen tärkeydestä. Oikeuskirjallisuudessa on korostettu myös erityisesti ratkaisun perustelujen tärkeyttä taulukoista johtuvan liian kaavamaisen rangaistuskäytännön välttämiseksi.¹³⁴

¹²⁹ Ks. HE 44/2002 vp, s. 178–179. Ks. myös *Melander* 2011, s. 191–193.

¹³⁰ Huumetyöryhmä 2006, s. 18.

¹³¹ Ks. *Siro* 2017, s. 28, *Matikkala* 2010, s. 118 ja *Kainulainen* 2007, s. 10.

¹³² Ks. *Helminen* 2018, s. 69.

¹³³ *Melander* 2011, s. 191. *Melander* on pitänyt rangaistussuosituksia ongelmallisena myös muun muassa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta, joka edellyttää rangaistuksen perustamista lakiin. *Melander* on nähnyt suositukset selkeästi laillisuusperiaatteen vaatimuksen vastaisiksi. Ks. *Melander* 2011, s. 192.

¹³⁴ *Virolainen – Martikainen* 2010, s. 495.

Tietynlainen yhdenvertaisuuteen liittyvä ongelma voi aiheutua myös rangaistuskäytännön linjamuutosta koskevasta ratkaisusta KKO 2017:9. Ennen mainittua ratkaisua lähinnä huumausaineen määrään ja laatuun perustuvaan rangaistukseen tuomittu kuriiri ei ole saanut osakseen ratkaisusta aiheutunutta vakiintuneesta rangaistuskäytännöstä alemmaa rangaistusta. Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa vastaavanlaiseen yhdenvertaisuuspulmaan on kiinnitetty huomiota HD:n ratkaisujen jälkeen.¹³⁵ Ruotsissa ei kuitenkaan ole omaksuttu linjaa siitä, että ennen linjamuutosta tuomitun vastaajan rangaistuksen mittaamista voitaisiin korjata taannehtivasti tuomionpurulla.¹³⁶

Mittaamisperiaatteiden jälkeen siirrytään käsittelemään mittaamisperusteita. RL 6:4:n mukaiset moitittavuusarvostelun lähtökohdat tietyllä tavalla täsmentyvät RL 6:5:ssä ja RL 6:6:ssä konkreettisemmin säänneltyjen koventamis- ja lieventämisperusteiden kautta.¹³⁷ Näitä sekä kohtuullistamisperusteita tarkastellaan seuraavaksi.

3.3 Mittaamisperusteet

3.3.1 Rangaistuksen koventamisperusteet

Rangaistuksen koventamisperusteista säädetään rikoslain 6 luvun 5 §:ssä. Lainkohdan mukaan koventamisperusteita ovat: rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus, järjestäytyneen rikollisryhmän toiminta, rikoksen tekeminen palkkiota vastaan, rasistiset ja niihin rinnastettavat vaikuttimet sekä tekijän aikaisempi rikollisuus. Koventamisperusteita tulee oikeusturvasyiden vuoksi tulkita suppeasti.¹³⁸ Törkeissä huumausainerikoksissa korostuu erityisesti suunnitelmallisuus ja tekijän aikaisempi rikollisuus. On kuitenkin huomattava, että vaikka suunnitelmallisuutta ei sovellettaisi nimenomaisena koventamisperusteena, se vaikuttaa suhteellisuusperiaatteen edellyttämän syyllisyyden asteen arvioinnissa siten, että suunnitelmallisuus lisää rikoksen moitittavuutta. Suunnitelmallisuus voi vaikuttaa myös teon kokonaistörkeyttä arvioitaessa sitä puoltavasti. Vastaavasti tekijän aikaisempi rikollisuus vaikuttaa rangaistuslajin valinnassa ehdotto-

¹³⁵ Näin esim. *Asp* 2011, s. 668.

¹³⁶ Vrt. *ne bis in idem* -kieltoon perustuva purkuratkaisu NJA 2013 s. 746, jossa tuomionpurku ulotettiin taannehtivasti mainittua ratkaisua aikaisempiin tuomioihin. Ks. *Koponen* 2017, s. 292–293.

¹³⁷ *Frände* 2012, s. 383.

¹³⁸ HE 44/2002 vp, s. 195. *Tapani* käyttää varoivaisen tulkinnan termiä. Ks. *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 74.

man ja ehdollisen vankeuden välillä, vaikkei sitä sovellettaisi koventamisperusteena. Aikaisempi rikollisuus myös osoittaa suunnitelmallisuuden tavoin rikoksentehtäjässä suurempaa syyllisyyttä verrattuna tilanteeseen, jossa aikaisempaa rikostaustaa ei ole¹³⁹.

Suunnitelmallisuuden soveltaminen koventamisperusteena edellyttää, että rikoksen tekeminen ja siihen tähtäävät toimet ovat harkittuja, ja perusteen soveltaminen on riippuvainen rikostyyppistä. Koska suunnitelmallisuus ei kuulu kvalifointiperusteena törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistöön, perusteen soveltaminen voi olla mahdollista jo vähäisemmin edellytyksin.¹⁴⁰ Seuraavissa KKO:n ratkaisussa sovellettiin rikollisen toiminnan suunnitelmallisuutta rangaistuksen koventamisperusteena.

Tapauksessa KKO 2006:58 A oli tuonut maahan yhteensä 11.205 Subutex-tablettia. A oli rahoittanut huumausaineiden maahantuonnin liiketoiminnanomaisesti ja organisoitunut maahantuonnin hankkimiansa kuriirien välityksellä antamalla kuriireille myyjän yhteystiedot ja muut ohjeet. Korkein oikeus katsoi, että A:n toiminta osoitti tekohetkellä voimassa olleen RL 6:2:n mukaista suunnitelmallisuutta.

Tapauksessa KKO 1999:89 B oli rakentanut lämmittimellä ja tuulettimilla varustetun kasvihuoneen, jossa B oli viljellyt hampua käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena. Hampuista saatavan huumausaineen laskennallinen määrä oli ollut 19.233 grammaa. B:n toiminta oli ollut pitkäkestoista ja liiketoiminnanomaista sekä se oli vaatinut erityistä suunnitelmallisuutta. Korkein oikeus katsoi, että B:n rangaistus oli mitattava ankarammin kuin yleensä vastaavanlaatuisen ja -suuruisen hasiserän ollessa rikoksen kohteena.

Toinen koventamisperuste, rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, edellyttää, että kyseessä on ensinnäkin järjestäytynyt rikollisryhmä. Toiseksi edellytetään, että rikos on tehty osana ryhmän toimintaa. Kuten edellä jaksossa 2.2.2 on todettu, rikos katsotaan tehdyksi osana ryhmän toimintaa silloin, kun ryhmän katsotaan hyväksyneen rikoksen, rikos on tehty ryhmän puolesta, hyväksi tai nimissä ja että rikoksella on yhteys ryhmän toimintakokonaisuuteen. Oikeuskäytännössä perusteen soveltamisen edellytykset ovat tiukat, ja perustetta on sovellettu korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä ainoastaan kerran varkauksia, törkeitä varkauksia ja niiden yrityksiä koskevassa tapauksessa.¹⁴¹ Koventamisperusteen soveltaminen on yleensä estynyt sen vuoksi, ettei rikollisryhmän ole katsottu järjestäytyneen vakavien rikosten tekemistä varten.¹⁴² Vuonna 2015 voimaan tulleella lainmuutoksella (564/2015) pyrittiin

¹³⁹ *Kulmala* 2018, s. 147.

¹⁴⁰ Vrt. esim. törkeä veropetos (RL 29:2, 769/1990), jossa suunnitelmallisuus on yksi rikoksen ankaroitamisperusteista. Mikäli suunnitelmallisuus katsotaan ensin kvalifointiperusteeksi, suunnitelmallisuuden käyttö koventamisperusteena edellyttää erityisen suurien vaatimusten, ja suunnitelmallisuus voidaan ottaa mittaamisessa huomioon ainoastaan, mikäli se korostuu tapauksessa poikkeuksellisesti. Ks. HE 44/2002 vp, s. 190–191.

¹⁴¹ Ks. ratkaisu KKO 2018:89.

¹⁴² Ks. ratkaisut KKO 2013:90 ja KKO 2011:41.

helpottamaan järjestäytymistarkoituksen arviointiin liittyviä näyttöongelmia. Aiemmin edellytettiin, että rikos on tehty vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä. Nykyisin riittävää on, että ryhmä toimii yhteistuumin tehdäkseen RL 6:5.2:ssa tarkoitettuja rikoksia. Järjestäytymistarkoitusta koskeva vaatimus liittyy siis ryhmän toimintaan eikä ryhmän organisoitumisen alkuperäiseen tarkoitukseen.¹⁴³

Vastaavasti rikoksen tekeminen palkkiota vastaan osoittaa tekijässä erityisen suurta syyllisyyttä ja erityistä piittaamattomuutta muiden intresseistä. Koventamisperusteen soveltamisen edellytyksenä on se, että palkkiosta on sovittu etukäteen tai rikosentekijä voi aikaisempien kokemustensa perusteella pitää palkkion saamista todennäköisenä. Vaikka rikoksen tekeminen palkkiota vastaan on ensisijaisesti koventamisperuste, voi se poikkeuksellisesti tulla sovellettavaksi myös eräänlaisena lieventämisperusteena. Tällainen tilanne voi olla käsillä silloin, kun palkkio muodostaa niin suuren houkutuksen, ettei tekijä voi kieltäytyä rikoksen tekemisestä.¹⁴⁴ Huomionarvoista on, että huumausainerikoksia koskevassa oikeuskäytännössä on kuriiritapauksissa katsottu rikoksen tekeminen palkkiota vastaan pikemminkin lieventämisperusteeksi tai vastaajan syyllisyyttä vähentäväksi tekijäksi kuin koventamisperusteeksi. Ratkaisuissa KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 korkein oikeus katsoi, että kuriirin kuljetustehtävän suorittaminen ainoastaan palkkiota vastaan ja palkkion vähäisyys suhteessa tavoiteltuun hyötyyn oli muiden ohella kuriirin toiminnan moitittavuutta vähentävä ja tätä kautta ei ainakaan rangaistusta korottava seikka. Vastaavasti huumausaineen kätäjää koskevassa ratkaisussa KKO 2018:45 ei ilmennyt viitteitä siitä, että kätäjälle olisi ennen tehtävään ryhtymistä luvattu palkkio. Korkein oikeus totesi, että huumausaineen tilapäisestä säilyttämisestä tai kätkemisestä tekijän saama hyöty, kuten rahapalkkio, on yleensä vähäinen verrattuna aineen edelleen levittämisestä saatavissa olevaan hyötyyn, eikä mikään viitannut siihen, että kätkijä olisi voinut odottaa saavansa tehtävästään ainakaan tavanomista suurempaa palkkiota.

Neljäntenä koventamisperusteena lainkohdan mukaan on rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskuntoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta. Peruste on säädetty ennen kaikkea vähemmistöryhmien suojaksi ja se soveltuu paremmin esimerkiksi väkivaltarikoksiin kuin huumausainerikoksiin.¹⁴⁵

¹⁴³ LaVM 35/2014 vp, s. 4.

¹⁴⁴ HE 44/2002 vp, s. 192.

¹⁴⁵ Ks. HE 44/2002 vp, s. 192–193.

Tekijän aikaisempi rikollisuus puolestaan aktualisoituu koventamisperusteena perusteista kaikkein eniten ja sitä pidetään tärkeimpänä rangaistusta ankaroittavana perusteena. Ratkaisevaa perusteen soveltamiselle on teosta ilmenevä piittaamattomuus.¹⁴⁶ Huumausainerikoksissa ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä ei ole katsottu osoittavan riippuvuudesta johtuva huumausainerikosten tekeminen, joiden tarkoituksena on toteuttaa omaa käyttöä.¹⁴⁷ Seuraava ratkaisu puolestaan osoittaa, että rikoksen tekeminen koeajalla on vahva osoitus piittaamattomuudesta lain kielloista ja käskyistä.

HelHO 11.10.2017 R 16/2770: A:lla oli aikaisempia vankeustuomioita huumausaine- ja muista rikoksista. Viimeisin kahdeksan kuukauden pituinen ehdoton vankeusrangaistus oli tuomittu A:lle alioikeudessa tammikuussa 2016 ja hovioikeudessa huhtikuussa 2016 huumausainerikoksista ja muista rikoksista. Vuonna 2009 A:lle oli tuomittu törkeästä huumausainerikoksesta ja lievästä ampuma-aserikoksesta seitsemän vuoden yhden kuukauden pituinen vankeusrangaistus, jota sovittamasta A oli 4.6.2014 päässyt ehdonalaan vapautteen koeajan päättymispäivän ollessa 15.10.2016. Käsiteltävänä olevat rikokset oli tehty koeajalla. Sekä käräjä- että hovioikeus sovelsivat rangaistusta mitatessaan koventamisperustetta.

Mikä tahansa uusi rikos ei ylitä perusteen soveltamisen kynnyistä, vaan olennaista on uuden ja aikaisemman rikoksen samankaltaisuus.¹⁴⁸ Aikaisempaa ja uutta rikollisuutta arvioitaessa merkitystä tulee antaa muun muassa rikoksettomille ajanjaksoille sekä aiemman rikollisuuden laadulle. Nämä seikat käyvät ilmi esimerkiksi seuraavasta hovioikeuden ratkaisusta.

HelHO 21.12.2017 R 17/1341: B oli aiemmin tuomittu huumausainerikoksista seuraavasti: 17.11.2003–13.2.2004 tapahtuneesta törkeästä huumausainerikoksesta, 16.9.2007 tapahtuneesta huumausaineen käyttöririkoksesta, 26.12.2007 tapahtuneesta huumausainerikoksesta, 1.4.–5.7.2011 tapahtuneesta törkeästä huumausainerikoksesta ja 16.6.2015 tapahtuneesta huumausainerikoksesta. Muutoin B oli aiemmin tuomittu pääosin omaisuus- ja liikenneriikoksista. Hovioikeus totesi, että käsiteltävänä olevat törkeä huumausainerikos ja salakuljetus poikkesivat laadultaan selvästi B:n aikaisemmasta pääasiallisesta rikollisuudesta. B:n huumausainerikosten välillä oli ollut pidempiä, useiden vuosien ajanjaksoja, jolloin B ei ollut syyllistynyt vastaaviin tekoihin. Hovioikeus katsoi, että aiemmille tuomioille ei tullut antaa merkitystä osoituksena B:n ilmeisestä piittaamattomuudesta lain kielloista ja käskyistä, eikä soveltanut aikaisempaa rikollisuutta koventamisperusteena toisin kuin käräjäoikeus oli soveltanut.

Selvää kuitenkin näyttäisi olevan, ettei koventamisperusteen soveltamiselle huumausainerikoksissa ole edellytyksiä, mikäli vastaajaa ei ole aiemmin tuomittu juuri huumausainerikoksista, sillä tällöin koventamisperusteen edellyttämä samankaltaisuus puuttuu. Seuraavassa tapauksessa koventamisperustetta koskeva vaatimus hylättiin tämän vuoksi.

HelKO 14.11.2016 R 16/8550 (HelHO 7.11.2017 R 17/1): Syyttäjä oli vaatinut C:lle koventamisperusteen soveltamista aikaisemman vakavan rikollisuuden perusteella. C:lle oli tuomittu kolme

¹⁴⁶ HE 44/2002 vp, s. 193–194.

¹⁴⁷ Ks. KKO 2003:100. Vrt. KKO 2011:66, jossa tekijän elämäntapaan liittyvä toistuva anastusrikoksiin syyllistyminen osoitti tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta. Ks. ratkaisujen vertailusta *Kuuliala* 2017, s. 174–176.

¹⁴⁸ HE 44/2002 vp, s. 194.

aikaisempaa vankeusrangaistusta, joissa oli osin ollut kysymys vakavistakin teoista, muun muassa omaisuuteen ja rauhaan kohdistuneista rikoksista. Koska C:tä ei ollut aikaisemmin tuomittu huumausainerikoksista, käräjäoikeus hylkäsi koventamisperustetta koskevan vaatimuksen.

Koventamisperusteen käyttö voi estyä, mikäli rikosten välillä on kulunut pitkäaikainen aika, tai uusiminen on satunnaista.¹⁴⁹ Oikeuskirjallisuudessa viiden vuoden kulumisen aikaisemmasta rikollisuudesta ennen uuteen tekoon syyllistymistä on katsottu tarkoittavan tällaista ajanjaksoa.¹⁵⁰ Koventamisperusteen soveltamisen edellytysten arvioiminen on yksittäistapauksessa aina kokonaisharkintaa, ja ajan kulumisen arvioinnissa voi olla eroja alioikeuksien ratkaisujen välillä. Seuraavassa ratkaisussa hovioikeus ei soveltanut aikaisempaa rikollisuutta koventamisperusteena toisin kuin käräjäoikeus oli tehnyt.

HelHO 2.3.2018 R 17/21: D oli syyllistynyt hänelle syyksi luettuun törkeään huumausainerikokseen vuonna 19.3.2016 ja hänet oli aikaisemmin tuomittu rangaistukseen rikoksista, jotka oli tehty vuosina 2006–2010. Käräjäoikeus katsoi, että D:n aikaisempi rikollisuus edellytti rangaistuksen koventamista. Hovioikeus puolestaan otti huomioon rikoksista kuluneen ajan, eikä soveltanut aikaisempaa rikollisuutta koventamisperusteena.

3.3.2 Rangaistuksen lieventämisperusteet

Rikoslain 6 luvun 6 §:ssä säädetään rangaistuksen lieventämisperusteista. Näitä ovat: 1) rikoksen tekemiseen vaikuttanut huomattava painostus, uhka tai muu sen kaltainen seikka, 2) rikokseen johtanut voimakas inhimillinen myötätunto taikka poikkeuksellinen ja äkkiarvaamaton houkutus, asianomistajan poikkeuksellisen suuri myötävaikutus tai muu vastaava seikka, joka on ollut omiaan heikentämään tekijän kykyä noudattaa lakia, 3) tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto, tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen pyrkimyksensä edistää rikoksensa selvittämistä ja 4) 8 §:n 1 ja 3 momentissa mainitut perusteet¹⁵¹. Toisin kuin koventamisperusteita, lieventämisperusteita on sallittua tulkita laajentavasti, sillä ne vaikuttavat syytetyn eduksi.¹⁵² Erityisesti 3 kohta on merkityksellinen huumausainerikoksissa. Kun muut lieventämisperusteet liittyvät lähinnä tekijän teonhetkisen motivaation ja syyllisyyden arvosteluun, 3 kohdan mukainen lieventämisperuste teonjälkeisen käyttäytymisen perusteella liittyy kriminaalipoliittisiin tarkoituksenmukaisuusyihin. Rikoksensa selvittämistä

¹⁴⁹ HE 44/2002 vp, s. 193–195, 205. Ks. myös *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 87–91.

¹⁵⁰ *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 91. Vrt. *Kulmala* 2018, s. 144. *Kulmala* on todennut, että jo kolmen vuoden kuluminen voi tietyissä tilanteissa osoittaa uusimisen satunnaiseksi, mutta kuitenkin korostanut, että kyse on loppujen lopuksi aina kokonaisharkinnasta.

¹⁵¹ RL 6:8.1:ssä säädetään rangaistusasteikon lieventämisestä ja RL 6:8.3:ssa alentuneen syyntakeisuuden vaikutuksesta rangaistusasteikkoon.

¹⁵² HE 44/2002 vp, s.195.

edistäneen rangaistuksen lieventäminen perustuu ennen kaikkia prosessiekonomisiin ja tutkinnallisiin intresseihin. Esimerkkeinä rikoksensa selvittämisen edistämisestä pidetään vilpittöntyä käyttäytymistä kuulusteluissa, tunnustamista ja itsensä ilmiantamista.¹⁵³ Huomionarvoista on, että lieventämisperustetta sovellettaessa ei ole mahdollista alittaa rikokselle säädettyä vähimmäisrangaistusta eli törkeiden huumausainerikosten kohdalla yhtä vuotta.¹⁵⁴

Mahdollisuus rangaistuksen lieventämiseen rikoksen selvittämistä edistämällä koskee lain sanamuodon mukaisesti ainoastaan oman rikoksen selvittämistä. Esimerkiksi tekijäkumppaneiden ilmiantamisen perusteella ei ole mahdollista lieventää tekijän omaa rangaistusta.¹⁵⁵ Tosin ratkaisussa KKO 2015:69 on tuotu esiin, että toisaalta tekijän selvittämistoimet rikoksensa suhteen tilanteessa, jossa on olemassa riski reaktioista tekijäkumppaneiden tai rikokseen muutoin osallisten taholta, voivat osoittaa erityisen vahvaa pyrkimystä estää tai poistaa rikoksen vaikutukset. Lieventämisperustetta ei sovelleta silloin, kun tekijä selvittää rikosta, johon hänen osallisuutensa on ollut selvillä jo alusta alkaen. Huumausainerikoksissa tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun postitse tilatut huumausaineet takavarikoidaan tullissa, jolloin huumausaineen laatu ja määrä saadaan joka tapauksessa selvitettyä, tai kun tekijä otetaan kiinni tullissa ja huumausaineet takavarikoidaan tuolloin hänen hallustaan.¹⁵⁶

Rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan mukaista lieventämisperustetta on sovellettu silloin, kun tunnustettu teko ei kaikilta osin ole ollut viranomaisten tiedossa. Oikeuskäytännössä voidaan katsoa tapahtuneen vähäistä muutosta syyteneuvottelua koskevan RL 6:8a:n (673/2014) tultua voimaan vuoden 2015 alusta. RL 6:6:n mukaista lieventämisperustetta on sovellettu erityisesti selvittämisen kannalta työläissä ja vaikeissa talousrikosasioissa rikoksen esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä tapahtuneen tunnustamisen vuoksi myös silloin, kun rikos olisi ollut selvitettävissä, koska tunnustaminen oli olennaisesti vähentänyt kustannuksia ja nopeuttanut asian käsittelyä. Vastaavaa oikeuskäytännön muutosta ei voida katsoa tapahtuneen huumausainerikoksissa.¹⁵⁷

Lain sanamuodon mukaisesti lieventämisperusteen soveltamisen edellytyksenä ei ole omaaloitteisuus. Lieventämisperusteen vaikutus rangaistukseen on kuitenkin sitä suurempi, mitä aikaisemmassa vaiheessa omaa rikosta selvitetään ja mitä oma-aloitteisempaa se on.¹⁵⁸ Seuraavat ratkaisut ilmentävät hyvin selvittämisen ajankohdan ja oma-aloitteisuuden merkitystä sekä

¹⁵³ HE 44/2002 vp, s. 198–199.

¹⁵⁴ Ks. HelHO 23.1.2018 R 17/949, s. 4.

¹⁵⁵ Ks. huumausainerikoksista esim. ratkaisu KKO 1998:162.

¹⁵⁶ Ks. esim. ratkaisut HelHO 29.12.2017 R 17/1033 ja HelHO 7.7.2017 R 17/884.

¹⁵⁷ HelHO 28.2.2018 R 17/1432, s. 6.

¹⁵⁸ KKO 2011:93 kohta 23.

sitä, että huumausainerikoksissa merkityksellistä on erityisesti huumausaineiden katukauppaan pääsyn estäminen.

Tapauksessa KKO 2018:45 A:n tehtävänä oli ollut kätkeä 3,88 kilogramman 13-prosenttinen amfetamiinierä. Kun A oli jäänyt kiinni, hän oli välittömästi tunnustanut rikoksensa poliisille, kertonut huumausaineen kätköpaikan ja näin edesauttanut rikoksen selvittämistä. Korkein oikeus antoi ratkaisussaan merkitystä erityisesti sille, että A oli tunnustanut tekonsa heti kiinni jäätyään ja paljastanut välittömästi huumausaineen kätköpaikan, joka oli ainoastaan A:n tiedossa ja jonka löytäminen ilman A:n myötävaikutusta olisi ollut haastavaa tai mahdotonta. A oli toimillaan estänyt huumausaineen levityksen, ja korkein oikeus katsoi, että A:n tuomiota oli perusteltua alentaa noin kolmanneksella.

Vastaavasti tapauksessa KKO 2015:69 A oli laittomasti hankkinut 29 kilogrammaa marihuanaa, mistä määrästä A oli luovuttanut edelleen vähintään 15,8 kilogrammaa ja käyttänyt itse noin 400 grammaa. A oli oma-aloitteisesti ilmiantanut tekonsa ja kertonut poliisille huumausaineen kätköpaikan, joka oli sisältänyt noin 11,2 kilogrammaa marihuanaa. Korkein oikeus otti ratkaisussaan huomioon etenkin sen, että A:n oma-aloitteinen myötävaikutus rikostensa selvittämiseen oli ollut merkittävää ja jopa ratkaisevaa. A:n oma-aloitteisuus osoitti hänessä vahvaa tahtoa toimia oikein huomioon ottaen vastaavista teoista vakiintuneen rangaistuskäytännön mukaan tuomittavan rangaistuksen ankaruuden ja sen, miten tekijäkumppanit tyypillisesti reagoivat tällaisten rikosten oma-aloitteiseen selvittämiseen. A oli lisäksi toimillaan estänyt 11,2 kilogramman marihuanan pääsyn katukauppaan. Korkein oikeus katsoi, että A:n teoista vakiintunein perustein tuomittava neljän vuoden vankeusrangaistus oli perusteltua alentaa kahden vuoden ja kuuden kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen.

Ratkaisut noudattelevat syyteneuvottelusääntelyn linjaa rangaistusasteikon alentamisesta. Rikoslain 6 luvun 8 a §:n mukaan rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos tekijä on myötävaikuttanut rikoksensa selvittämiseen siten kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 10 (670/2014) ja 10 a §:ssä (670/2014) ja 5 b luvussa (670/2014) sekä esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:ssä (672/2014) säädetään. Tällöin tekijälle saa tuomita enintään kaksi kolmannesta rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakko-rangaistuksen enimmäismäärästä ja vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärän. Oikeuskirjallisuudessa on korostettu, että vaikka törkeä huumausainerikos ei kuulu syyteneuvottelusääntelyn piiriin, rikosentekijän myötävaikutusta arvioitaessa tulee pyrkiä syyteneuvottelusääntelyä muistuttavaan rangaistusasteikon alentamiseen.¹⁵⁹

Vastaavasti hovioikeuskäytännössä on annettu painoarvoa selvittämisen ajankohdalle ja toisaalta kertomuksen laadulle ja rikoksen selvittämisen tarkoitusperille. Esimerkkeinä näistä voidaan mainita seuraavat neljä hovioikeuden ratkaisua.

HelHO 21.3.2018 R 17/1768: Ilman A:n myötävaikutusta asian selvittämisessä A:n levitystarkoituksessa hallussa pitämien huumausaineiden tarkempi ja täsmällisempi määrä eräässä syytekohdassa ei olisi välttämättä tullut selvitetynksi. Hovioikeus katsoi, että A:n voitiin näissä olosuhteissa katsoa pyrkineen edistämään rikoksensa selvittämistä.

¹⁵⁹ *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 113.

HelHO 12.4.2018 R 17/1323: B oli esitutkinnan kuluessa myöntänyt osan teoista ja hänen katsottiin kertoneen tutkinnallisesti sinänsä merkittäviäkin seikkoja. B:n kiinnijäämistä oli kuitenkin edeltänyt hänen hallussaan pitämiensä huumausaineiden takavarikoiminen, josta B on jo ensimmäisessä kuulustelussa tiennyt. B oli hovioikeudessa kertonut, että kertoi asioista vasta kuultuaan poliisin olleen jo tietoinen näistä seikoista. B oli lisäksi hovioikeudessa nimenomaisesti kertonut, ettei ollut halunnut antaa poliisille sellaisia tietoja, joita heillä ei vielä ollut ollut. Hovioikeus katsoi, ettei B ollut edistänyt rikostensa selvittämistä rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan tarkoitetulla tavalla. Samassa tapauksessa C oli kertonut esitutkinnassa asioista lähtökohtaisesti melko avoimesti ja hänen voitiin katsoa edistäneen tutkintaa jo varhaisessa vaiheessa. C oli kuitenkin muuttanut kertomustaan esitutkinnassa ja prosessin myöhemmissä vaiheissa. Hovioikeus totesi, että asiassa ei tämän vuoksi ilmennyt sellaista C:n oma-aloitteista ja vilpittömään haluun perustuvaa asian selvittämistä, että lieventämisperustetta olisi ollut mahdollista soveltaa.

HelHO 15.5.2018 R 17/2366: D oli esitutkinnassa tunnustanut syyllistyneensä huumausainerikokseen katsoen kuitenkin vielä hovioikeudessakin olleensa kuriiriin verrattavassa asemassa ja kiistäen rikoksen kohteena olevien Rivotril-tablettien lääkeainepitoisuuden. Hovioikeus katsoi, että vaikka D:n tunnustaminen oli helpottanut sekä esitutkintaa että tuomioistuinkäsittelyä, hänen ei kuitenkaan voitu katsoa pyrkineen edistämään rikoksensa selvittämistä rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

HelHO 4.5.2018 R 17/1791: E ja F olivat kertoneet osuudestaan huumausaineiden maahantuontiin vasta sen jälkeen, kun heidät oli otettu kiinni ja huumausaine oli takavarikoitu. Hovioikeus totesi, että E:n ja F:n kertomus oli sinänsä voinut helpottaa tapahtumainkulun selvittämistä, mutta kyse ei kuitenkaan ollut sellaisesta pyrkimyksestä rikoksen selvittämiseen, jota rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdassa on tarkoitettu.

3.3.3 Rangaistuksen kohtuullistamisperusteet

Rangaistusta on mahdollista kohtuullistaa rangaistusta lieventämällä. Tässä tulee ottaa huomioon RL 6:7:n mukaisesti 1) tekijälle rikoksesta johtunut tai hänelle tuomiosta aiheutuva muu seuraus, 2) tekijän korkea ikä, heikko terveydentila tai muut henkilökohtaiset olot sekä 3) rikoksen tekemisestä kulunut huomattavan pitkä aika. Edellytyksenä lainkohdan mukaan perusteiden soveltamiselle on, että vakiintuneen käytännön mukainen rangaistus johtaisi näistä syistä kohtuuttomaan tai poikkeuksellisen haitalliseen lopputulokseen.

Esimerkiksi seuraavassa ratkaisussa huomiottiin 1 ja 3 kohdan mukaiset seikat kohtuullistamisperusteena siten, että oikeudenkäynnin merkittävästi pitkittynyttä kestoja pidettiin tekijälle rikoksesta johtuneena muuna seurauksena ja 18 vuoden takaisten tapahtumien käsittelyä pidettiin huomattavan pitkänä aikana.

HelHO 31.8.2017 R 16/2018: Tapauksessa A oli laittomasti pitänyt hallussaan ja kuljetuttanut Virosta Suomeen Helsingin hovioikeudessa 10.10.2000 lainvoimaisesti tuomitulle B:lle 420 grammaa amfetamiinia edelleen levittämistä ja myyntitarkoituksessa. Ainakin osan mainitusta huumausainemäärästä oli kuljettanut 14.12.2000 Helsingin käräjäoikeudessa tuomittu C, joka oli A:lta saamisensa ohjeiden mukaisesti luovuttanut maahantuomansa amfetamiinin B:lle. A:n syyksi luettiin törkeän kätkemisrikoksen ohella törkeä huumausainerikos. Hovioikeus totesi, että oikeudenkäynti oli pitkittynyt pääasiassa A:sta riippumattomista syistä, ja hovioikeuskäsittelyn aikana oli ollut kysymys 18 vuotta vanhojen tapahtumien käsittelystä. Hovioikeus korosti, että jo

oikeudenkäynnin huomattavan pitkittynyttä kestoja itsessään voidaan pitää A:lle hänen syyksi luetuttujen rikosten tekemisestä johtuneena muuna seurauksena. Lisäksi hovioikeus otti huomioon rikoksen tekemisestä kuluneen poikkeuksellisen pitkän ajan A:n käräjä- ja hovioikeudessa saamien tuomioiden antohetkellä. Hovioikeus totesi, että oikeudenmukainen rangaistus A:n teoista olisi lähtökohtaisesti kaksi vuotta kolme kuukautta, mutta korosti, että oikeudenkäynnin viivästyminen tulee ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa. Hovioikeus katsoi, että A:lle kohtuullisena yhteisenä rangaistuksena on pidettävä yhtä vuotta seitsemää kuukautta. Rikoksen tekemisestä kulunut huomattavan pitkä aika otettiin kohtuullistamisperusteen ohella huomioon myös lajivalinnassa siten, että ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen katsottiin muodostuvan kohtuuttomaksi, ja sen vuoksi A:n rangaistus määrättiin ehdolliseksi.

3.3.4 Rangaistusasteikon lieventäminen

Rangaistuksen lieventämis- ja kohtuullistamisperusteet vaikuttavat sovellettavan rangaistusasteikon sisällä. RL 6 luvun 8 §:ssä puolestaan säädetään rangaistusasteikon lieventämisestä, jolloin on mahdollista poiketa rikokselle säädetystä vähimmäisrangaistuksesta. Sen mukaisesti rangaistus on mahdollista määrätä lievennetyltä rangaistusasteikolta mikäli 1) tekijä on tehnyt rikoksen alle 18-vuotiaana, 2) rikos on jäänyt yritykseen, 3) tekijä tuomitaan avunantajana rikokseen soveltaen, mitä 5 luvun 6 §:ssä säädetään¹⁶⁰, tai hänen osallisuutensa rikokseen on muutoin muiden osallisuutta selvästi vähäisempi, 4) rikos on tehty olosuhteissa, jotka läheisesti muistuttavat vastuuvapausperusteiden soveltamiseen johtavia olosuhteita tai 6) siihen on edellä 6 tai 7 §:ssä mainitulla tai muille poikkeuksellisilla perusteilla tuomiossa mainittavia erityisiä syitä. Mikäli tapaukseen sovelletaan lievennettyä rangaistusasteikkoa, rangaistuksena voidaan tuomita vähintään yleinen minimi, 14 päivää, ja enintään $\frac{3}{4}$ rikoksesta säädetystä enimmäisrangaistuksesta. Törkeästä huumausainerikoksesta olisi siten mahdollista tuomita vähintään 14 päivää ja enintään 7,5 vuotta vankeutta.

Ensimmäisenä rangaistusasteikon lieventämisperusteena on rikoksen tekeminen alle 18-vuotiaana. Mikäli tekijä on ollut törkeän huumausainerikoksen tehdessään alle 18-vuotias, rikosnimikkeenä on tällöin törkeä huumausainerikos nuorena henkilönä.

Esimerkiksi tapauksessa HelHO 3.11.2017 R 17/302 A ja B olivat yhdessä tuoneet laittomasti maahan 212 grammaa amfetamiinia. Huumausaine oli tilattu postitse ja se oli osoitettu A:n ja B:n naapurin osoitteeseen tämän lukitsemattomaan postilaatikkoon. A ja B olivat yrittäneet saada lähteyksen haltuunsa siten, että A oli käynyt postin saavuttua useampana päivänä tonkimassa kyseisen naapurin postilaatikkoon. A oli teon tehdessään alle 18-vuotias ja hänet tuomittiin törkeästä huumausainerikoksesta nuorena henkilönä yhden vuoden kahden kuukauden vankeusrangaistukseen. Vaikka yhden vuoden vähimmäisrangaistusta ei alitettu, käräjäoikeuden tuomiolauselmassa viitattiin rikoslain 6 luvun 8 §:n mukaiseen rangaistusasteikon lieventämiseen.

¹⁶⁰ RL 5:6:n mukaan se, joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoii, toimii tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä, tuomitaan avunannosta rikokseen saman lainkohdan mukaan kuin tekijä.

Huumausainerikosten erityispiirteenä on se, että yritys on rinnastettu täytettyyn tekoon, jolloin rikoksentehtijää ei tuomita törkeästä huumausainerikoksen yrityksestä, vaan rikosnimikkeenä on törkeä huumausainerikos. Tästä esimerkkinä seuraava hovioikeuden ratkaisu.

HelHO 1.9.2017 R 17/498: A oli yrittänyt hankkia huumausaineita tilaamalla ulkomailta 500 grammaa kokaiinia. Teko oli jäänyt yritykseksi siten, ettei A ollut saanut huumausainetta haltuunsa. A tuomittiin törkeästä huumausainerikoksesta.

Huumausainerikoksen yrityksen täyttymisen arviointiin ei ole olemassa erityisiä perusteita, vaan yrityksen täyttymistä arvioidaan rikoslain yleisen yritystä koskevan sääntelyn perusteella.¹⁶¹ Rikoslain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan huumausainerikoksen yrityksen rangaistus määrätään samalta rangaistusasteikolta kuin täytetyn rikoksen, eikä lievennettyä rangaistusasteikkoa ole mahdollista soveltaa. Lain esitöissä tätä on pidetty perusteltuna sen vuoksi, että yritystilanteissa huumausainerikoksen täytyminen tai täyttymättä jääminen on usein tekijästä riippumatonta.¹⁶² Yrityksen rinnastaminen täytettyyn tekoon heijastuu kuitenkin rangaistuksen mittaamisessa.¹⁶³ Tästä esimerkkinä seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu.

Tapauksessa KKO 2002:5 A ja C olivat sopineet, että C hankkii A:lle A:n lähettämällä rahavaroilla 100 grammaa amfetamiinia. C oli ostanut amfetamiinia ainoastaan 80 grammaa ja käyttänyt siitä 19 grammaa itse ennen kiinni jäämistään. Korkein oikeus katsoi, että A oli yrittänyt hankkia 100 grammaa amfetamiinia. Korkein oikeus piti tätä määrää A:n rikoksen kohteena ja tuomitsi A:n törkeästä huumausainerikoksesta ja eräistä muista samalla kerralla syyksi luetuista rikoksista yhteiseen kolmen vuoden kolmen kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen.

Huumausainerikoksissa avunannon ala on hyvin kapea ja tekijäkumppanin aseman katsotaan syntyvän varsin vähäisin toimin.¹⁶⁴ Ratkaisussa KKO 2004:72 A tuomittiin tekijänä törkeästä huumausainerikoksesta sillä perusteella, että hän oli ollut puolisonsa B:n mukana autossa, jolla noudettiin ja kuljetettiin huumausaineita. A:n vähäisempi osallisuus kuitenkin heijastui rangaistuksen mittaamisen hovioikeudessa¹⁶⁵ siten, että A tuomittiin törkeästä huumausainerikoksesta ja ampuma-aserikoksesta kolmen vuoden ja B törkeästä huumausainerikoksesta ja muista rikoksista seitsemän vuoden kuuden kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen.

Ratkaisun KKO 2017:88 mukaisesti huumausaineiden säilyttämisen salliminen avopuolisoiden yhteisessä kodissa ei täytä avunannon kriteeriä. Passiivinen toimiminen ei siten riitä ylittämään

¹⁶¹ HelHO 1.9.2017 R 17/498, s. 4.

¹⁶² HE 180/1992 vp, s. 20.

¹⁶³ *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 50.

¹⁶⁴ *Helminen* 2018, s. 65–66.

¹⁶⁵ Asiassa ei korkeimmassa oikeudessa ollut kyse rangaistuksen mittaamisesta, vaan osallisuudesta törkeään huumausainerikokseen.

avunannon kynnystä. Toisaalta tilanne voi olla toinen, mikäli tekijän toimintaan liittyy aktiivisuutta. Tämä käy ilmi esimerkiksi seuraavasta hovioikeuden ratkaisusta.

HelHO 12.4.2018 R 17/1323: Tapauksessa A oli vapaaehtoisesti luovuttanut vuokraamansa asunnon B:n käyttöön siinä tarkoituksessa, että B säilyttää asunnolla suuren määrän huumausaineita. Asunnosta takavarikoitiin 15.539 grammaa amfetamiinia, 7.106 grammaa kokaiinia ja 685 grammaa metamfetamiinia. A:n katsottiin syyllystyneen avunantoon törkeään huumausainerikokseen. Avunanto heijastui rangaistuksen mittaamiseen, jossa otettiin huomioon, ettei A ollut käsitellyt huumausaineita tai saanut B:n maksamaa asunnon vuokraa lukuun ottamatta taloudellista hyötyä teostaan. A ei ollut myöskään voinut vaikuttaa asunnossa säilytettävien huumausaineiden määrään tai laatuun. Käräjäoikeus katsoi, että oikeudenmukaisena rangaistuksena A:n teoista oli yhden vuoden kuuden kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden ratkaisua.

Koska avunannon ala on kapea ja tekijäkumppanin asema syntyy varsin vähäisellä toiminnalla, rangaistusasteikon alittamiselle ei jää paljon soveltamisen sijaa huumausainerikoksissa. Vaikkei lievennettyä rangaistusasteikkoa nimenomaisesti sovelleta, esimerkiksi avunannon ja vähäisemmän osallisuuden vaikutus heijastuu kuitenkin rangaistuksen mittaamiseen sovellettavan rangaistusasteikon puitteissa siten, että tekijälle tuomitaan yleistä rangaistuskäytäntöä lievempi rangaistus.

3.4 Lajivalinta

Rikoslain 6 luvun 9 §:ssä säädetään rangaistuslajin valinnasta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä. Sen mukaan määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ellei tähän ole painavia syitä. Ehdollisen vankeuden voidaan siis katsoa olevan eräänlainen pääsääntö, josta voidaan poiketa ehdottoman vankeuden suuntaan rikoksen vakavuuden, tekijän aikaisemman rikollisuuden ja rikoksesta ilmenevän tekijän syyllisyyden perusteella.¹⁶⁶ Lain esitöissä on kuitenkin todettu, että lähellä kahta vuotta olevissa rangaistuksissa pääsääntö ikään kuin kääntyy päinvastaiseksi ja ehdollisen vankeuden tuomitseminen edellyttää erityisiä syitä.¹⁶⁷ Myös oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että mitä lähempänä tuomittava rangaistus on kahden vuoden ylärajaa, sitä painavimmat perusteet vaaditaan, jotta rangaistus on mahdollista määrätä ehdollisena.¹⁶⁸

¹⁶⁶ HE 177/2000 vp, s. 18.

¹⁶⁷ HE 44/2002 vp, s. 205.

¹⁶⁸ Huumausainerikoksista ks. ratkaisut KKO 2018:45 kohta 26, KKO 2015:18 kohta 19, KKO 2014:87 kohta 32 ja KKO 2011:93 kohta 33.

Lajivalintaa koskevan lainkohdan mukaisella rikoksen vakavuudella tarkoitetaan esitöiden mukaan ulkoista teonkuvausta ja erityisesti aiheutettua vahinkoa ja rikoksella tuotettua vaaraa. Rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys puolestaan viittaa teosta ilmenevään syyllisyyteen eli niin sanottuun tekosyyllisyyteen.¹⁶⁹ Rikoslain 6 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan rangaistuslajin valinnassa noudatetaan mittaamisessa vaikuttavien perusteiden lisäksi 6 luvun 9–12 §:n säännöksiä. Mittaamisperusteet eli teon vahingollisuus ja vaarallisuus, teon vaikuttimet sekä tekijän syyllisyys toimivat siis myös lajivalintaperusteita ja ne tulee ottaa huomioon päätettäessä rangaistuslajin valinnasta.¹⁷⁰ Esimerkiksi rikoksen uusiminen osoittaa tekijässä suurempaa syyllisyyttä verrattuna tilanteeseen, jossa rikosentekijällä ei ole aiempaa rikostaustaa.¹⁷¹ Aikaisemman rikollisuuden merkitys rangaistuksen mittaamisessa on siis kahdenlainen. Ensinnäkin se vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen nimenomaisena koventamisperusteena ja toisekseen rangaistuslajin valintaan ehdottoman ja ehdollisen vankeuden välillä.

Rikoslain 6 luvun 10 §:ssä (515/2003) säädetään ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista, joita ovat oheissakko, yhdyskuntapalvelu ja nuoren rikosentekijän valvonta. Mainitun lainkohdan mukaan, jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksaa kuukautta tai sitä pidempi, voidaan tuomita ehdollisen vankeuden lisäksi yhdyskuntapalvelua 14–90 tuntia. Alle 21-vuotias rikosentekijä voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.¹⁷²

Ensikertalaisuus vaikuttaa lajivalinnassa usein siten, että rangaistus määrätään ehdollisena rikoksella aiheutetusta huomattavasta vahingosta huolimatta.¹⁷³ Lain esitöissä on korostettu, että aikaisemman rikollisuuden vaikutusta uuden ehdollisen rangaistuksen tuomitsemiselle ei ole mahdollista määritellä täsmällisesti lain tasolla, koska kyse on aina tietyn tilanteen kokonaisharkinnasta. Harkinnassa on otettava huomioon aikaisempien rikosten määrä, rikosten tärkeys sekä uusimisoikeus.¹⁷⁴ Huumausainerikoksissa on katsottu, että tyypillisesti kaksi aiempaa ehdollista vankeusrangaistusta on esteenä uuden ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitsemiselle ainakin tilanteissa, joissa aikaisempi rikollisuus vastaa lajiltaan ja vakavuudeltaan

¹⁶⁹ HE 44/2002 vp, s. 205.

¹⁷⁰ Ks. HE 44/2002 vp, s. 190.

¹⁷¹ *Kulmala* 2018, s. 147.

¹⁷² Eduskunnassa on hyväksytty lainmuutos 21 vuotta täyttäneille rikosentekijöille tarkoitetusta uudesta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksesta eli valvonnasta ja yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamisesta 90 tunnista 120 tuntiin. Lain on tarkoitus tulla voimaan aikaisintaan kesällä 2019. Ks. HE 120/2018 vp.

¹⁷³ *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 141.

¹⁷⁴ HE 44/2002 vp, s. 206.

käsiteltävänä olevaa rikosta.¹⁷⁵ Aikaisemman rikollisuuden vaikutusta on kuitenkin aina kokonaisuutena, josta hyviä esimerkkejä ovat seuraavat hovioikeuden ratkaisut.

HelHO 13.11.2017 R 16/1838: Tapauksessa A:n syyksi luettiin törkeä huumausainerikos, huumausainerikos ja lievä ampuma-aserikos. Käräjäoikeus oli tuominnut A:n näistä rikoksista yhden vuoden seitsemän kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Hovioikeus otti ehdollista ja ehdotonta rangaistusta punnitessaan huomioon sen, että A:n käsiteltävänä olevat rikokset oli tehty koeajan alkupuolella, mikä lähtökohtaisesti puhui ehdollista rangaistusta vastaan. A oli 1.10.2015 tuomittu pahoinpitelystä 60 päivän mittaiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Käsiteltävänä olevissa rikoksissa oli siten kyse erityyppisestä rikollisuudesta ja A:lle pahoinpitelyrikoksesta tuomittu rangaistus ei ollut erityisen pitkä. Toisin kuin käräjäoikeus hovioikeus katsoi, ettei A:n aikaisempi rikollisuus edellyttänyt rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. A:lle tuomittiin ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi oheisseuraamuksena 50 tuntia yhdyskuntapalvelua.

HelHO 23.4.2018 R 17/1587: Tapauksessa B:n syyksi luettiin huumausainerikos sillä perusteella, että B oli laittomasti pitänyt hallussaan 280 kappaletta Subutex 8 mg -tabletteja tarkoituksenaan myydä ne edelleen. B oli aiemmin tuomittu kaksi kertaa ehdolliseen vankeusrangaistukseen, joista toisessa oli ollut kysymys myös huumausainerikoksesta. Käräjäoikeus katsoi, että B:n aikaisempi rikollisuus edellytti rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Hovioikeus punnitsi ratkaisussaan ehdollista puoltavia ja sitä vastaan puhuvia seikkoja. B:lle oli aiemmin tuomittu ehdollinen vankeusrangaistus 17.4.2014 ja 24.10.2014 eli tapauksessa oli kyse kolmannen ehdollisen vankeusrangaistuksen edellytyksistä. Hovioikeus katsoi ratkaisussaan, että B:n syyksi luetun rikoksen vakavuus ja siitä ilmenevä syyllisyys puolsivat ehdotonta vankeusrangaistusta. Lisäksi rangaistuksen ehdottomuutta puolsi se, että B oli syyllistynyt uuteen rikokseen alle vuoden kuluessa aiemman ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan päättymisestä ja että yksi B:n aiemmista rikoksista oli huumausainerikos. B:n syyksi oli luettu 17.4.2014 annetussa tuomiossa yhteensä 14 rikosta. B:n aiemmista rikoksista oli kulunut lukuun ottamatta kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta noin 3–4 vuotta ennen nyt syyksi luettua rikosta. Ehdollista ja ehdotonta rangaistusta puoltavia seikkoja kokonaisuutena harkiten hovioikeus katsoi, ettei B:n aikaisempi rikollisuus edellyttänyt vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. B:lle tuomittiin ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi 50 tunnin yhdyskuntapalvelurangaistus.

Hyvä esimerkki erityisten syiden soveltamisesta sekä mittaamisperusteiden toimimisesta myös lajivalintaperusteina on seuraava ratkaisu.

HelHO 21.2.2018 R 17/891: Tapauksessa A oli tilannut 1 gramman fentanyyliä postitse 175 euron hintaan, ja A:lle oli toimitettu tilauksen johdosta 0,9 grammaa 88,9 painoprosenttista fentanyylijauhetta. Tästä olisi ollut saatavissa noin 2.600 käyttöannosta. Hovioikeus katsoi, että vaikka kyseessä oli suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta, ei teko ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä ja tuomitsi A:n perusmuotoisesta huumausainerikoksesta. Rangaistuslajin valintaa punnitessaan hovioikeus otti kahden vuoden ehdollista rangaistusta puoltavana seikkana huomioon sen, ettei A:lla ollut aiempaa rikostaustaa. Huumausainerikoksesta tuomittavan kahden vuoden ylärajan rangaistus ja rikoksen vakavuus puolestaan puhuivat ehdottoman rangaistuksen puolesta. Hovioikeus otti vaarallisuuden osalta ratkaisussaan huomioon sen, ettei asiassa ollut tullut esiin viitteitä aineen levitystarkoituksesta ja syyllisyyden osalta sen, että kysymys oli ennemminkin hetken mielijohdeesta tehdystä teosta kuin suunnitellusta rikoksesta. A ei ollut myöskään tavoitellut erityistä taloudellista hyötyä ja hän oli kertonut lopettaneensa huumausaineiden käytön. Kaikki

¹⁷⁵ Nuutila 2005, s. 251.

nämä seikat huomioon ottaen hovioikeus katsoi asiassa olleen erityisiä syitä määrätä A:n rangaistus ehdolliseksi. Kahden vuoden ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi A:lle tuomittiin oheisseuraamuksena 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Ratkaisu ei ole lainvoimainen, sillä korkein oikeus on myöntänyt asiassa valitusluvan VL:2018-63. Asiassa on korkeimmassa oikeudessa kyse kokonaistörkeysvaatimuksen täyttymisestä.

4 Helsingin hovioikeuden oikeuskäytäntöä

4.1 Aineistosta

Tapausaineisto koostuu 68 ratkaisusta, joista viidessä tapauksessa syytteet hylättiin kokonaan. Yhteensä 63 tapauksessa vastaajan tai vastaajien syyksi luettiin yksi tai useampia rikoksia. Viidessä tapauksessa oli kyse ainoastaan syyttäjän valituksesta, yhdeksässä tapauksessa sekä syyttäjän että vastaajan valituksesta ja lopuissa ainoastaan vastaajan tai vastaajien valituksesta. Kaksi kolmasosa tapauksista koski yhtä vastaajaa ja yksi kolmasosa tapauksista yhtä useampaa vastaajaa. Suurimmassa osassa ratkaisuja yksi tai useampi vastaaja tuomittiin useammasta kuin yhdestä rikoksesta.

Valituksissa vaadittiin yleensä ensisijaisesti syytteiden hylkäämistä kokonaan tai osittain tai toissijaisesti rangaistuksen alentamista joka tapauksessa. Myös törkeän huumausainerikoksen muuttaminen huumausainerikokseksi ja ehdottoman vankeusrangaistuksen muuttaminen ehdolliseksi vankeusrangaistukseksi olivat tyypillisiä vaatimuksia. Korostuneessa roolissa olivat myös vaatimukset rangaistuksen alentamisesta kuriirin tai siihen verrattavan osallisuuden ja roolin vähäisyyden perusteella.

Aineiston tapauksissa rangaistuksen pituudet vaihtelivat yhden vuoden minimirangaistuksesta aina 13 vuoden useasta rikoksesta tuomittavaan yhteiseen rangaistukseen. Koko rangaistusasteikko oli siis aktiivisessa käytössä huumausainerikoksille tyypilliseen tapaan.

Taulukoista johtuvan kaavamaisen rangaistuskäytännön välttämiseksi ei voida olla korostamatta perustelujen tärkeyttä. Empiirisen aineiston ratkaisuissa oli pääsääntöisesti varsin seikkaperäisesti kirjoitettu ”auki” lopputulokseen johtanut päättely- ja perusteluketju, eikä vain todettu fraasinomaisesti, että ”oikeudenmukaisena rangaistuksena on pidettävä...”, mikä palvelee niin vastaajaa kuin tuomioistuinta itseäänkin.

Seuraavaksi tarkastellaan empiirisen aineiston perusteella tehtyjä havaintoja rangaistuksen mittaamisen vaikuttavista seikoista ja rangaistuslajin valintaan vaikuttavista perusteista.

4.2 Huomioita mittaamiseen vaikuttavista tekijöistä

4.2.1 Huumausaineen määrä ja laatu

Yleisesti tapausaineiston perusteella voidaan todeta, että huumausaineen määrä ja laatu ovat, ja niiden on perusteltua ollakin, lähtökohtana ja kiintopisteenä mitattaessa rangaistusta törkeästä huumausainerikoksesta. Useassa ratkaisussa on hyvin tutkittu ja arvioitu, onko jonkin seikan perusteella ollut aihetta poiketa vakiintuneesta huumausaineen määrään ja laatuun perustuvasta rangaistuskäytännöstä. Joidenkin ratkaisujen perusteluissa oli myös erikseen todettu, ettei asiassa ollut ilmennyt lieventäviä tai toisaalta ankaroittavia seikkoja, joiden perusteella olisi syytä poiketa vakiintuneesta huumausaineen määrään ja laatuun perustuvasta rangaistuksen mittaamisesta. Esimerkkinä tästä seuraava käräjä- ja hovioikeuden ratkaisu.

HelHO 27.3.2018 R 17/2097 (HelKO 15.9.2017 R 17/6842): Tapauksessa A oli laittomasti myynyt 343 grammaa amfetamiinia B:lle luovuttamalla huumausaineen B:lle kerrostaloasunnossa. Käräjäoikeus totesi ratkaisussaan, ettei asiassa ollut ilmennyt esimerkiksi vastaajan alisteiseen asemaan huumausaineen myyntiketjussa liittyviä perusteita tai muita perusteita poiketa lievempään suuntaan yleisen rangaistuskäytännön mukaisesta huumausaineen laatuun ja määrään perustuvasta rangaistustasosta. Käräjäoikeus totesi edelleen, että myöskään vastaajan menettelyn moitittavuuteen tai vahingollisuuteen liittyviä rangaistusta ankaroittavia seikkoja ei ollut ilmennyt. Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että lähtökohtaisesti oikeudenmukainen seuraamus A:n syyksi luetusta törkeästä huumausainerikoksesta oli yhden vuoden kymmenen kuukauden vankeusrangaistus.¹⁷⁷ Rangaistus vastaa rangaistustaulukosta ilmenevää 343 gramman amfetamiinimäärän mukaista rangaistusta.

Aineiston perusteella voidaan kuitenkin myös tehdä päätelmä siitä, että mikäli vastaajan rooli ja osallisuus ovat keskeisiä ja olennaisia rikoksen toteuttamisessa, huumausaineen määrään ja laatuun perustuvan rangaistuksen tuomitseminen on perusteltua ratkaisun KKO 2017:12 viitoittaman suunnan mukaisesti. Keskeinen rooli on esimerkiksi levitysketjun yläpään toimijalla, mitä kuvastaa esimerkiksi seuraava ratkaisu.

HelHO 28.2.2018 R 17/1432: Tapauksessa A oli noin yhdeksän kuukauden aikana pitänyt hallussaan ja myynyt useille henkilöille useilla eri kerroilla muun muassa 1.021 grammaa amfetamiinia, 15 grammaa kokaiinia, 525 grammaa marihuanaa ja hasista ja noin 99 kappaletta Subutex 8 mg -tabletteja. A oli tämän lisäksi pitänyt hallussaan useita ekstaasitabletteja, Diapam 10 mg -tabletteja ja Dormicum 15 mg -tabletteja ja hankkinut 600 kappaletta Rivatril 2 mg -tabletteja, joista A oli ehtinyt myydä noin 20 kpl. Osa amfetamiinin, kannabiksen, Subutex-tablettien ja Rivatril-tablettien määrästä oli mennyt A:n omaan käyttöön. A oli myös yhdessä B:n kanssa laittomasti pitänyt hallussaan noin yhden kilon metamfetamiinia, jota A ja B olivat yhdessä jatkaneet hedelmäsokerilla saaden yhteensä 1.400 grammaa metamfetamiinia. Jatkamisen jälkeen A ja B olivat

¹⁷⁷ Ratkaisussa A tuomittiin lopulta kahden vuoden kahden kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen, missä otettiin huomioon A:lle Virossa tuomittu aikaisempi yhdyskuntapalvelurangaistus sekä määrättiin A:n jäännös-rangaistus täytäntöön pantavaksi. Ratkaisu on vailla lainvoimaa, sillä korkein oikeus on myöntänyt asiassa valitusluvan VL:2018–100. Asiassa on korkeimmassa oikeudessa kyse todistelusta ja todistajien käräjäoikeudessa antamien kertomusten huomioon ottamisesta näytönä ratkaistaessa asiaa hovioikeudessa.

jakaneet metamfetamiinierän pienempiin eriin. A:n syyksi luettiin kahden törkeän huumausainerikoksen ohella huumausainerikos, rattijuopumus ja kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta.

Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että A:n kerralla levittämät määrät olivat olleet suuria ja edellyttäneet huumausaineiden päätymiseksi käyttäjilleen alempaa levitysporrasta. A:n rooli oli siten ollut huumausaineen levitysketjun yläpäässä. A:n toimet myöskään 1.400 gramman metamfetamiinierän osalta eivät olleet olleet vähäisiä. Hovioikeus katsoi ratkaisussaan, että ottaen huomioon A:n tehtävä ja asema huumausaineiden levittämisessä perustetta tuomita hänelle normaalirangaistusta alempaa rangaistusta ei ollut. Normaalirangaistuksella hovioikeus viittasi huumausaineen määrään ja laatuun perustuvaan rangaistukseen. Myös seuraavassa ratkaisussa vastaajan rooli ja osallisuus huumausaineiden levittämisessä oli ollut keskeinen.

HelHO 11.10.2017 R 17/578: Tapauksessa A oli laittomasti hankkinut ja pitänyt hallussaan noin yhden kilon metamfetamiinia. A oli myynyt ja luovuttanut mainitun määrän B:lle ja B oli myöhemmin yhdessä C:n kanssa käsitellyt ja jatkanut huumausainetta sekä pakannut sen pienempiin pakkauksiin. Amfetamiini oli takavarikoitu ennen kuin se oli ehtinyt levitykseen. A tuomittiin törkeästä huumausainerikoksesta kolmen vuoden kuuden kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen.

Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että huomioon ottaen A:n keskeinen rooli ja osallisuus huumausaineen levittämisessä asiassa ei ollut perusteita alentaa käräjäoikeuden A:lle tuomitsemää kolmen vuoden kuuden kuukauden pituista vankeusrangaistusta. A:lle tuomittu rangaistus vastaa rangaistussuosituksesta ilmenevää määrän ja laadun mukaista rangaistusta. Seuraavassa ratkaisussa huumausaineiden määrät olivat poikkeuksellisen suuria, jolloin 13 vuoden enimmäisrangaistus oli perusteltu.

HelHO 12.4.2018 R 17/1323: A oli laittomasti hankkinut, myynyt ja levittänyt useita kiloja ja yhteensä vähintään yli 10 kilogrammaa amfetamiinia ja yli 10 kilogrammaa kokaiinia saaden taloudellista hyötyä ainakin noin 250.000 euroa. A oli tämän lisäksi laittomasti kuljettanut, hankkinut ja pitänyt hallussaan 21 kilogrammaa amfetamiinia, 8,5 kilogrammaa kokaiinia ja 750 grammaa metamfetamiinia. A oli tilannut mainitut huumausaineet Suomeen, jossa A oli myöhemmin saanut ne haltuunsa tuntemattomaksi jääneiden henkilöiden toimittaessa huumausaineet Suomeen. Mainituista määristä A oli myynyt useille henkilöille noin 5.545 grammaa amfetamiinia, 1.380 grammaa kokaiinia ja 65 grammaa metamfetamiinia.

Käräjäoikeus totesi ratkaisussaan, että A:n asema amfetamiinin ja kokaiinin levittämisessä oli ollut keskeinen. A oli myös ollut se henkilö, joka oli hankkinut amfetamiini- ja kokaiinierät ja järjestänyt niiden leviämisen seuraavaan myyntiportaaseen. A tuomittiin kahdesta törkeästä huumausainerikoksesta 13 vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen, jota hovioikeus ei muuttanut. Tapauksessa huumausaineiden määrät olivat niin suuria, että rangaistustaulukko niin sanotusti loppui kesken jo 10 kilogramman amfetamiinin kohdalla. Rangaistussuosituksen mu-

kaan yli viiden kilon amfetamiinimäärästä tulisi tuomita yli seitsemän vuoden rangaistus. Todekkoon, että tuomio oli ainoa aineiston ratkaisu, jossa tuomittiin 13 vuoden enimmäisrangaistus.

4.2.2 Pitoisuus

Pitoisuuden merkitystä rangaistuksen mittaamiseen tarkasteltiin yhteensä yhdeksässä tapauksessa. Tapausten perusteella voidaan sanoa, että pitoisuuden arviointi ja sen merkitys noudattelevat oikeuskäytännössä vakiintunutta linjaa siitä, että pitoisuus otetaan huomioon joko ankaroituksena tai lieventävänä seikkana riippuen siitä, onko pitoisuus tavanomaista korkeampi vai alhaisempi. Lisäksi yhdessä tapauksessa otettiin huomioon, että huumausaineen pitoisuus oli normaalivaihtelun rajoissa, mutta sen alarajan tuntumassa, mikä otettiin vähäisessä määrin huomioon vastaajan eduksi.¹⁷⁸ Hieman poikkeavana tästä linjasta näyttäytyy seuraava ratkaisu.

HelHO 11.5.2018 R 18/443: Tapauksessa A oli hankkinut amfetamiinia yhteensä 1.750 grammaa, mistä määrästä A oli myynyt B:lle 400 grammaa ja selvittämättä oleville henkilöille 200 grammaa. A oli lisäksi ampuma-aselain vastaisesti ilman vaadittavaa lupaa pitänyt hallussaan Gap-merkkistä merkinantopistoolia, Atak Steamer -merkkistä revolverimallista ampuma-asetta ja Carrera-merkkistä merkinantopistoolia. A:n syyksi luettiin käräjäoikeudessa törkeä huumausainerikos ja ampuma-aserikos ja A tuomittiin yhteiseen neljän vuoden yhden kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen. A vaati valituksessaan, että rangaistusta alennetaan sillä perusteella, että amfetamiinin pitoisuus oli ollut 11 prosenttia ja A oli aktiivisesti selvittänyt tekemänsä rikosta. Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että amfetamiinin tavanomaista alhaisempi pitoisuus oli otettava huomioon rangaistusta alentavana seikkana niin kuin käräjäoikeuskin oli tehnyt. Myös A:n aktiivinen rikoksensa selvittäminen esitutkinnassa oli huomioitava, kuten käräjäoikeus oli huomioinut. Hovioikeus kuitenkin korosti, että rangaistuksen mittaaminen on kokonaisharkintaa, jossa teon vahingollisuutta ja vaarallisuutta on arvioitava yksittäistapauksessa kaikkien vallinneiden olosuhteiden valossa. Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että rangaistuksen mittaamisessa oli edelleen otettava huomioon teon moitittavuutta lisäävinä seikkoina amfetamiinin suuri määrä ja huumausaineiden hankkiminen levitystarkoituksessa taloudellisen hyödyn saamiseksi. Kaikkia asiaan vaikuttaneita seikkoja kokonaisuutena arvioiden hovioikeus katsoi, ettei käräjäoikeuden tuomitsemia neljän vuoden yhden kuukauden rangaistusta ollut syytä muuttaa.

Ensinnäkään sen kummemmin hovi- kuin käräjäoikeuskaan ei muuntanut amfetamiinin huomattavasti tavanomaisesta poikkeavaa pitoisuutta sen normaalikäyttövahvuuteen.¹⁷⁹ Koska amfetamiinin tavanomainen käyttöannos on 0,2 grammaa, A:n syyksi luetusta 1.750 gramman amfetamiinimäärästä saataisiin normaalivahvuisena 8.750 käyttöannosta. Kun 1.750 gramman amfetamiinin 11-prosenttinen pitoisuus otetaan huomioon ja amfetamiini muunnetaan tavanomaiseen käyttövahvuuteen, amfetamiinia saataisiin tällöin noin 740 grammaa. Siitä taas saataisiin noin 3.700 painoltaan 0,2 gramman käyttöannosta.

¹⁷⁸ HelKO 14.11.2016 R 16/8550. Hovioikeus ei muuttanut ratkaisullaan 7.11.2017 asiassa R 17/1 käräjäoikeuden tuomiota.

¹⁷⁹ Vuonna 2015 amfetamiinin normaalikäyttövahvuus oli 26 prosenttia. Ks. *Siro* 2017, s. 44.

Jos tämän jälkeen verrataan 1.750 gramman ja 740 gramman amfetamiinimäärää rangaistus-suosituksesta ilmenevään määrällisiin ja laadullisiin seikkoihin perustuvaan rangaistukseen, 1.750 grammasta amfetamiinia seuraisi neljän vuoden kahdeksan kuukauden pituinen vankeusrangaistus ja 740 gramman määrästä noin kahden vuoden kymmenen kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Hovi- eikä kärjäoikeuden ratkaisussa tuotu esiin sitä, kuinka paljon rangaistukseen mittaamiseen vaikutti A:n syyksi luettu ampuma-aserikos tai A:n aktiivinen pyrkimys selvittää rikoksiaan. RL 41:1:n (766/2015) mukaisesti ampuma-aserikoksen rangaistusasteikko ulottuu sakosta enintään kahteen vuoteen vankeutta. Mikäli A tuomittaisiin ampuma-aserikoksesta kahden vuoden enimmäisvankeusrangaistuksen yksinään tuomittuna, ampuma-aserikoksen vaikutus törkeään huumausainerikokseen olisi vakiintuneen kolmasosamallin mukaan enintään noin kahdeksan kuukautta. Tällöin otettaessa pohjaksi 740 grammaan amfetamiinimäärästä tuomittava kahden vuoden kymmenen kuukauden pituinen rangaistus ja lisättäessä siihen ampuma-aserikoksen enimmäisvaikutus kahdeksalla kuukaudella, A:n yhteisen vankeusrangaistuksen pituus voisi olla ennen lieventämisperusteen huomioon ottamista kolme vuotta kuusi kuukautta. Todellisuudessa ampuma-aserikoksen vaikutus olisi mahdollisesti paljon vähemmänkin kuin kahdeksan kuukautta. Mikäli pohjaksi kuitenkin otetaan kolmen vuoden kuuden kuukauden vankeusrangaistus, on lieventämisperusteen vaikutus vähintäänkin muutamia kuukausia. A:n yhteisen vankeusrangaistuksen pituuden tulee siten olla enintään hieman yli kolmen vuoden vankeusrangaistus.

Nähdäkseni sekä kärjä- että hovioikeuden tuomitsema neljän vuoden yhden kuukauden pituinen rangaistus on amfetamiinin pitoisuus ja lieventämisperuste huomioon ottaen liian ankara. Hovioikeuden perustelut rangaistuksen mittaamisesta kokonaisharkintana ja rangaistusta ankaroitavana seikkana huomioon otettava amfetamiinin suuri määrä ja A:n huumausaineiden hankkiminen levitystarkoituksessa taloudellisen hyödyn saamiseksi eivät käsitykseni mukaan riitä arvioimaan rikosta niin moitittavaksi kuin kärjä- ja hovioikeus olivat tehneet. Edelleen 740 grammaa amfetamiinia on suuri määrä ja hankkiminen levitystarkoituksessa taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi moitittavaa, mutta nämä ovat seikkoja, jotka törkeän huumausainerikoksen rangaistusta mitattaessa tietyllä tapaa joka tapauksessa otetaan huomioon. Hovioikeuden ratkaisussa ne olivat kuitenkin korostuneen suuressa roolissa.

Hovi- ja kärjäoikeuden tuomitsemassa neljän vuoden yhden kuukauden rangaistuksessa alhaisen pitoisuuden ja lieventämisperusteen vaikutus on tavallaan kumottu arvioimalla A:n menettely moitittavaksi suuren määrän sekä levitystarkoituksessa hankkimisen ja taloudellisen hyödyn tavoittelemisen perusteella. Asiaan kuitenkin saadaan myöhemmin myös korkeimman oi-

keuden kannanotto, sillä korkein oikeus on myöntänyt asiassa valitusluvan VL:2018-81. Asiassa on korkeimmassa oikeudessa kyse törkeästä huumausainerikoksesta tuomittavasta rangaistuksesta, kun teon kohteena oli ollut tavanomaista matalapitoisempaa huumausainetta ja vastaaja oli pyrkinyt edistämään rikoksensa selvittämistä. Mikäli korkeimman oikeuden huumausainerikosten rangaistuskäytännön ohjaava linja jatkuu, ratkaisu on mahdollisesti muistutus alhaisen pitoisuuden ja lieventämisperusteen merkityksestä rangaistuksen mittaamisessa. Huomionarvoista on, että korkein oikeus on aiemmin käsitellyssä ratkaisussa KKO 2006:82 arvioinut amfetamiinin tavanomaista korkeamman pitoisuuden vaikutusta rangaistukseen ankaroittavasti. Epäilemättä laskentakaavaa on mahdollista käyttää myös tavanomaista alhaisemman pitoisuuden merkitystä arvioitaessa ja sen alentavaa vaikutusta pohdittaessa.

4.2.3 Rikoksentekijän asema ja osallisuus

Jaksossa 4.2.1 on käsitelty muutamia aineiston tapauksia, joissa tekijän rooli ja osallisuus rikoksen tekemisessä olivat keskeisiä. Tällöin rangaistussuosituksista ilmenevän huumausaineen määrään ja laatuun perustuvan rangaistuksen katsottiin olevan perusteltu ratkaisun KKO 2017:12 mukaisesti. Aineiston tapauksissa esiintyi tekijöitä myös vähäisemmissä ja rajoitetuimmissa rooleissa ja osuuksissa rikoksen toteuttamisessa. Esimerkkeinä tällaisista rooleista ja osuuksista huumausainerikoksissa ovat seuraavat kolme hovioikeuden ratkaisua. Käytän jäljempänä ratkaisuista nimiä siirtäjätapaus, siirtäjä ja luovuttaja -tapaus sekä säilyttäjätapaus.

HelHO 18.1.2018 R 17/406: A oli saatuaan tiedon poikansa kiinniotosta siirtänyt autotallistaan 3.198,7 grammaa amfetamiinia sekä huumausaineiden säilytys- ja pakkausvälineitä kellarikomeroon. A oli tämän lisäksi pitänyt kolme päivää hallussaan autotallin lattialta löytämänsä 1,3 grammaa amfetamiinia. (siirtäjätapaus)

HelHO 26.1.2018 R 17/802: B oli laittomasti pitänyt hallussaan ja luovuttanut toiselle 300 grammaa amfetamiinia ja vähintään 300 ekstaasitablettia siirtämällä kellarista löytämänsä mainitut huumausaineet toiselle henkilölle. (siirtäjä ja luovuttaja -tapaus)

HelHO 27.4.2018 R 17/1899: C oli laittomasti pitänyt hallussaan ja luovuttanut toiselle huumausaineita siten, että C oli saanut D:ltä säilytettäväkseen repun, jossa oli ollut 2.440 kpl ekstaasitabletteja ja 38,5 grammaa kokaiinia. C oli säilyttänyt reppua noin kahdeksan kuukauden ajan. (säilyttäjätapaus)

Siirtäjän, siirtäjän ja luovuttajan sekä säilyttäjän -tapauksiin annetut ratkaisut ovat hyviä esimerkkejä ratkaisujen KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 ohjaavasta vaikutuksesta. Hovioikeuden ratkaisuissa vähäisemmän roolin ja osuuden arviointiin vaikutti erityisesti huumausaineiden hallussapidon kesto tai se aika, jonka ajan huumausaineet olivat olleet tekijän määräysvallassa, sekä se, oliko tekijän katsottu saaneen tai tavoitelleen taloudellista hyötyä. Siirtäjätapausten

osalta pelkästään huomioon ottamalla huumausaineen määrä ja laatu, noin 3.200 grammaa amfetamiinia, menettelystä tulisi huumausaineiden rangaistussuosituksen perusteella tuomita hie-man vajaa kuuden vuoden vankeusrangaistus. Hovioikeus otti kuitenkin ratkaisussaan huomi-oon tapauksen erityispiirteet eli lähinnä sen, että huumausaineiden siirtäjä A:lla oli ollut huoli vakavista rikoksista epäilystä pojastaan ja hän oli tämän vuoksi siirtänyt huumausaineita auto-tallistaan, siivonnut autotallin ja hävittänyt huumausainerekvisiittaa. Lisäksi A:n ei ollut väi-tetty itse käsitelleen huumausaineita lukuun ottamatta hänen autotallin lattialta löytämäänsä 1,3 gramman amfetamiinipussia. Hovioikeus kiinnitti huomiota siihen, ettei A:n ollut näytetty ta-voitelleen tai saaneen rikoshyötyä. Ratkaisussa otettiin lisäksi huomioon lyhyt teko-aika ja se, että A oli osoittanut poliisille paikan, jonne hän oli siirtänyt huumausaineet. Johtopäätöksensä hovioikeus totesi, että huomioon ottaen A:n rajattu osuus ja muut teko-olosuhteet, tulee A:n rangaistuksen olla huomattavasti alempi kuin tällaisesta huumausaineiden hallussapidosta tulisi muutoin tuomita. A tuomittiin yhden vuoden kymmenen kuukauden pituiseen vankeusrangais-tukseen.

Vastaavasti siirtäjä ja luovuttaja -tapauksessa B:n ei ollut näytetty tavoitelleen tai saaneen ri-koksesta taloudellista hyötyä, ja huumausaineet olivat olleet B:n määräysvallassa vain lyhyen aikaa. Ainoastaan määrän ja laadun, 300 grammaa amfetamiinin ja 300 ekstaasitabletin, perus-teella B:n menettelystä tulisi tuomita noin kahden vuoden kahdeksan kuukauden pituinen van-keusrangaistus. Hovioikeus kuitenkin totesi, että huomion ottaen B:n osuus rikoksen tekemi-ässä rangaistuksen tulee olla alhaisempi kuin vastaavan huumausainemäärän hallussapidosta ja luovuttamisesta yleensä tuomittaisiin. B tuomittiin yhden vuoden pituiseen vankeusrangais-tukseen. Säilyttäjätapauksessa ainoastaan huumausaineen määrän ja laadun, 2.440 ekstaasitab-letin ja 38,5 gramman kokaiinin, perusteella tulisi tuomita noin neljän vuoden pituinen rangais-tus. Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että C oli säilyttänyt reppua asunnossaan ja toimittanut sen eteenpäin vasta sitä vaadittaessa. Reppu oli ilmeisesti jäänyt C:n asuntoon vain sen vuoksi, että sen sinne tuonut henkilö D oli joutunut kiinniotetuksi. Hovioikeus katsoi, että C:n osuus huu-mausaineiden levittämisessä oli ollut muita vähäisempi. C tuomittiin kahden vuoden kuuden kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen.

Edellä mainittujen kolmen ratkaisun tavoin huumausaineiden siirtäjällä tai huumausaineiden säilyttäjällä voidaan katsoa olevan vähäisempi ja rajoitetumpi rooli. Esimerkkinä kuriirin roo-liin verrattavan vähäisemmän ja rajoitetumman roolin ja toisaalta keskeisen tekijän välimaaston sijoittuvasta roolista voidaan mainita seuraava hovioikeuden ratkaisu.

HelHO 18.8.2017 R 17/191: Tapauksessa A oli laittomasti pitänyt hallussaan noin 900 grammaa kokaiinia ja noin 10.547 kappaletta ekstaasitabletteja, mistä määrästä A oli levittänyt edelleen noin 540 grammaa kokaiinia ja noin 8.300 kappaletta ekstaasitabletteja.

Hovioikeus katsoi ratkaisussaan, että A oli ollut merkittävässä asemassa huomattavan kokaiini- ja ekstaasimäärän levittämisessä huumausainemarkkinoilla. A ei ollut toiminut ainoastaan huumausainekuriirina, vaan hän oli pitänyt kirjaa huumausainemääristä sekä jakanut ja pakannut aineita pienempiin eriin levittämistä varten. Hovioikeus kuitenkin totesi myös, ettei A:n ollut väitettykään toimineen asiassa huumausaineiden levitysketjun yläpäässä tai itsenäisesti. Hovioikeus katsoi, että A oli toiminut saamiensa ohjeiden varassa eikä hän huumausaineiden määrä huomioon ottaen ole saanut vähäistä suurempaa palkkiota toiminnastaan. Hovioikeus alensi käräjäoikeuden A:lle tuomitseman seitsemän vuoden kuuden kuukauden rangaistuksen kuuteen vuoteen kuuteen kuukauteen vankeutta.

Erilaisten, vähäisempien ja rajoitetumpien roolien ja osuuksien arvioinnissa on keskeistä vertailla vastaajan osuutta kuriirin tai siihen verrattavaan rooliin ja katsoa, poikkeako rooli kuriirin roolista. Niin sanotut kuriiriväitteet eli väitteet siitä, että vastaajan osallisuus ja asema olisi ollut jollain tapaa epäitsenäisempi ja vähämerkityksellisempi, olivat aineiston tapauksissa yleisiä. Useissa tapauksissa valitettiin viitaten ratkaisuihin KKO 2017:9 ja KKO 2017:23, että rangaistus on liian ankara ottaen huomioon vastaajan asema ja osallisuus. Kuriiriväitteestä esimerkkinä seuraava ratkaisu.

HelHO 28.2.2018 R 17/1432: A vaati rangaistuksensa alentamista sillä perusteella, että hän oli toiminut lähinnä epäitsenäisenä kuriirina. A oli toiminut veljensä B:n pyynnöstä ja apulaisena. A oli kuljettanut huumausainetta, muttei ollut toiminnallaan syyllistynyt aineen levittämiseen. A ei ollut osallistunut rikoksen suunnitteluun tai huumausaineiden hankintaan, eikä hän ollut saanut juurikaan korvausta toiminnastaan.

Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että A oli huumausaineen kuljettamisen lisäksi toimittanut huumausaineita yksityishenkilöille veljensä B:n ohjeiden mukaan. A:n hallussa pitämän amfetamiinin kokonaismäärä oli ollut noin 300 grammaa. A oli osallistunut aineen levittämiseen useita kertoja ja hänen kerralla levittämänsä määrät olivat olleet suuria päätyen alemmalle levitysportaalle. A ei ollut tavoitellut toiminnastaan huomattavaa taloudellista hyötyä. A oli kuitenkin osallistunut levittämiseen siten, ettei hänen tehtävänsä voitu rinnastaa tyypilliseen kuriirin tehtävään, vaan hänen toimintansa oli ollut huomattavasti kuriiria moitittavampaa. Käräjäoikeus tuomitsi A:n törkeästä huumausainerikoksesta ja lisäksi huumausaineen käyttörikoksesta ja varkaudesta yhteiseen yhden vuoden kuuden kuukauden pituiseen vankeusrangaistukseen, jota hovioikeus ei muuttanut. Määrään ja laatuun perustuvan rangaistuksen mukaan pelkästään 300 gramman amfetamiinia koskevasta törkeästä huumausainerikoksesta tulisi tuomita

noin yhden vuoden kahdeksan kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Käräjä- ja hovioikeuden tuomitsemassa yhteisessä vankeusrangaistuksessa ei eritelty, kuinka paljon huumausaineen käyttörikos tai varkaus vaikutti rangaistuksen pituuteen, mutta todettakoon, että A:n rangaistus oli huumausaineen määrään ja laatuun perustuvaa rangaistusta alempi.

Vastaavasti seuraavassa ratkaisussa on arvioitu kuriiriväitteen todenperäisyyttä.

HelHO 15.6.2018 R 17/1894: Tapauksessa A, B ja C olivat tuoneet laittomasti maahan noin 5.000 kappaletta Subutex 8 mg tabletteja. A ja B vaativat rangaistuksiansa alentamista kuriiriasemansa perusteella.

A:n osalta hovioikeus totesi, että A:n osallisuus oli ollut huumausaineiden kuljetuksen ohella rikoksen järjestäjä ja ohjeiden antaja. A:n osallisuus rikoksen tekemisessä oli siten ollut olennainen eikä A ollut toiminut pelkkänä kuriirina. A tuomittiin viiden vuoden vankeusrangaistukseen. B:n osalta hovioikeus totesi, että B oli toiminut huumausaine-erän kuljettajana Tanskasta Suomeen eikä hänen ollut näytetty osallistuneen aineen maahantuontiin enempää kuin kuljettamalla sitä. B oli saanut ennen kuljetustehtäväänsä matkapuhelimen, jolla B oli pitänyt tiiviisti yhteyttä A:han noin viikon ajan. Hovioikeus totesi, että yhteydenpidon kesto huomioon ottaen kyse ei ollut ollut satunnaisesti tehtävään valitusta kuriirista. B oli lisäksi käyttänyt rikoksen tekemisessä hyväkseen laillisesti harjoittamaansa ammattia ulkomaan liikenteessä. Näiden seikkojen katsottiin lisäävän kuriirin syyllisyyttä. Hovioikeus kuitenkin totesi, ettei B ollut hyötynyt rikoksesta enempää kuin pienen palkkion verran, mikä siten oli syyllisyyttä vähentävä peruste. Hovioikeus katsoi, että B:lle tuomittavan rangaistuksen tulee olla alempi kuin huumausaineiden maahantuonnin järjestäjien ja rikoksesta saatavaksi odotettavan hyödyn saavien tekijöiden rangaistus ja tuomitsi B:n kolmen vuoden kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen. B:n rangaistus oli A:n rangaistusta sekä asiassa tuomitun kolmannen henkilön C:n rangaistusta alempi. C:n osallisuuden katsottiin olevan olennainen rikoksen toteuttamisessa, koska C oli toiminut maahantuonnin järjestäjänä ja ohjeiden antajana. C:lle tuomittiin viiden vuoden vankeusrangaistus samoin kuin A:lle. Ratkaisussa A:lle ja C:lle 5.000 kappaleen Subutex-tablettien määrästä tuomittu viiden vuoden vankeusrangaistus vastaa rangaistussuosituksista ilmenevää huumausaineen määrään ja laatuun perustuvaa rangaistusta. B:n, jonka katsottiin toimineen kuriirina, rangaistus oli kolmasosan A:n ja C:n rangaistusta alempi.

Seuraavassa ratkaisussa kuriiriväite ei puolestaan menestynyt.

HelHO 21.12.2017 R 17/1341: A oli laittomasti pitänyt hallussaan ja tuonut tai yrittänyt tuoda maahan 2.700 kappaletta Subutex 8mg -tabletteja. A vaati valituksessaan rangaistuksensa alentamista sillä perusteella, että hän oli toiminut ainoastaan kuriirina.

Hovioikeus totesi ratkaisussaan A:n toiminnasta, että A oli saanut toimeksiannon hakea Subutex-tabletit Ruotsista, tavannut Subutex-tablettien myyjän Ruotsissa, ostanut tabletit hallussa olevillaan 13.500 eurolla ja kuljettanut ne laivassa Suomeen. A oli lisäksi muun muassa kertonut tienneensä etukäteen huumausaineista sovitun hinnan, suorittaneensa myyjälle kauppahinnan kaupantekotilaisuudessa, tarkistaneensa laskemalla Subutex-tablettien oikean määrän kaupanteon jälkeen ja piilottaneensa huumausaineet reppuunsa sekä hyttiin laivamatkan ajaksi. A oli myös kertonut lähteneensä hakemaan Subutex-tabletteja maksaakseen velkansa aikaisemmin hankkimistaan huumausaineista ja saaneensa palkkioksi 200 tablettia. Hovioikeus katsoi, ettei A:n saamaa 200 tabletin palkkiota voitu pitää vähäisenä. Hovioikeus katsoi myös, että A:n osuus rikoksen tekemisessä oli ollut merkittävä ja A:n tehtävä rikoksen toteuttamisessa ei ollut rajoittunut ainoastaan kuljetustehtävään, vaan A oli käyttänyt määräysvaltaa huumausaineisiin ja osallistunut omilla toimillaan olennaisella tavalla huumausaineiden maahantuontiin. Asiassa ei siten ollut aihetta poiketa vakiintuneesta rangaistuskäytännöstä.

Seuraavassa ratkaisussa on myös arvioitu väitettä vähämerkityksellisemmästä ja epäitsenäisemmästä kuriirin rooliin verrattavasta asemasta.

HelHO 17.11.2017 R 17/226: Tapauksessa A oli laittomasti pitänyt hallussaan noin 2.500 kappaletta ekstaasitabletteja. A oli noutanut ekstaasitabletit metsäkätkestä ja kuljettanut ne erääseen asuntoon siinä tarkoituksessa, että ekstaasitabletit myydään ja levitetään edelleen. A oli saanut tehtävästään 300–400 euron palkkion.

Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että A:n tehtävästä saamaa palkkiota ei voida pitää tehtävään nähden vähäisenä. A oli lisäksi vienyt huumausainekaupasta saatuja varoja toimeksiantajalleen Viroon. Hovioikeus katsoi, ettei A:n tehtävä huumausainerikoksen toteuttamisessa ollut ollut vähämerkityksellinen tai epäitsenäinen siten, että hänen rangaistuksensa tulisi mitata tavallista alhaisemmaksi. Hovioikeus katsoi, että A:lle tulee tuomita määrään ja laatuun perustuva kolmen vuoden vankeusrangaistus. A tuomittiin yhden vuoden vankeusrangaistukseen, missä aikaisemman rangaistuksen vaikutus oli kaksi vuotta.

Seuraavassa ratkaisussa hovioikeus arvioi vastaajan roolia vastaajan väitettyä olevansa tietämätön kuljettamistaan huumausaineista ja vastaajan roolin ollessa hieman epäselvä.

HelHO 29.9.2017 R 16/2548: Tapauksessa A oli laittomasti tuonut maahan ja pitänyt hallussaan 25.581 grammaa metamfetamiinia, mikä oli ollut kätkettynä A:n nimissä olevan henkilöauton rakenteisiin A:n saapuessa Virosta Suomeen.

Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että huumausaineen laadun, määrän ja teko-olosuhteiden perusteella oli ilmeistä, että huumausaineiden maahantuonti oli liittynyt organisoidun rikollisryhmän toimintaan, mistä A:n on täytynyt olla tietoinen. A:n asema organisaatiossa oli kuitenkin jäänyt epäselväksi. Hovioikeus katsoi, että A ei ollut ollut määräävässä asemassa huumausaineiden maahantuonnissa, mutta hänen toimintansa siinä oli kuitenkin ollut olennaista. A:lle oli luvattu toiminnastaan palkkioksi 500 euroa ja matkakulujen korvaukseksi 500 euroa. Asiassa ei ollut näytetty, että A olisi osallistunut huumausaineiden hankintaan tai että hänen tarkoituksenaan oli ollut osallistua muutoin aineen levittämiseen tai että hän olisi hyötynyt aineen levittämisestä hänelle luvattua palkkiota enempää. Hovioikeus katsoi, että vaikka A:n tehtävänä oli ollut toimia kuriirina saamansa toimeksiannon ja ohjeiden mukaisesti, A:lla oli ollut kuriirin roolinsa lisäksi tietynlaista määräysvaltaa oman toimintansa suhteen. A oli voinut vaikuttaa kuljetuksen aikatauluun ja auto oli ollut rekisteröity A:n nimiin jo lähes kaksi kuukautta ennen A:n kuljetustehtävää, mikä osoitti A:n toimineen suunnitelmallisesti. Hovioikeus totesi, että A:lla oli rekisteröinnin jälkeen ollut aikaa harkita suostumisestaan tehtävään ja mahdollisuus toimia toisin.

Tapauksessa oli siis kyse yhteensä yli 25 kilon määrästä metamfetamiinia. Rangaistussuosituksen mukaan yli viiden kilon määrästä amfetamiinia tulee tuomita yli seitsemän vuoden vankeusrangaistus. Käräjäoikeus oli tuominnut A:n kymmenen vuoden enimmäisrangaistukseen, jonka hovioikeus kuitenkin alensi seitsemään vuoteen. Asiassa ei tuomittu muita henkilöitä kuin A, joten rangaistusta ei voida verratta muiden tekijöiden rangaistukseen. Todettakoon kuitenkin, että alennus verrattuna kymmenen vuoden maksimirangaistukseen oli kolmasosa, vaikka A:n toiminnassa katsottiin olevan suunnitelmallisuutta ja hänellä katsottiin olleen tietynlaista määräysvaltaa toimintansa suhteen.

Mikäli tapauksessa on useita vastaajia, olennaista on myös vertailla eri vastaajien roolia toisiinsa ja heijastaa tätä kautta erilaisten roolien vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen. Aineiston ratkaisussa on arvioitu kuriiriväitteitä ja vertailtu vastaajan roolia kuriirin rooliin, mutta myös vertailtu tapauksen sisällä vastaajien erilaista roolia ja osuutta rikoksen tekemisessä suhteessa toisiinsa. Tällaisesta vertailusta on tässä kohtaa mainittava seuraava hovioikeuden ratkaisu.

HelHO 4.5.2018 R 17/1791: Tapauksessa A, B ja C olivat yhdessä laittomasti tuoneet maahan 10.533 grammaa metamfetamiinia ja luovuttaneet sen D:lle. D oli mennyt hotellille tarkoitukseen saada huumausaine-erä haltuunsa, ja B oli laittanut huumausaineet kassissa D:n ajoneuvoon. A, B ja D vaativat rangaistuksensa alentamista kuriirin ja tätä vähäisempään rooliin vedoten. C puolestaan vaati rangaistuksensa alentamista sillä perusteella, ettei hänen roolinsa voinut olla muiden rooleja merkittävämpi.

Käräjäoikeus totesi ratkaisussaan, jonka hovioikeus hyväksyi A:n lieventämisperustetta lukuun ottamatta, että huumausaineen laatu, määrä ja pitoisuus puolsivat asiassa ankaraa, asteikon yläpäähän sijoittuvaa rangaistusta. Asiassa oli kuitenkin otettava huomioon A:n ja B:n tosiasiallinen rooli teon toteuttamisessa. A:n tehtävänä oli ollut kuljettaa huumausaineet Kaunasista Suomeen. A:lle oli ehdotettu toiminnastaan 2.000 euron palkkiota, mikä osaltaan puolsi hänen rajattua osuuttaan asiassa. A:n rooli ei kuitenkaan ollut rajoittunut pelkästään kuljetustehtävään, vaan A oli ollut mukana suunnittelemassa tekoa hankkimalla auton ja käymällä etukäteen Suomessa. A oli myös ollut mukana tekemässä hotellivarausta ja konkreettisesti luovuttamassa huumausaineita eteenpäin. A oli näin ollen ollut aktiivisesti toteuttamassa tekoa ja päättämässä sen toteuttamistavasta, minkä vuoksi hänen ei voitu katsoa toimineen täysin epäitsenäisenä kuriirina. A:n ei kuitenkaan katsottu olleen toiminnan pääasiallinen organisoija tai se henkilö, joka toiminnasta tosiasiallisesti hyötyy. A:n ei ollut näytetty osallistuneen huumausaineiden hankintaan eikä hänen tarkoituksenaan ollut osallistua aineiden levittämiseen. A:n rooli teossa oli kuitenkin ollut merkitsevä ja keskeinen. Näillä perusteilla A:lle tuomittiin seitsemän vuotta vankeutta.

B puolestaan oli tullut toimintaan mukaan A:n pyynnöstä ja hänen pääasiallinen tehtävä oli ollut huumausaineiden siirtäminen A:n auton kätkötilasta niiden vastaanottajalle. B:lle oli luvattu tehtävästä pieni palkkio. B oli kuitenkin osaltaan osallistunut teon suunnitteluun A:ta vastaavasti. B oli käynyt yhdessä muiden kanssa Suomessa etukäteen ja ollut A:n kanssa varaamassa hotellia. B oli siten ollut aktiivisesti vaikuttamassa teon suunnitteluun ja toteutukseen. Toisaalta oli selvää, ettei B ollut ollut toiminnan alullepanija, organisoija tai toiminnasta tosiasiallisesti hyötyvä henkilö. B:n roolin voitiin katsoa olleen A:n roolia vastaava ja B:lle tuomittiin teosta seitsemän vuoden vankeusrangaistus.

C:n osalta puolestaan katsottiin, että C:n asema huumausaineiden maahantuonnissa ja välityksessä oli ollut A:n ja B:n roolista poikkeava. C ei ollut ollut kuljetuksen ja luovutuksen aikana kosketuksissa huumausaineisiin, minkä käräjäoikeus katsoi viittaavaan C:n korkeampaan asemaan toimitusketjussa. C oli ollut valvomassa kuljetuksen onnistumista ja tiedottanut siitä eteenpäin. C:llä oli ollut laajempi tietoisuus toiminnasta kokonaisuudessaan ja A:ta ja B:tä merkittävämpi asema toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä. C oli ollut aktiivisesti suunnittelemassa toimintaa ja sen yksityiskohtia ja hänen roolinsa teossa oli muita merkittävämpi. C:n ei kuitenkaan katsottu olleen toiminnan tosiasiallinen organisoija. Käräjäoikeus mittasi C:lle ankaramman rangaistuksen kuin A:lle ja B:lle katsoen oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi kahdeksan vuotta kuusi kuukautta vankeutta. Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että C:llä oli ollut

asiassa merkittävämpi rooli kuin A:lla ja B:lle, mutta katsoi, ettei C:n rooli ollut ollut sillä tavoin määräävä, että hänellä tulisi tuomita yli kahdeksan vuoden vankeusrangaistus. Hovioikeus katsoi oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi C:lle kahdeksan vuotta vankeutta.

D:n osalta hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden perustelut ja johtopäätökset kokonaisuudessaan. Käräjäoikeus oli katsonut, että D ei ollut osallistunut teon suunnitteluun tai ollut tarkemmin tietoinen huumausaineiden maahantuonnista ja teosta kokonaisuudessaan. D:n osuudeksi teossa katsottiin rahojen luovutus ja huumausaineiden vastaanotto eikä D:n ollut näytetty saaneen toiminnastaan erityisen suurta taloudellista hyötyä. Käräjäoikeus totesi, että D:n rooli oli rajoittunut vain tiettyyn ennalta määriteltyyn epäitsenäiseen tehtävään ja katsoi, että oikeudenmukainen rangaistus D:n teoista oli viisi vuotta kuusi kuukautta vankeutta.

Ratkaisu on hyvä esimerkki siitä, miten vastaajien erilaista roolia ja osuutta rikoksen toteuttamisessa on vertailtu alioikeuden ratkaisussa ja miten erilaiset roolit ja osuudet on heijastuneet rangaistuksen mittaamiseen. Rangaistussuosituksen mukaan yli viiden kilon amfetamiinimäärästä tulisi tuomita yli seitsemän vuoden vankeusrangaistus. Ratkaisussa tekijälle, jonka rooli oli merkittävä, muttei määräävä, mitattiin kahdeksan vuoden rangaistus ja kahdelle muulle tekijälle, joiden roolien katsottiin olevan merkitseviä, muttei keskeisiä, seitsemän vuoden rangaistus. Tekijälle, jonka roolin katsottiin rinnastuvan epäitsenäiseen ja rajoitettuun kuriirin rooliin, mitattiin viiden vuoden kuuden kuukauden vankeusrangaistus, joka oli noin kolmasosan sen tekijän rangaistuksesta, jonka roolin katsottiin olevan merkittävin.

Toisena esimerkkinä hyvästä roolien vertailusta mainittakoon seuraava ratkaisu.

HelHO 11.10.2017 R 17/578: Tapauksessa A oli hankkinut ja pitänyt hallussaan noin yhden kilon metamfetamiinia, jonka A oli luovuttanut B:lle. B oli kuljettanut mainitun määrän C:n asunnolle ja B ja C olivat yhdessä C:n asunnolla jatkaneet ainetta 700 grammalla jatkeainetta ja pakanneet metamfetamiinin pienempiin pakkauksiin. Metamfetamiinin käsittelyyn oli käytetty C:n asunnon välineistöä sekä C:n hankkimaa vakuumikonetta.

Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että A:n asema ja osallisuus rikoksen toteuttamisessa oli ollut keskeinen ja katsoi, ettei asiassa ollut perusteltua alentaa käräjäoikeuden A:lle tuomitsemää kolmen vuoden kuuden kuukauden vankeusrangaistusta. A:n rangaistus perustui rangaistussuosituksesta ilmenevään huumausaineen määrän ja laadun mukaiseen rangaistukseen. C:n osalta hovioikeus katsoi, että C:n rooli ja osallisuus rikoksen toteuttamisessa ja huumausaineen levittämisessä oli ollut B:hen verrattuna vähäisempi ja rajoitetumpi. C oli pitänyt metamfetamiinimäärää hallussaan ja sallinut asuntonsa ja tarpeistonsa käyttämisen huumausaineen säilyttämiseen ja käsittelyyn sekä myös itse osallistunut huumausaineen käsittelyyn. Hovioikeus totesi,

että C:n B:tä rajoitetumpi osallisuus tulee ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa alentavana seikkana, mutta toisaalta korosti, että kyseessä oli ollut suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta, jonka jatkamiseen C oli osallistunut. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden C:lle tuomitsemaa kolmen vuoden vankeusrangaistusta.¹⁸⁰

Seuraavaan taulukkoon on koottu tässä luvussa mainituista tapauksista sellaiset, joissa vastaajan rooli on ollut kuriiri tai muutoin selkeästi rajoitetumpi ja vähäisempi. Taulukkoon on merkitty rangaistussuosituksesta ilmenevä rangaistus sekä rangaistus, mikä missäkin tapauksessa vastaajalle lopulta tuomittiin.

¹⁸⁰ Tapauksessa B tuomittiin kuuden vuoden vankeusrangaistukseen kolmesta törkeästä huumausainerikoksesta ja hänen osaltaan sovellettiin koventamisperustetta aikaisemman rikollisuuden perusteella sekä määrättiin jäännös-rangaistuksesta täytöntöön pantavaksi yhdeksän kuukautta, jonka vaikutus rangaistukseen oli noin kolme kuukautta.

Taulukko 1. Rangaistussuosituksen mukaisen rangaistuksen vertailu tuomittuun rangaistukseen tapauksissa, joissa vastaajan rooli on ollut kuriiri tai muutoin selkeästi vähäisempi ja rajoitetumpi.

Tapaus	Vastaajan rooli	Aineen määrä ja laatu	Taulukkorangaistus	Tuomittu rangaistus
R 17/406	Siirtäjä	3.200g amfetamiinia	Noin 5v 11kk	1v 10kk
R 17/802	siirtäjä ja luovuttaja	300g amfetamiinia + 300 kpl ekstaasitabletteja	1v 8kk + 1v = 2v 8kk	1v
R 17/1899	Säilyttäjä	2.440kpl ekstaasitabletteja + 38,5g kokaiinia	Noin 3v + noin 1v = noin 4v	2v 6kk
R 17/1791	Kuriiri	10.533g metamfetamiinia	Yli 7v	5v 6kk
R 17/1894	Kuriiri	5.000 kpl Subutex-tabletteja	5v	3v 6kk

Kuten taulukostakin voidaan havaita, aineiston ratkaisut vahvistavat ratkaisussa KKO 2017:9, KKO 2017:23 ja KKO 2017:12 ilmaistua näkökohtaa siitä, että kuriirin rangaistus tulee olla noin *kolmasosan alempi* verrattuna lopputulokseen, jossa huomioon otetaan ainoastaan määrään ja laatuun perustuva taulukon mukainen rangaistus. Ratkaisut kuitenkin osoittavat myös sen, että tekijän roolin tulee olla niin sanotusti puhtaasti kuriiri, jotta rangaistusta voisi alentaa kolmasosalla. Mikäli tekijä on aktiivisesti osallistunut rikoksen tekemiseen muutoinkin kuin ainoastaan ainetta kuljettamalla, tämä luonnollisesti lisää tekijän syyllisyyttä, eikä roolia enää voida rinnastaa puhtaan kuriirin rooliin.

Kuriirin rooliin liittyy se kuriirin syyllisyyttä lisäävä seikka, että kuriirin rooli rikoksen onnistumisessa on välttämätön ja keskeinen. Toisaalta kuten taulukostakin voidaan huomata, mikäli tekijän rooliin ei liity minkäänlaisia tekijän syyllisyyttä lisääviä seikkoja ja tapauksen olosuhteet ovat erityislaatuiset, rangaistus voi olla noin *kolmasosa* suosituksen rangaistuksesta eli jopa noin kaksi kolmasosaa alempi verrattuna rangaistussuosituksen mukaiseen huumausaineen määrään ja laatuun perustuvaan rangaistukseen. Tällainen rangaistus tuomittiin siirtäjätapauksessa sekä siirtäjä- ja luovuttajatapauksessa. Säilyttäjätapauksessa tekijä oli säilyttänyt huumausaineita sisältävää reppua noin kahdeksan kuukauden ajan, jolloin ei voida puhua kovin

lyhyestä tekoajasta. Hovioikeuden perusteluissa ei ollut mainittu tekoajan pituudesta tekijän syyllisyyttä lisäävänä seikkana, mutta nähdäkseni se on kuitenkin vaikuttanut osaltaan siihen, ettei säilyttäjän rangaistus ollut kolmasosa suosituksen rangaistuksesta, vaan noin kolmasosan alempi kuten kuriirin rangaistus.

Huumausaineen määrän, laadun ja pitoisuuden sekä tekijöiden roolin ja osallisuuden jälkeen siirrytään käsittelemään lieventämis-, koventamis- ja kohtuullistamisperusteita tapausaineiston näkökulmasta. Aineiston tapauksia on käytetty havainnollistavina esimerkkeinä edellä mainittuja perusteita käsitellessä jaksoissa 3.3.1–3.3.4. Seuraavaksi tarkastellaan aineiston perusteella tehtyjä yleisempiä havaintoja lieventämis-, koventamis- ja kohtuullistamisperusteista ja erityisesti sitä, mikä on tapausaineiston perusteella ollut sovelletuin peruste.

4.2.4 Lieventävät tekijät

Ainoa lieventämisperuste, jota aineiston tapauksissa arvioitiin, oli tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen pyrkimyksensä edistää rikoksen selvittämistä. Mainittu peruste oli siten sovelletuin lieventämisperuste. Havainto vastaa aiempia tutkimuksia.¹⁸¹ Niissä tapauksissa, joissa lieventämisperustetta sovellettiin, lieventämisperusteen vaikutus oli sitä suurempi mitä varhaisemmassa vaiheessa rikosta oli selvitetty. Niissä tapauksissa, joissa lieventämisperustetta ei sovellettu, kyse oli yleensä siitä, että vastaajan osuus tekoon oli ollut esitutkinnan alusta alkaen selvillä kokonaan tai merkittävältä osin. Tällöin huumausaineet oli tyypillisesti takavarikoitu vastaajan hallusta tai tullissa. Lieventämisperusteen soveltamisen voidaan katsoa olevan harkittua, vaikka soveltamisen edellytyksiä on lupa tulkita lapeasti ja vastaajalle myönteisesti. Lieventämisperusteen soveltamisen edellytykset tilanteessa, jossa vastaaja on pyrkinyt edistämään rikoksensa selvittämistä, voidaan sanoa olevan varsin tiukat.

Tapauksissa, joissa lieventämisperusteen soveltamiselle katsottiin olevan edellytyksiä, pääsääntöisesti ilmoitettiin myös lieventämisperusteen vaikutus rangaistukseen määrällisesti. Muutamassa tapauksessa todettiin sen tarkemmin yksilöimättä, että vastaaja oli pyrkinyt edistämään rikoksensa selvittämistä tai selvittänyt rikoksiaan. Lieventämisperusteen vaikutus oli näissä tapauksissa kahdesta kolmeen kuukauteen.¹⁸² Yhdessä tapauksessa katsottiin, että koska syyksi lukeminen oli perustuvat merkittävästi vastaajan esitutkinnassa tekemään tunnustukseen, rangaistusta oli lievennettävä tuntuvasti, noin neljäsosalla.¹⁸³ Eräässä toisessa tapauksessa

¹⁸¹ Kainulainen 2006, s. 81 ja Kainulainen 2007, s. 31.

¹⁸² HelHO 22.3.2018 R 17/1623, HelHO 21.3.2018 R 17/1768 ja HelHO 19.6.2018 R 17/2614.

¹⁸³ HelHO 28.2.2018 R 17/1432.

vastaajan katsottiin merkittävästi edistäneen rikoksensa selvittämistä ja tutkinnassa katsottiin saavutetun prosessitaloudellisia ja tutkinnallisia etuja, sillä vastaaja oli myöntänyt syyllisyytensä tekoon heti alusta alkaen. Lieventämisperusteen vaikutus tässä tapauksessa oli 10 kuukautta.¹⁸⁴ Yhtä tapausta voidaan pitää tietynlaisena poikkeuksena siinä mielessä, ettei siinä yksilöity tarkemmin, millä tavalla vastaaja oli pyrkinyt edistämään rikoksensa selvittämistä, vaikka lieventämisperusteen vaikutus oli merkittävä. Tapauksessa toinen vastaaja oli esitutkinnassa kuulusteltaessa pyrkinyt edistämään rikoksensa selvittämistä, jolloin lieventämisperusteen vaikutus oli yhden vuoden yhden kuukauden alennus rangaistukseen. Toisen vastaajan kohdalla todettiin, että vastaaja oli pyrkinyt edistämään rikoksensa selvittämistä kertomalla osuudestaan avoimesti, jolloin lieventämisperusteen vaikutus oli yhden vuoden mittainen alennus.¹⁸⁵

Rangaistusasteikon lieventämiseen viitattiin ainoastaan yhdessä tapauksessa, jossa oli kyse positise tilatusta 212 grammasta amfetamiinia. Vastaajan syyksi luettiin törkeä huumausainerikos nuorena henkilönä, ja hänet tuomittiin yhden vuoden kahden kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Rangaistussuosituksen mukaan tällaisesta amfetamiinimäärästä tulisi tuomita noin yhden vuoden neljän kuukauden vankeusrangaistus. Tuomiolauselmassa viitattiin RL 6:8:ään, vaikka rangaistusasteikon yhden vuoden vähimmäisrangaistusta ei alitettu. Lieventämisen vaikutus oli melko vähäinen, noin kahden kuukauden luokkaa, verrattuna rangaistussuosituksesta ilmenevään rangaistukseen.¹⁸⁶

4.2.5 Korottavat tekijät

Koventamisperusteen soveltamisen edellytyksiä arvioitiin yhteensä kuudessa tapauksessa, joissa kaikissa oli kyse aikaisemmasta rikollisuudesta. Sovelletuin koventamisperuste oli siten tekijän aikaisempi rikollisuus. Myös tämän havainnon voidaan katsoa vastaavan aiempia tutkimuksia vastaavalla tavalla kuin sovelletuimman lieventämisperusteen kohdalla.¹⁸⁷ Neljässä tapauksessa selostettiin, millaisia, miten pitkiä ja minkä laatuksia rikoksia vastaajalle oli aiemmin tuomittu.¹⁸⁸ Näistä tapauksista yhdessä sovellettiin koventamisperustetta sen vuoksi, että käsiteltävänä olleet rikokset oli tehty koeajalla. Kolmessa muussa tapauksessa koventamisperusteen

¹⁸⁴ HelHO 24.11.2017 R 17/713.

¹⁸⁵ HelHO 23.2.2018 R 17/1885.

¹⁸⁶ HelHO 3.11.2017 R 17/302.

¹⁸⁷ *Kainulainen* 2006, s. 81 ja *Kainulainen* 2007, s. 31.

¹⁸⁸ HelHO 11.10.2017 R 16/2770, HelHO 21.12.2017 R 17/1341, HelHO 2.3.2018 R 17/21 ja HelKO 14.11.2016 R 16/8550. Viimeksi mainitussa ratkaisussa käräjäoikeus hylkäsi koventamisperustetta koskevan vaatimuksen, koska vastaajaa ei ollut aikaisemmin tuomittu huumausainerikoksista. Hovioikeudessa ei ollut kyse koventamisperusteen soveltamisesta.

soveltaminen estyi sen vuoksi, että aikaisempaa huumausainerikollisuutta ei ollut, käsiteltävänä olleet rikokset poikkesivat laadultaan vastaajan pääasiallisesta rikollisuudesta ja huumausainerikosten välillä oli ollut useiden vuosien rikoksettomia ajanjaksoja tai aikaisemmasta huumausainerikollisuudesta oli kulunut aikaa.

Kahdessa tapauksessa ainoastaan todettiin, että rikosrekisteristä ilmenevän aikaisemman rikollisuuden perusteella on sovellettava aikaisempaa rikollisuutta koventamisperusteena, sillä aikaisemman rikollisuuden ja käsiteltävänä olevien rikosten suhde niiden samankaltaisuuden perusteella osoittaa ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.¹⁸⁹ Tästä voi päätellä, että tapaukset olivat koventamisperusteen tavanomaiselle soveltamisalueelle sijoittuvia tapauksia, joissa koventamisperusteen soveltamiseen ei liittynyt tulkinnanvaraisuutta.¹⁹⁰

Koventamisperusteen vaikutus rangaistukseen oli pääsääntöisesti ilmoitettu varsin epämääräisesti. Havainto vahvistaa oikeuskirjallisuudessa esitettyä kantaa siitä, että tuomion perusteissa ei usein erikseen ilmoiteta, mikä olisi rangaistus ennen ja jälkeen koventamisperusteen soveltamisen.¹⁹¹ Koventamisperusteen vaikutus oli ainakin osittain rivien välistä luettavissa kahdessa ratkaisussa.¹⁹² Toisessa tapauksessa oli kyse 197 gramman amfetamiinimäärästä, josta rangaistussuosituksen perusteella tuomittaisiin noin yhden vuoden neljän kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Hovioikeus totesi yhteistä rangaistusta perustellessaan, että erikseen tästä rikoksesta koventamisperuste huomioon ottaen tuomittaisiin yhden vuoden seitsemän kuukauden vankeusrangaistus. Koventamisperusteen vaikutus oli siten noin kolme kuukautta. Tapauksessa vastaajan syyksi luettiin myös ampuma-aserikos sekä otettiin huomioon rangaistusta alentavana seikkana vastaajan aikaisempi rangaistus, jolloin vastaajan yhteiseksi vankeusrangaistukseksi katsottiin yksi vuosi viisi kuukautta vankeutta. Toisessa ratkaisussa vastaajan syyksi luettiin kolme törkeää huumausainerikosta, joissa oli kyse 1.709 grammasta metamfetamiinia, 500,3 grammasta amfetamiinia ja 400 grammasta metamfetamiinia. Hovioikeus totesi yhteistä rangaistusta perustellessaan, että koventamisperuste huomioon ottaen ensimmäisestä kohdasta erikseen tuomittaessa oikeudenmukaisena rangaistuksena olisi pidettävä noin viiden vuoden vankeusrangaistusta. 1.709 gramman metamfetamiinimäärästä tuomittaisiin rangaistussuosituksen perusteella noin neljän vuoden kahdeksan kuukauden pituinen vankeusrangaistus, jolloin koventamisperusteen vaikutuksen voidaan päätellä olleen noin neljä kuukautta. Hovioi-

¹⁸⁹ HelHO 31.1.2018 R 17/1874 ja HelHO 11.10.2017 R 17/578.

¹⁹⁰ Ks. *Kuuliala* 2017, s. 190.

¹⁹¹ Ks. *Kulmala* 2018, s. 145.

¹⁹² HelHO 11.10.2017 R 17/578 ja HelHO 11.10.2017 R 16/2770.

keus totesi edelleen, että ottaen huomioon kahden muun syytekohdan vaikutus koventamisperusteineen sekä täytäntöön pantavaksi määrätyn jäännösrangaistuksen vaikutus asiassa ei ollut aihetta alentaa käräjäoikeuden tuomitsemaa kuuden vuoden vankeusrangaistusta.

Rikollisen toiminnan suunnitelmallisuutta, järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, palkkiota tai vaikuttimia koventamisperusteena ei arvioitu tapausaineistossa kertaakaan. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että suunnitelmallinen tekotapa vaikutti kuitenkin muutoin esimerkiksi ehdotonta rangaistusta puoltavana seikkana, suurempaa syyllisyyttä osoittavana tekijänä tai kokonaistörkeyttä puoltavana seikkana.¹⁹³ Vastaavasti palkkio vaikutti ratkaisujen KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 tavoin kuriirin tai kuriirin rooliin verrattavan henkilön syyllisyyttä vähentävästi silloin, kun palkkio oli pieni verrattuna huumausaineen levittämisestä odotettavissa olevaan hyötyyn.¹⁹⁴

4.2.6 Kohtuullistavat tekijät

Kohtuullistamisperusteiden edellytyksiä arvioitiin ainoastaan yhdessä tapauksessa.¹⁹⁵ Koska kohtuullistamisperusteisiin liittyviä ratkaisuja oli vain yksi, sen perusteella ei voida sanoa, mikä on yleisin kohtuullistamisperuste juuri törkeissä huumausainerikoksissa. Ratkaisussa oikeudenkäynnin kestoa kuitenkin pidettiin vastaajalle rikoksen tekemisestä johtuvana muuna seurauksena ja otettiin huomioon, että rikoksen tekemisestä oli kulunut huomattavan pitkä aika. Tapauksessa oli kyse 18 vuoden takaisten tapahtumien käsittelystä. Ratkaisussa arvioitiin, mikä oli vastaajalle vakiintuneen rangaistuskäytännön mukainen seuraamus verrattuna siihen, mikä oli lopputulos otettaessa kohtuullistavat tekijät huomioon¹⁹⁶. Hovioikeus totesi, että lähtökohteisesti oikeudenmukainen rangaistus A:n syyksi luetuista rikoksista olisi kaksi vuotta kolme kuukautta. Hovioikeus otti ratkaisussaan huomioon tapauksessa ilmenneet kohtuullistamisperusteet ja katsoi, että A:lle tuomittava kohtuullinen yhteinen rangaistus oli vuosi ja seitsemän kuukautta vankeutta. Myös lajivalinnassa otettiin huomioon rikoksen tekemisestä kulunut huomattavan pitkä aika, minkä vuoksi vankeusrangaistus voitiin määrätä ehdolliseksi. Kohtuullistamisen vaikutus A:n rangaistukseen oli siten kahdeksan kuukautta. Koska kohtuullistamisperusteita käsitteleviä ratkaisuja oli aineistossa ainoastaan yksi, sen perusteella ei voida päätellä,

¹⁹³ Ks. ratkaisut HelHO 26.1.2018 R 16/2632, HelHO 29.9.2017 R 16/2548 ja HelHO 5.10.2017 R 17/356.

¹⁹⁴ Ks. ratkaisut HelHO 15.6.2018 R 17/1894, HelHO 29.9.2017 R 16/2548 ja HelHO 18.8.2017 R 17/191.

¹⁹⁵ HelHO 31.8.2017 R 16/2018.

¹⁹⁶ Vrt. *Tapani – Tolvanen* 2016, s. 22. *Tapani* ja *Tolvasen* mukaan yhteisen rangaistuksen mittaamisharkinnan auki kirjoittaminen ei ole kovinkaan vakiintunutta, jolloin on myös vaikea päätellä kohtuullistamisen vaikutusta konkreettiseen rangaistukseen.

että kohtuullistamisen vaikutuksen perusteleva edellä mainitun seikkaperäisesti olisi tavanomaista. Todettakoon kuitenkin, että tässä tapauksessa rangaistuksen pituus ennen ja jälkeen kohtuullistamisperusteen soveltamisen oli kuitenkin yksityiskohtaisesti perusteltu.

4.3 Huomioita lajivalinnasta

Selkeästi tärkein lajivalintaa ohjaava peruste oli tekijän aikaisempi rikollisuus. Rikoksen vakavuus tai rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys ei esiintynyt itsenäisesti kertaakaan ainoana perusteena rangaistuksen ehdottomuudelle. Muutamassa tapauksessa fraansinomaisesti todettiin, että rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä vastaajan syyllisyys ja vastaajan aikaisempi rikollisuus edellyttävät vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdottomana.¹⁹⁷

Toisaalta aikaisempi rikoksettomuus oli tärkein ehdollisuutta puoltava peruste, ja mikäli vastaajalla ei ollut aiempaa rikollisuutta, rangaistus voitiin määrätä ehdollisena. Tällöin yleensä todettiin, että koska vastaajaa ei ollut aikaisemmin rikoksista rekisteröity, vankeus voitiin tuomita ehdollisena tai tämän lisäksi myös, että vastaajan tekemän rikoksen vakavuus ja siitä ilmenevä syyllisyys eivät myöskään edellyttäneet ehdotonta vankeusrangaistusta.¹⁹⁸

Toisaalta kahdessa ratkaisussa, joissa vastaajalla ei ollut aiempaa rikostaustaa, rikoksen vakavuus ja vankeusrangaistuksen pituus kahden vuoden yläräjässä puhuivat ehdottoman vankeusrangaistuksen puolesta. Toisessa tapauksessa otettiin huomioon vastaajan henkilökohtaiset olot, joiden perusteella katsottiin olevan erityisiä syitä määrätä rangaistus ehdolliseksi. Tapauksessa vastaajalle tuomittu huomattava rikoshyödyn menettämisseuraamus ja ehdoton vankeusrangaistus olisi merkinnyt sitä, että vastaaja olisi joutunut lopettamaan oppisopimuskoulutuksensa. Tätä pidettiin huomattavana seuraamuksena vapaudenmenetyksensä lisäksi ja asiassa katsottiin olevan erityisiä syitä määrätä vankeusrangaistus ehdolliseksi. Toisessa tapauksessa otettiin huomioon, ettei asiassa ollut tullut ilmi huumausaineen edelleen levittämistarkoitusta ja että vastaajan syyllisyys puhui ehdollisen vankeusrangaistuksen puolesta, koska kysymys oli ollut ennemminkin hetken mielihoiteesta tehdystä teosta kuin suunnitellusta vakavasta huumausainerikoksesta, jolla olisi tavoiteltu erityistä taloudellista hyötyä. Ratkaisussa annettiin merkitystä myös elämäntapojen myönteistä muutosta osoittavalle tilanteelle, sillä vastaaja oli kertonut lopettaneensa huumausaineiden käytön. Ehdottomuuden puolesta puhuvista seikoista huolimatta

¹⁹⁷ Ks. esim. ratkaisu HelKO 13.11.2017 R 17/9347. Hovioikeus ei muuttanut 21.6.2018 annetulla ratkaisullaan asiassa R 17/1697 käräjäoikeuden tuomiota.

¹⁹⁸ Ks. ratkaisut HelHO 18.10.2017 R 17/627 ja HelHO 18.1.2018 R 17/406.

katsottiin, ettei ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitsemiselle ollut estettä ja asiassa katsottiin olleen erityisiä syitä määrätä rangaistus ehdolliseksi. Molemmissa tapauksissa vastaajille tuomittiin kahden vuoden ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.¹⁹⁹

Mikäli rangaistuslajin valinnassa päädyttiin ehdolliseen vankeusrangaistukseen, vastaajalle tuomittiin yleensä oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua. Näin tuomittiin yhteensä kuudessa tapauksessa. Tapausaineiston perusteella voidaan sanoa, että mitä lähempänä rangaistus oli kahden vuoden enimmäisrangaistuksena tuomittavaa ehdollista vankeutta, sitä lähempänä yhdyskuntapalvelun määrä yleensä oli enimmäistuntimääränä tuomittavaa 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.²⁰⁰ Tämä käy ilmi myös seuraavasta taulukosta.

Taulukko 2. Tapaukset, joissa tuomittiin ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella yhdyskuntapalvelua.

Tapaus	Vastaajan syyksi luetut rikokset	Rangaistuksen pituus
R 17/891	Huumausainerikos	2v + 90h YKP
R 17/1587	Törkeä huumausainerikos	1v + 50h YKP
R 17/1883	Törkeä huumausainerikos	2v + 90h YKP
R 16/1838	Törkeä huumausainerikos, huumausainerikos, lievä ampuma-aserikos	1v 7kk + 50h YKP
R 16/2442	Törkeä huumausainerikos, huumausainerikos, ryöstön yritys	1v 8kk + 80h YKP
R 17/302 ²⁰¹	Törkeä huumausainerikos	1v 6kk + 20h YKP

Hyvä esimerkki siitä, missä tapauksessa ehdollinen vankeusrangaistus voitiin katsoa riittäväksi seuraamukseksi ilman ohessa tuomittavaa yhdyskuntapalvelua, on seuraava ratkaisu. Ratkaisevana seikkana pidettiin vastaajan pitkään jatkunutta päihteetöntä elämäntapaa ja vastaajan toimintaa yleishyödyllisessä yhteisössä.

¹⁹⁹ HelHO 23.4.2018 R 17/1883 ja HelHO 21.2.2018 R 17/891. Viimeksi mainittu ratkaisu ei ole lainvoimainen, sillä korkein oikeus on myöntänyt asiassa valitusluvan VL:2018–63. Asiassa on korkeimmassa oikeudessa kyse rikoksen kokonaistörkeyden arvostelusta.

²⁰⁰ Eduskunnassa on hyväksytty lainmuutos yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamisesta 120 tuntiin. Ks. HE 120/2018 vp.

²⁰¹ Tapaus poikkeaa hieman linjasta siinä mielessä, ettei yhdyskuntapalvelun tuntimäärä ole niin lähellä 90 tunnin enimmäismäärää kuin muissa tapauksissa lähinnä siksi, että tapauksessa oli kyse 19-vuotiaan henkilön tekemästä törkeästä huumausainerikoksesta.

HelHO 3.10.2017 R 16/2526: Tapauksessa A:n syyksi luettiin kaksi törkeää huumausainerikosta ja näiden lisäksi huumausaine- ja dopingrikokset. A oli tuomittu neljä kertaa ehdottomaan vankeuteen vuosina 2008–2012. A oli vain muutama kuukausi ennen käsiteltävänä olevia tekoja tuomittu törkeästä huumausainerikoksesta yhden vuoden vankeusrangaistukseen. A oli syyllistynyt dopingrikokseen ehdonalaisen vapauden koeajalla.

Hovioikeus katsoi, että lähtökohtaisesti A:n syyksi luetujen rikosten vakavuus ja hänen aikaisempi rikollisuus edellyttäisivät ehdotonta vankeusrangaistusta. A oli kuitenkin esittänyt hovioikeudelle uskottavan selvityksen pyrkimyksestään päästä eroon päihteistä, joiden käyttöön A:n syyksi luetut kaksi törkeää huumausainerikosta ja yksi huumausainerikos olivat liittyneet. Hovioikeus totesi, että koska rikokset liittyivät siihen elämäntapaan, josta A pyrki irti, asiassa oli perusteltua määrätä rangaistus ehdolliseksi. Tämän jälkeen hovioikeus arvioi, että asiassa ehdollista vankeutta olisi lähtökohtaisesti yksinään pidettävä riittämättömänä seuraamuksena. A oli kuitenkin esittänyt selvityksen tehtävistään yleishyödyllisessä yhdistyksessä, jotka hovioikeus arvioi rinnastuvan niihin tehtäviin, joita A:lle yhdyskuntapalvelussa voitaisiin osoittaa. Tämän sekä A:n varsin pitkään jatkuneen päihteettömän elämäntavan vuoksi hovioikeus päätyi pitämään ehdollista riittävänä seuraamuksena A:n teoista.

5 Johtopäätökset

Tutkielmassa on tarkasteltu törkeiden huumausainerikosten rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia seikkoja sekä lainopillisesta että empiirisestä näkökulmasta. Mitattaessa rangaistusta törkeästä huumausainerikoksesta lähtökohtana on mittaamisperiaatteiden, yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen, vaatimukset. Huomiota tulee kiinnittää ensinnäkin huumausaineen määrään ja laatuun, jotka ilmentävät rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta. Merkitystä tulee antaa määrän ja laadun ohella huumausaineen pitoisuudelle sen poiketessa tavanomaisesta, jolloin korkeampi pitoisuus ankaroittaa rangaistusta ja vastaavasti alhaisempi pitoisuus lieventää rangaistusta. Erityistä painoarvoa tulee antaa myös tekijän syyllisyydelle, joka huumausainerikoksissa voi vaihdella merkittävästi riippuen tekijän tehtävästä, asemasta ja osuudesta rikoksen tekemisessä. Teon moitittavuusarvostelussa merkitystä tulee antaa lisäksi tekotavalle, teon kestolle, toiminnan suunnitelmallisuudelle ja taloudellisen hyödyn tavoittelulle.

Mittaamisperusteiden ja -periaatteiden sekä lajivalintaperusteiden voidaan sanoa kietoutuvan toisiinsa. Aikaisempi rikollisuus voi vaikuttaa nimenomaisena koventamisperusteena sekä rangaistuslajin valinnassa ehdottoman ja ehdollisen vankeuden välillä. Vastaavasti mikäli suunnitelmallisuutta ei sovelleta koventamisperusteena, suunnitelmallisuus on kuitenkin teon moitittavuutta lisäävä tekijä ja teon kokonaistörkeyttä puoltava peruste. Taloudellisen hyödyn tavoittelu puolestaan toimii huumausainerikoksissa kvalifiointiperusteena, teon moitittavuutta lisäävänä perusteena sekä kokonaistörkeyttä puoltavana seikkana. Toisaalta mikäli tekijän saama palkkio on pieni suhteessa huumausaineen edelleen levittämiseen odotettavissa olevaan taloudelliseen hyötyyn, tämä on moitittavuutta vähentävä peruste. Suunnitelmallisuuden ja taloudellisen hyödyn tavoittelun ohella rikollisryhmän organisoituminen voi olla edellytysten täytyessä koventamisperuste ja mikäli edellytykset eivät täyty, järjestäytyneisyys toimii joka tapauksessa teon moitittavuutta lisäävänä seikkana. Toisaalta teon moitittavuutta ja tekijän syyllisyyttä lisäävät edellä mainitut seikat ovat yhteydessä myös lajivalintaan, sillä mittaamisperusteet toimivat myös lajivalintaperusteina.

Korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 tavoitteena on ollut korostaa kaikkien mittaamisessa vaikuttavien tekijöiden merkitystä ja huomion kiinnittämistä huumausaineen määrän ja laadun ohella erityisesti tekijän syyllisyyden asteelle. Empiirisen aineiston perusteella voidaan sanoa, että tässä tavoitteessa on onnistuttu ja rangaistuksen mittaamisessa on ainakin Helsingin hovioikeudessa menty selkeästi tekijän teon moitittavuutta ja sen osoittamaan syyllisyyttä painottavaan, yksilöllisempään rangaistuksen mittaamisen arviointiin. Olen-

naista tekijän syyllisyyden arvioinnissa on vertailla vastaajan syyllisyyttä kuriirin tai siihen verrattavissa olevaan rooliin ja mikäli tapauksessa on useita vastaajia, myös vertailla vastaajien roolia ja osuutta rikoksen tekemisessä suhteessa toisiinsa ja tätä kautta heijastaa erilaisen syyllisyyden asteen vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen.

Empiirisen aineiston avulla on selvitetty, että sovelletuin lieventämisperuste törkeissä huumausainerikoksissa on tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen pyrkimyksensä edistää rikoksensa selvittämistä. Aineiston perusteella voidaan sanoa, että tekijän aikaisempi rikollisuus on sovelletuin koventamisperuste ja toisaalta tärkein lajivaihtoa ohjaava peruste. Aineiston perusteella voidaan sanoa lieventämisperusteen kohdalla, että lieventämisperusteen vaikutus rangaistukseen ennen ja jälkeen perusteen soveltamisen oli pääsääntöisesti ilmoitettu ratkaisun perusteluissa. Sen sijaan koventamisperusteen määrällinen vaikutus rangaistukseen oli luettavissa ratkaisujen perusteluista pääosin vain rivien välistä.

Empiirisen aineiston perusteella voidaan todeta johtopäätöksenä, että huumausaineen määrälliset ja laadulliset tekijät ovat edelleen lähtökohtana ja kiintopisteenä rangaistuksen mittaamisessa, mutta mittaamisessa on siirrytty syyllisyyden astetta painottavaan suuntaan. Empiirinen aineisto vahvistaa ratkaisuissa KKO 2017:9, KKO 2017:23 ja KKO 2017:12 hahmoteltuja suuntaviivoja siitä, että puhtaasti kuriirin tehtävään rajoittuneen tekijän rangaistuksen tulee olla noin kolmasosan alempi verrattuna rangaistussuositukselta ilmenevään huumausaineen määrään ja laatuun perustuvaan rangaistukseen. Aineiston perusteella voidaan myös sanoa, että mikäli tekijän selkeästi vähäisempään ja rajoitetumpaan rooliin ei liity minkäänlaisia syyllisyyttä lisääviä seikkoja, kuten kuriirin välttämättömään ja keskeiseen rooliin rikoksen onnistumisen kannalta liittyy, rangaistus voi olla jopa noin kolmasosa suosituksen mukaisesta rangaistuksesta eli kaksi kolmasosaa taulukon rangaistusta alempi. Empiirisen aineisto vahvistaa ratkaisussa KKO 2017:12 ilmaistua näkökohtaa siitä, että taulukosta ilmenevän määrän ja laadun mukaisen rangaistuksen tuomitseminen on perusteltua tekijälle, jonka asema ja osuus rikoksen tekemisessä sekä toteuttamisessa ovat keskeisiä ja olennaisia.

Liitteet

Liite 1. Huumausainerikosten rangaistussuositus

Sivu 1(5)

HELSINGIN HOVIOIKEUSPIIRIN
LAATUHANKE 2006

4.12.2006

HUUMAUSAINERIKOSTEN RANGAISTUSSUOSITUS

Tässä suosituksessa on todettu normaalirangaistusasteikko yleisimpien huumausaineiden osalta suhteutettuna huumausaineen määrään. Suositus harvinaisempien huumausaineiden sakon/vankeuden sekä törkeän huumausainerikoksen rajamäärästä on esitetty suosituksen liittyvässä muistiossa kunkin huumausaineen kuvauksen kohdalla. **Mikäli käsiteltävässä teossa on lieventäviä tai ankaroitavia seikkoja, nämä tulee ottaa huomioon törkeysarvostelussa ja rangaistuksen mittaamisessa kuten rikoslain 6 luvussa on säädetty.**

Pelkän huumausaineen käytön kohdalla sovelletaan vain sakkorangaistusta. Taulukko soveltuu huumausaineen kertahallussapitioon. Huumausaineen kertahallussapidon osalta siirrytään soveltamaan vankeusrangaistusta siinä vaiheessa, kun on lähtökohtaisesti epäuskottavaa, että epäillyn tarkoitus oli käyttää itse kaikki hänen hallustaan tavattu huumausaine huomioon ottaen huumausaineen arvo, käyttöannosten lukumäärä sekä epäillyn taloudelliset ja muut olosuhteet. Asian käsittelyssä saatu selvitys voi muuttaa sakon/vankeuden soveltamisrajaa alas- tai ylöspäin. Rajanvetoa arvioitaessa on otettu huomioon myös huumausaineen vaarallisuus.

Määrä, josta lähtien sovelletaan kertahallussapidosta yleensä vankeusrangaistusta:

Hasis	100 grammaa
Amfetamiini	10 grammaa
Ekstaasi	40 tablettia
LSD	40 imeytyvää yksikköä
Buprenorfiini (Subutex 8 mg)	25 tablettia
Kokaiini	4 grammaa
Heróiini	2 grammaa

Määrä, josta lähtien kyseessä on törkeä huumausainerikos, mikäli myös muut edellytykset täyttyvät:

Hasis	1000 grammaa
Amfetamiini	100 grammaa
Ekstaasi	300 tablettia
LSD	300 imeytyvää yksikköä
Buprenorfiini (Subutex 8 mg)	250 tablettia
Kokaiini	30 grammaa
Heróiini	15 grammaa

Huumausaineen pitoisuus

Joidenkin huumausaineiden pitoisuus vaihtelee. Se vaikuttaa teon törkeysarvosteluun ja rangaistuksen mittaamiseen silloin, kun pitoisuus on erityisen alhainen tai korkea verrattuna huumekaupassa yleisesti levitetävän huumausaineen pitoisuuteen. Esimerkiksi takavarikoitujen amfetamiinierien pitoisuus on yleensä ollut 20-40 prosenttia.

2(5)

HASIS

Grammasta hasista tulee kaksi - kolme käyttöannosta.

Käyttö ja hallussapito omaan käyttöön

- 10 g	10 - 20 ps
10 - 50 g	20 - 50 ps
50 - 100 g	50 - 80 ps

Muut tekotavat kuten myynti, välittäminen ym.

- 10 g	20 - 50 ps
10 - 40 g	50 - 80 ps
40 - 100 g	30 pv - 60 pv
100 - 500 g	60 pv - 9 kk

Törkeä huumausainerikos

1 - 3 kg	1 v - 1 v 6 kk
3 - 10 kg	1 v 6 kk - 3 v
10 - 50 kg	3 v - 5 v
50 - 100 kg	5 v - 7 v
yli 100 kg	yli 7 v

Marihuana tuomitaan samoin kuin hasis, mikäli kyse on Cannabis sativa -kasvin kukinnoista. Muissa kasvinosissa THC-pitoisuus on alhaisempi ja ainetta arvioidaan lievemmin.

AMFETAMIINI

Yleinen käyttöannos 0,2 grammaa.

Käyttö ja hallussapito omaan käyttöön

- 1 g	10 - 20 ps
1 - 5 g	20 - 50 ps
5 - 10 g	50 - 80 ps

Muut tekotavat kuten myynti, välittäminen ym.

- 1 g	20 - 50 ps
1- 4 g	50 - 80 ps
4 -10 g	60 pv - 3 kk
10 - 50 g	3 kk - 9 kk
50 - 100 g	9 kk - 1 v

Törkeä huumausainerikos

100 - 500 g	1 v - 2 v 4 kk
500 - 1.250 g	2 v 4 kk - 4 v
1.250 g - 2 kg	4 v - 5 v
2 - 4 kg	5 v - 6 v 6 kk
yli 5 kg	yli 7 v

EKSTAASI (MDMA)

Käytetään yleensä tablettina. Yksi tabletti on normaalisti käyttöannos.

Käyttö ja hallussapito omaan käyttöön

- 5 tablettia	10 - 20 ps
5 - 15 tablettia	20 - 50 ps
15 - 40 tablettia	50 - 80 ps

Muut tekotavat kuten myynti, välittäminen ym

- 5 tablettia	20 - 50 ps
5 - 15 tablettia	50 - 80 ps
15 - 40 tablettia	60 pv - 3 kk
40 - 150 tablettia	3 kk - 9 kk
150 - 300 tablettia	9 kk - 1 v

Törkeä huumauserikos

300 - 1500 tablettia	1 v - 2 v 4 kk
1500 - 3000 tablettia	2 v 4 kk - 3 v 6 kk
3000 - 6000 tablettia	3 v 6 kk - 5 v
yli 15.000 tablettia	yli 7 v

LSD

LSD imeytetään yleensä pieniin paperineliöihin käyttöyksiköiksi.

Käyttö ja hallussapito omaan käyttöön

- 5 yksikköä	10 - 20 ps
5 - 15 yksikköä	20 - 50 ps
15 - 40 yksikköä	50 - 80 ps

Muu tekotapa kuten myynti, välittäminen ym.

- 5 yksikköä	20 - 50 ps
5 - 15 yksikköä	50 - 80 ps
15 - 40 yksikköä	60 pv - 3 kk
40 - 150 yksikköä	3 kk - 9 kk
150 - 300 yksikköä	9 kk - 1 v

Törkeä huumauserikos

300 - 1500 yksikköä	1 v - 2 v 4 kk
1500 - 3000 yksikköä	2 v 4 kk - 3 v 6 kk
3000 - 6000 yksikköä	3 v 6 kk - 5 v
yli 15.000 yksikköä	yli 7 v

4(5)

BUPRENORFIINI (yleisimmin Subutex 8 mg)

Käytetään imeskelytablettina, nuuskaamalla jauhe tai suonensisäisesti liuksena. Suonensisäisessä käytössä 8 mg tablettista tulee ainakin 4 käyttöannosta.

Käyttö ja hallussapito omaan käyttöön

- 5 tablettia	10 - 20 ps
5 - 10 tablettia	20 - 50 ps
10 - 25 tablettia	50 - 80 ps

Muut tekotavat kuten myynti, välittäminen ym

- 5 tablettia	20 - 50 ps
5-15 tablettia	50 - 80 ps
15 - 25 tablettia	60 pv - 3 kk
25 - 125 tablettia	3 kk - 9 kk
125 - 250 tablettia	9 kk - 1 v

Törkeä huumauserikos

250 - 1250 tablettia	1 v - 2 v 4 kk
1250 - 3000 tablettia	2 v 4 kk - 4 v
3000 - 5000 tablettia	4 v - 5 v
5000 - 12.500 tablettia	5 v - 7 v
yli 12.500 tablettia	yli 7 v

KOKAINI

Suhteellisen vähän käytetty huumauserike Suomessa. Käyttötapoja useita.

Käyttö ja hallussapito omaan käyttöön

- 0,5 g	10 - 20 ps
0,5 - 2 g	20 - 50 ps
2 - 4 g	50 - 80 ps

Muu tekotapa kuten myynti, välittäminen ym.

- 1 g	20 - 50 ps
1 - 2 g	50 - 80 ps
2 - 4 g	60 pv - 3 kk
4 - 20 g	3 kk - 10 kk
20 - 30 g	10 kk - 1 v

Törkeä huumauserikos

30 - 100 g	1 v - 2 v
100 - 200 g	2 v - 3 v
200 - 1000 g	3 v - 5 v
1000 - 2000 g	5 v - 7 v
yli 2000 g	yli 7 v

HEROINI

Yleinen käyttöannos suonensisäisesti käytettäessä 0,05 grammaa ja poltettaessa 0,1 grammaa.

Käyttö ja hallussapito omaan käyttöön

- 0,2 g	10 - 20 ps
0,2 - 1 g	20 - 50 ps
1 - 2 g	50 - 80 ps

Muu tekotapa kuten myynti, välittäminen ym.

- 0,2 g	20 - 50 ps
0,2 - 0,5 g	50 - 80 ps
0,5 - 2 g	60 pv - 3 kk
2 - 10 g	3 kk - 10 kk
10 - 15 g	10 kk - 1 v

Törkeä huumauserikos

15 - 50 g	1 v - 2 v
50 - 100 g	2 v - 3 v
100 - 500 g	3 v - 5 v
500 - 1000 g	5 v - 7 v
yli 1000 g	yli 7 v
